

Liken nyεgāan Yesu maama man Nelmuoyamma

Like nunḡu saa waa Yesu *pɔpuɔrbiemba-na, nḡa fuɔ wuɔraaya baa Pol ba ta ba wan Diilonḡ-nelma-i (File. 24). U yaa bi nyεgāan Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sεε-i. Yesun siire ce maman hiere, u wuɔraaya yuure ma yaanḡa-i aa suɔ nyεgēn-ma. U sεε-i-na, u pigāan wuɔ Yesu yaa *Konkortienḡo-i. U juɔ duɔ ji kor *Yuifubaa-ba-i baa *niεraamba-i hiere āmbabalma nammu-na. U waan Yesu nelnyulmunḡ-kūnḡu-i bɔi u sεε-i-na. Wuɔ nuɔmba maama dɔlnu Yesu-i, nawalaamba hujarre ko-yo, baa jaamba-i baa sūntaamba-i hiere.

U duɔn u sεε-i baa *Nsāa-Batisei hommanḡ-kūnḡu ka cor baa Yesu hommanḡ-kūnḡu (sap. 1-2). Ku huonḡu-na, u piiye Nsāa-Batisein *baatisein Yesu-i dumaa baa *Sitāninḡ taa u taara u guɔl u gbeini-i dumaa *hīεkuraanḡu-na (sap. 3.1-4.13). Kufanḡu huonḡu-na, u suɔ dii u nunḡu-i Yesu nun-āndaanḡu-na baa u āncemma-na *Galile-i-na (sap. 4.14-9.50). Yesunḡ taa dumaa Galile-i-na kā *Yerusalemu-i-na, u nunḡu hii-ku. U waan nelma bɔi u sεε-i-na, a ne da banamba nunni saa hi-ma (sap. 9.51-19.27).

U piraanḡ u sεε-i baa mamanḡ daa Yesu-i Yerusalemu-i-na. Wuɔ ba gbuu-yo *daanḡ-nu ko-yo, Diilonḡo yanḡ-ba aa sire-yuɔ. Kufanḡu huonḡu yaa nuɔ-i un nyugāan kā Tuonḡo wulaa (sap. 19-24).

Like piiye uŋ nyegāaŋ u sebe-i yunġu maŋ nuə-i

¹ Tofil, mi ninsontien nuə, Yesuŋ siire ce nelma maŋ i hōlma-na, nuəmba bəi duəŋ ta ba nyegēŋ-ma.

² Bamaŋ waa da-ma baa ba yufelle dii ma domma-na, aa ce ma wataamba, baŋ waan-ma baa-ye dumaa, nuəmba bi nyegāaŋ-ma duməi.

³ Ku'i ciε, mēi fεrε-i, mi bi sire wuəra yuure-mēi fafamma a ne maŋ ciε dumaa. Miŋ juə suə ma yaanġa-i, mi da ku saaya mi gbura-mēi nyegēŋ-ma hā-ni

⁴ ŋ da ŋ suə wuə baŋ waan mamaŋ baa-ni u maama-na coima sī.

Dərpəpuərbiloŋo caraaya Sakari-i

⁵ *Erədiŋ waa nellentesinni-na huəŋgu maŋ nuə-i *Yude-i-na, *Diilojigāntienə naŋo waa Abiya baamba-na, ba taa ba bī-yo Sakari. U ciεŋo waa *Aarə hāayēlŋo; ba taa ba bī-yo Elisabeti.

⁶ Sakari-i baa u ciεŋo-i baa naa vii baa Diiloŋo-i. Ba taa ba nu u nuŋgu-i aa ta ba wuə u hūmelle-i fafamma.

⁷ Nga Elisabeti waa cenyεiŋo, a ce ba ji vāa ba hāi-i-na hierε ba saa da biloŋo baa ba-naa.

⁸ Yiingu nanġu-na, Sakari wuə suur *Diilodubuə-i-na tuə ce u maacemma-i, bafamba yiingu'i waa.

⁹ Ku waa da ku bibirre hi bamaŋ, ba hiel nelduə suur ka ce mamaŋ dii cemma. Yiin daaku-na, baa hiel Sakari yaa suur ka dii wusūnaŋo-i.

¹⁰ Nuəŋ baa yiera gōŋgūəŋgu-na ta ba cārā Diiloŋo-i.

¹¹ Sakari juə'a u ne da Itienə *dərpəpuərbiloŋo naŋo-i u caaŋ-nu. Dərpəpuərbiloŋo waa yiera wusūnaŋ-igāŋga nadien-na.

12 Sakari holle gbuu pãŋ caar, u kũɔma ta ma nyɛŋ.

13 Dɔrpɔpuɔrbilonɔ cira: «Sakari, baa yaŋ korma da-ni. Niŋ cãrãŋ kumaŋ Diilonɔ wulaa, u ka hã-ni baa-ku. Nɔ ciɛŋo ka ce kusũŋgu, a hoŋ naacom-bilonɔ. Duɔ hoŋ-yo, ŋ haa u yerre-i Nsãa.

14 U homma ka dɔlɔnu-niɛ aa fẽ ŋ huɔŋga-i ŋaa bige-i! Ku ka bi dɔlɔnu nuɔmba bɔi.

15 U ka waa nelbuɔ Diilonɔ wulaa. U siɛ ji tuɔ nyɔŋ kolma maŋ gbãa bel nelɛŋo. *Diilonɔ-Yalle ka yu u huɔŋga-i aa u suɔ duɔ hoŋ.

16 U ka ce *Isirahel-baamba bɔi bir jo ba Tienɔ-i Diilonɔ wulaa.

17 U ka ce Diilonɔ maacemma-i baa *Eli huɔŋga temma, baa u himma bi temma a dii bisãlmba-i baa ba bĩncuɔmba-i ba-naa nuɔ. Bamaŋ sa nuɔŋ Diilonɔ nuŋgu-i, u ka ce ba ta ba nu-ku. U ka tigiŋ nuɔmba hɔmmu-i a ce ba ta ba niya Itienɔ jomma-i.»*

18 Sakari wuɔ cira: «Muɔ baa mi ciɛŋo-i i vãa tĩ, dɛ-i-na mi ce niɛ suɔ wuɔ ŋ waŋ ninsoŋ?»

19 Dɔrpɔpuɔrbilonɔ wuɔ cira: «Ba bĩ-mi Gabiryɛl. Mii dii baa Diilonɔ-i u tuɔ puɔr-mi. U yaa puɔraa-mi wuɔ mi ji tũnu-niɛ baa neldɔdɔl daama-i.

20 Nga niŋ'a ŋ saa hũu mi nelma-i, ŋ ka ce bobo nuɔ, ŋ siɛ gbãa ta ŋ piiye a ji hi maŋ ka ce yiŋgu maŋ nuɔ-i. Miŋ waan-ma baa-ni dumaa, ma yiŋ da kuɔ hi, ma ka bi ce.»

21 Kuŋ ciɛ dumaaŋo-na, Sakari wuɔ vaaya dii huɔŋga-na. A ne da nuɔmba taa ba cie u helma-i

---

* 1:17 Malaki (Malachie) 3.23-24

gõṅgũṅgu-na. Uṅ vaaya dumaanjo-na, kuṵ cu ba hṵmmu-i.

²² Uṅ juṵ hel, u saa gbāa duṵ puur u nuṅgu-i piiye baa-ba; wuṵ naa u tuṵ piiye baa u nammu. Baa pāṅ suṵ wuṵ bīṅkũṅgu ciε-yo dii dũṅ-huṵṅga-na.

²³ Uṅ juṵ bāl u maacemma-i, wuṵ kũṅ.

²⁴ Yinni saa da, kusũṅgu yiεra u ciεṅo-na. Wuṵ ce caamba ndii u sa hel, aa naa tuṵ piiye u huṵṅ-na wuṵ:

²⁵ «Diilonjo niε mi yaan-na; senserre maṅ taa di da-mi baa nuṵmba-i, u hurii-de.»

Dṛpṛpuṛbilonjo caraaya Maari-i

²⁶ Caamba niediei ku huṵṅgu-na, Diilonjo wuṵ puṛ *dṛpṛpuṛbilonjo-i† *Galile nelle nande-na ba bī-de Nasareti,

²⁷ bilonyṵnyuroṅo naṅo wulaa ba bī-yo Maari. Baa naa bel-o dṛruṅ tī. U dṛṅo-i ba taa ba bī-yo Yosefu. U waa jāmatigi *Davidi hāayēlṅo.

²⁸ Dṛpṛpuṛbilonjo kã ka suur Maari wulaa aa naa cira: «Maari, gbun fε ṅ huṵṅga-i; Itienjo ciε baa-ni. U kuṵnu u huṵṅga-i baa-ni cor.»

²⁹ Nel daama cu Maari huṵṅga-i, u tuṵ piiye u huṵṅ-na wuṵ: «Nel hama-i temma-i dumandε-i?»

³⁰ Dṛpṛpuṛbilonjo gbε-yo wuṵ: «Diilonjo ciε baa-ni, baa yan korma da-ni.

³¹ ṅ ka ce kusũṅgu a hoṅ naacombilonjo. Da ṅ hoṅ-yo, ṅ haa u yerre-i Yesu.

³² U ka waa nelbuṵ, ba ka ta ba bī-yo Dṛrwuṅo Biεṅo. Diilonjo ka ce-yo fṅṅṅṅtiεṅo u haayiεṅo-i Davidi temma.

† 1:26 Dṛpṛpuṛbilonjo daayo-i ba bī-yo Gabiryεl, niεṅ 1.19.

33 U ka tɛna *Isirahel-baamba yuŋ-nu gbula, aa u fɔŋgũɔ sa ji tɪ dede.»

34 Maari wuɔ cira: «Muɔmi sa bi suɔ bibienjo yogo, ma ka ce niɛ gbãa ce?»

35 Dɔrpɔpuɔrbilonjo gbɛ-yo wuɔ: «*Diilonj-Yalle ka jo ŋ wulaa, Dɔrwuonjo ka hã-ni ku fɔŋgũɔ-i. Ku'i ciɛ miɛ ninj ka honj naacombilonjo manj, ba ka ta ba bi-yo Diilonj-Bienjo.

36 Ŋ daa na horonjo-i Elisabeti-i ke! Naacom-bilonj-kusɔŋgu yieraaya-yuɔ; ŋ siɛ suɔ wuɔ u yaanga cãa. Banj taa ba gbɛ umanj wuɔ cɛnyeiŋo, u caamba niediei yaa dei kunj yaraa-yo.

37 Weima sa yar Diilonjo-i.»

38 Maari wuɔ cira: «Mii dii Itienjo nan-na, u yanj ma ce ŋaa ninj waanj-ma dumaa.» Uŋ waanj mafamma-i, dɔrpɔpuɔrbilonjo bir ta.

Maari kãa Elisabeti terien-nu

39 Yibienja fanja-na, Maari wuɔ sire gbãana kã *Yude nelle nande-na duɔ ka ne Elisabeti-i. Nelle fande waa tãnninj.

40 Uŋ kaa hi dii u gboluonju-i Sakari dumelle-na a jaal Elisabeti-i,

41 bilonjo pãŋ sagalla Elisabeti kusɔŋgu-na. *Diilonj-Yalle pãŋ yu Elisabeti huonja-i.

42 U tuɔ piiye baa Maari-i da gbagaga wuɔ: «Diilonjo ciɛ baa-ni a yanj caamba-i hiere, aa bi ce baa bilonjo manj ŋ kusɔŋgu-na.»

43 Aa cira: «Mi Tienjo nyu waa hie ji har mei temma-i mi wulaa?

44 Minj nuɔ ŋ jaaluŋgu-i, ku gbuu dɔlnu bilonjo-i mi kusɔŋgu-na; u sagalla.

45 Itien̄ uŋ puɔraa ba ji waŋ mamaŋ baa-ni, niŋ hūyāa-ma wuɔ ma ka ce, naŋ yuŋgu dɔlaa.»

46 Maari wuɔ bi pāŋ doŋ tuɔ hāl wuɔ:
«Mei gbu mi jaal Itien̄o yaa mi huɔŋga-na.

47 Diiloŋo maŋ kuraan̄-miŋ,
mi huɔŋga gbuu fẽ baa-yo da h̄ininni!

48 U niε u maacembiŋo yaan̄-na.
Coima saa fa, a doŋ fiεfiε-i-na, nuɔmban̄ siren̄ ba
jo dumaa, ba ka cira mi yuŋgu dɔlaa.

49 Itien̄o ciε baa-mi cor.

U fafaan̄gu temma si dii.

50 Baman̄ kālāayāŋ-yuɔ, u ka tuɔ ce baa-ba ban̄
siren̄ ba cu ba-naa dumaa.

51 U ciε bemma;
u duɔnya bombolmantaamba-i.

52 U hūyāa f̄ŋgũɔ-i f̄ŋgõtaamba wulaa
aa ce nawalaamba da yuŋgu.

53 Nyulmuŋ waa baman̄ nuɔ-i, u hāa ba wuo ye,
aa bir waamba-i u saa hā-ba b̄iŋkūŋgu.

54 U juɔ ji kāyã *Isirahel-baamba-i.

U juɔ ji kor u cāarāamba-i.

U saa yaŋ u ānfafamma cemma-i

55 *Abiramu-i-na baa u huon̄-baamba-na.

Uu naa pã nuŋgu fan̄gu yaa baa i b̄iŋcuɔmba-i.»

56 Maariŋ kãa Elisabeti terien̄gu-na, u ciε caamba
siei temma aa suɔ bir kūŋ.

Nsāa homma-i

57 Elisabeti kusūŋgun̄ juɔ vāa, wuɔ bɔrɔ naacom-
biŋo.

58 U caantaamba-i baa u huraamba nu-ma wuɔ
u buɔra. Kuɔ gbuu dɔlnu-bei wuɔ Diiloŋo firiinu u
huɔŋga-i baa-yo.

59 Yinni niehāi cor, niisie-i-yiingu-na, ba *jā bilonjo-i-‡ aa haa tuonjo yerre yaa yuo wuo Sakari.

60 Nyunjo yagar aa cira: «I ka tie bi-yo Nsāa.»

61 Baa cira: «Ba bi nan dūn-wuon hayo-i du-maanjo-na?»

62 Aa yuu tuonjo-i bobomma-na un taaranj u haa yerre manj u bienjo-na.

63 Tuonj wuo ce ba hā-yo yilaangu. Un hūyāa yilaangu-i wuo nyegēn wuo: «U yerre yaa Nsāa.» Kuɔ cu ba hōmmu-i hiere.

64 Terduonjgu fanju-na, u jumelle pān firnu, wuo donj tuɔ piiye aa tuɔ gbelien Diilonjo-i.

65 Korma pān bel ba nellen-baamba-i baa-yo. Yibienja fanja-na, nelma famma yaa waa *Yude nilienja fanja-na hiere.

66 Diilonjo naa silaa ce baa naacombilon daayo-i cor, a ce umanj duɔ nu nel daama-i, kutienjo tuɔ yuu u fεε wuo: «Aa naacombilon daayo duɔ ji waa nie?»

Diilonjo diyaa nalāangu Sakari nunju-na

67 Terduonjgu fanju-na, *Diilonj-Yalle pān ju Sakari huonja-i. Diilonj wuo dii nel daama-i u nunju-na u tuɔ hāl-ma nalāangu wuo:

68 «Itienjo gbiε baa jaalunju.

*Isirahel-baamba Diilonjo temma si dii.

U juɔ ji kor u baamba-i.

69 U hāa-ye ninonj-konkortienjo.

U hielaa-yo *Davidi hāayēlmba-na.

U hielaa-yo u cāarānjo dūn-nu hā-ye.

70 Wuo cie u *pɔpuɔrbiemba wanj ma yaa dii ku huonju-na

‡ 1:59 Buolmanj-sebe (Lévitique) 12.3

- 71 wuɔ u ka hũu-ye i bigaarãamba nammu-na.
 72 Diilonjo firiinu u huɔŋga-i baa i bĩncuɔmba-i.
 Uŋ pãa nunngu maŋ u *tobisĩnni-na, ku maama saa
 karaanu-yuɔ.
 73 U pãa nunngu fanġu yaa baa i bĩncɔiŋo-i *Abi-
 ramu-i
 74 wuɔ u ka hũu-ye i bigaarãamba nyisɛnni-na
 aa ce i tie cãa u yaa-i aa korma baa ta ma da-ye.
 75 I ka waa nelfafaŋ miɛ baa nelviin miɛ yinni
 maŋ jon a ji hi i kuliinġu.»
 76 Aa gbɛ bɛpolŋo-i wuɔ:
 «Mi biɛ, nuɔ fuɔ, ŋ ka ta yaanġa Itienjo-na
 ka cãa u hũmelle-i,§
 a ce dumaanjo-na ba ka ta ba bi-ni Dɔrwuonjo
 pɔpuɔrbilon nuɔ.
 77 Ŋ ka ce u baamba suɔ wuɔ
 Diilonjo ka hur ba ãmbabalma-i a kor-ba.
 78 Miɛ Diilonjo faa aa u tiraa waa hujantienjo.
 U ka pa bãfeliɛŋgu yiɛ.
 Ku ka waa ŋaa bãansɛniɛŋgu.
 79 U ka pa-ku hã bamaŋ dii kukulma-na.
 U ka pa-ku hã bamaŋ dii kuliin-hũmelle-na.
 Bãfeliɛŋgu fanġu ka dii-ye yaafɛllen-hũmelle-na.»*
 80 Naacombilon wuɔ tuɔ vãa u jo, kunaŋ kuɔ
 bi ta ku naara u nelnulle-i. U waa tĩɛna hiɛŋ-nu.
 Huɔŋgu nanġu juɔ hi, u don tuɔ waŋ Diilon-nelma-i
 baa Isirahel-baamba-i.

2

Yesu homma-i (Matie 1.18-25)

---

§ 1:76 Malaki (Malachie) 3.1 * 1:79 Isayi (Ésaie) 9.1

1 Maari kusūnguŋ juo vāa, kuo saanu baa *Oromε ba *jāmatigi wuɔ ba kāŋ nuɔmba-i hiere nelle-na. Ba taa ba bī-yo Ogisi.

2 Nuɔkāl daade temma saa ce dede. Huɔngu fanḡu-na, Kirinisi yaa waa Siiri yungu-na.

3 Neliεŋo neliεŋo, u saaya u kā u nehollen ka nyεgēŋ u yerre-i.

4-5 Yosefu waa *Davidi hāayēŋo. U waa tīena Nasareti, dii *Galile huɔŋ-na. Fuɔ wuɔ sire terienḡu-na tuɔ kā u tonelle-na duɔ ka nyεgēŋ u yerre-i baa u dɔrŋo-i Maari-i. Ba bī ba nelle-i Betelεmu; Davidi ba nelle yaa-i difande-i. Dii dii *Yude huɔŋ-na.

6 Baŋ kāa, Maari kusūngu ka bel-o dii terienḡu-na

7 u hoŋ u bilodīelāŋo-i naacombiloŋo. Ba saa naa da muncɔmmu niraan-dūngu-na. Wuɔ ce nyarkpātānni fīnya biloŋo-i aa galla-yuɔ kūnan-na.

8 Nelle kɔtuɔŋgu-na, āncīinaamba namba waa ta ba cɔ ba tūlmba caan-nu ba niya-bei.

9 Ba juo'a ba ne da Itienjo *dɔrpɔpuɔrbiloŋo nanjo-i ba yaanḡa-na; u caraaya-bei baa cecerma nan temma; ba huleiŋa pāŋ caar.

10 Dɔrpɔpuɔrbiloŋo gbē-ba wuɔ: «Baa na yan korma da-na, mi juo baa neldɔdɔlma da mi ji tūnu-nei. Ma ka fē nuɔmba hɔmmu-i hiere:

11 Isuɔŋ daaku-na, na koŋkortienjo huɔŋ Davidi ba nelle-na. Diilonḡ uŋ pāa nunḡu-i wuɔ u ka saan *Koŋkortienjo maŋ u yaa-i, aa u yaa Itienjo-i.

12 Nan ka suɔ-yo dumaa ku yaa daaku: Da na ka hi, na ka da ba fīnya bilodīelāŋo nanjo baa nyarkpātānni aa galla-yuɔ kūnan-na; u yaa-i.»

13 Ba'a ba ne, a da dɔrpɔpuɔrbiemba namba juo ji

naara daayo-i, ba ta ba hāl ba tuɔlnu Diilonɔ-i. Ba maama saa waa dei baa yuliingu-i. Ba taa ba hāl wuɔ:

14 «Diilonɔ gbiɛ baa tuɔlnumma dii dɔrɔ-i-na, aa uŋ dɔlaa nelbiliemba-i, yaafɛlle waa hiɛma-na.»

15 Dɔrpɔpuɔrbiembaŋ juɔ hāl ti, ba ta nyugūŋ dɔrɔ. Baŋ taa, ānciinaamba cira: «Yaan i kā nellen-huɔŋga-na i ka ne Diilonɔ uŋ puɔraa ba ji waŋ ma-manŋ baa-ye maŋ cie dumaa.»

16 Baa sire gbāana kā ka da Maari-i baa Yosefu-i baa bilosiɛlāŋo-i kūnaŋo-na.

17 Baŋ daa bilonɔ-i, baa don ta ba piye dɔrpɔpuɔrbilonɔ uŋ waanŋ mamaŋ u kūŋgu-na.

18 Umanŋ duɔ nu-ma, ku ce-yo gbɛɛ.

19 Maari wuɔ bella nel daama-i hierɛ u huɔŋ-na tuɔ jɔguɔŋ-ma; u saa yan ma diei karaanu-yuɔ.

20 Ku huɔŋgu-na, ānciinaamba bir gūunu. Dɔrpɔpuɔrbilonɔ uŋ waanŋ-ma baa-ba dumaa, ba bi kaa da-ma dumɛi. Baa ta ba hāl nɛini ba gbɛliɛŋ Diilonɔ-i ba kūŋ.

Yesu yerre haama-i

21 Bilonɔ uŋ juɔ da yinni niisiɛi-i, baa *jā-yo* aa haa u yerre-i Yesu†. *Dɔrpɔpuɔrbilonɔ naa pigāanŋ Maari-i yerre fande yaa-i aa u kusūŋgu suɔ da ku yiɛra-yuɔ.

Yesu pāmma-i da ba hā Diilonɔ-i

22 Naacombilonɔ u bīncuɔmba yuŋ-maama migāamanŋ-yiŋguŋ juɔ hi ŋaa maŋ waanŋ dumaa *Moisi *ānjīnamma-na‡, baa bi kā

* 2:21 Buolmanŋ-sebe (Lévitique) 12.3 † 2:21 Niɛŋ Like 1.31.

‡ 2:22 Niɛŋ Buolmanŋ-sebe-i-na (Lévitique) 12.3-8.

baa naacombilonŋo-i *Diilodubuŋo-i-na dii
*Yerusalemu-i-na da ba ka pã-yo hã Diilonŋo-i

23 ɲaa maŋ bi nyegãaŋ dumaa Diilonŋ-nelma-na
wuŋ: «Naacombilodĩelãŋo saaya u pã hã Diilonŋo.» §

24 Baa naa bi saaya ba pã niikonni a saa baa
ãŋjĩnaduŋ daama-i: koŋhuriimba hãi sisŋ nɔnsɔr
ba huriimba hãi.

25 A ne da bĩncɔiŋo naŋo waa Yerusalemu-i-na,
ba taa ba bĩ-yo Siminyŋ. U taa u nu Diilonŋo nuŋgu-i
aa tiraa vii baa-yo. Umanŋ naa saaya u jo ji kor
*Isirahel-baamba-i u taa u niya u jomma-i. *Di-
ilonŋ-Yalle waa-yuŋ.

26 Dii naa tũnu-yuŋ wuŋ Itienŋ uŋ ka saanŋ
*Koŋkortienŋo maŋ, u ka da-yo baa u yufelle aa suŋ
ku.

27 Diilonŋ-Yallenŋ waa-yuŋ dumaanŋo-na, wuŋ kã
Diilodubuŋo-i-na. Baŋ kãa baa Yesu-i da ba ka pã-yo
hã Diilonŋo-i ɲaa maŋ nyegãaŋ dumaa ãŋjĩnamma-
na,

28 Siminyŋ wuŋ hũu-yo tũu-yo aa naa cira:

29 «Itie, fiɛfiɛ fuŋ, niŋ waanŋ mamaŋ ma ciɛ.

Ŋ cãarãŋo huŋga fiɛ; ɲ gbãa hũu-yo dumaa.

30 Mi daa Koŋkortienŋo-i baa mi yufelle.

31 Niŋ saanŋ umanŋ hã nelbiliemba-i hiere, mi daa-
yo.

32 U yaa *nieraamba fitĩnuŋo-i.

U yaa ka ce ba suŋ ɲ saanŋgu.

Aa ce ɲ baamba-i Isirahel-baamba da yerre.»

33 Kuŋ cu naacombilonŋo bĩncuŋmba hɔmmu-i.

34 Siminyŋ wuŋ cãrã Diilonŋo-i hã-ba aa naa gbẽ
nyuŋo-i wuŋ: «Ŋ biɛŋo jomma ka kɔsuŋ nuŋmba

---

§ 2:23 Helmanŋ-sebe (Exode) 13.2,12

bɔi *Isirahel-na aa bi kor nuɔmba bɔi. U ka pigāaŋ Diilonjo sɪnni-i, ŋga nuɔmba ka bigāaŋ-yo.

³⁵ A ce dumaŋo-na, u ka puure nuɔmba bɔi kusūŋ-maama. Aa nuɔ fuɔ, ciɛŋ nuɔ, ānjɔguɔma ka gbuu ko-ni.»

³⁶ *Diilopɔpuɔrbilonjo naŋo bi waa ba taa ba bi-yo Ani. Aser dūŋ-wuonjo'i waa. Ba taa ba bɪ u to-i Faniɛl. Uu naa gbuu vāa ce cicɔŋo. Uŋ siire u bilosɪnni-na aa naacolŋo maŋ jā-yo, naacolŋo ciɛ bien niehāi baa-yo aa ku aa yaŋ-yo.

³⁷ U saa tuɔ naa Diilodubuɔ-i-na. U taa u dii sūŋgu-i aa tuɔ cārā Diilonjo-i bāaŋgu-i baa isuŋgu-i. A ne da u bien komuɔŋa naa baa a naa'i waa belle fande-na.

³⁸ Fuɔ wuɔ bi jo huɔŋgu faŋgu-na ji da naacom-bilonjo-i. Wuɔ jaal Diilonjo-i aa naa tuɔ piiye u maama baa bamaŋ taa ba niya Yerusalemu kor-maŋ-yiŋgu-i.

³⁹ Mamaŋ nyegāaŋ ānjɪnamma-na, Yesu bɪncuɔmbaŋ kaa ce-ma tɪ, baa bir kā Nasarɛti-i-na; ba nelle yaa-i difande-i dii *Galile-i-na.

⁴⁰ Naacom-bilonjo wuɔ tuɔ vāa u jo; u taa u nu nelma-i ŋaa bige-i! Diilonjo naa firnu u huɔŋga-i baa-yo.

Ba kāa baa Yesu-i ponsaŋ-nu

⁴¹ Belle belle, Yesu bɪncuɔmba taa ba kā ba ce *kɔrsɪnni tɪmmaŋ-ponsaŋgu-i *Yerusalemu-i-na.

⁴² Yesuŋ juɔ da bien cɪncieluo a hāi, baa kā baa-yo.

⁴³ Ponsaŋguŋ kaa bāl, baa gūunu. Yesu wuɔ yaŋ-ba aa tɪɛna dii Yerusalemu-i-na ba saa suɔ.

⁴⁴ Nuɔmba naa maara cor hūmelle-na. Baŋ naa-yo, ba da niɛ sɪ uu dii nuɔmba hɔlma-na. Ba wuɔ

yififiŋgu, moloŋ yufelle saa haa-yuɔ. Ba donɔ ta ba taara-yuɔ nuɔmba-na

⁴⁵ ba sa da-yo. Ba naa ba bir ta ba taara ba kã Yerusalemu-i-na.

⁴⁶ Yinni hãi cor, sieliŋ-yiŋgu-i, ba kã ka da-yo *Diilodubuɔ-i-na; u tiɛnaana *ãnjĩnamma pigãataamba hɔlma-na tuɔ yuu-ba ba ta ba piieye u tuɔ nu.

⁴⁷ Bamaŋ waa hiere, u maama cu ba hɔmmu-i.

⁴⁸ U bĩncuɔmbaŋ kaa da-yo dumaŋo-na, kuɔ ce-ba gbɛɛ. Nyuŋ wuɔ cira: «Naacombilo, ŋ ciɛ bige-i yiɛ dumandɛ-i-na? Nɔ ciɛ i huleiŋa fũnuŋ caar i sire tiɛ taara-niɛ.»

⁴⁹ Yesu wuɔ cira: «Bige-i ciɛ na ta na taara-miɛ? Na saa suɔ wuɔ mi saaya mi waa mi To dũŋgu-na wɛi?»

⁵⁰ Ba saa suɔ u nelma yuŋgu-i.

⁵¹ Wuɔ naa wuɔ sire ba ta Nasarɛti-i-na. U taa u nu u bĩncuɔmba nuŋgu-i. Mamaŋ ciɛ cor hiere, nyuŋo saa yaŋ ma diei karaanu-yuɔ.

⁵² Yesu wuɔ tuɔ vãa u jo aa kuaŋgu bi ta ku naara u nelnulle-i. U maama taa ma dɔlnu Di-ilonɔ-i aa bi ta ma dɔlnu nuɔmba-i.

3

Nsaaŋ ciɛ u maacemma-i dumaa

(Matie 3.1-12; Marke 1.1-8; Nsãa 1.19-28)

¹ *Oromɛ ba *jãmatigi maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Tiber, uŋ daa bienɔ cĩncieluo baa a ndii-i belle maŋ nuɔ-i fɔŋgũɔ-i-na, belle fande-na *Pɔse-Pilati yaa waa *Yude yuŋgu-na aa *Erɔdi waa *Galile yuŋ-nu, u mɔlɔ-i Filipu fuɔ waa Iture yuŋ-nu baa Tirakoniti bi yuŋ-nu, Lisaniyasi fuɔ waa Abileni yuŋ-nu.

2 Ani-i baa Kayifu-i ba yaa waa *Diilo-jigāntaamba yuntaamba-i. Belle fande'i nuɔ-i Diilonɔ ŋɔ caraaya Sakari biɛŋo-i Nsāa-i *hɛkuraŋgu-na a piiye baa-yo.

3 Ŋɔ piiye baa-yo dumaŋo-na, wuɔ tuɔ wuɔra nilɛiŋa maŋ *Yurdɛ kɔtɔnni-na u waŋ baa nuɔmba-i wuɔ ba nanna ba cilɔbabalaŋo-i aa ba *batisɛŋ ku yaa Diilonɔ ka hur ba āmbabalma-i.

4 Diilonɔ ŋɔ puɔraa *Isayi waŋ mamaŋ, ma'i sɪ daama-i wei? Isayi waŋ-ma wuɔ:

«Molo dii tuɔ hohuola hɛkuraŋgu-na wuɔ:

⟨Migāaŋ Itienɔ hūmienɔ-i.

Cāaŋ-yaŋ na viinu-yei.

5 Diyaanuŋ fonni-i!

Tanniŋ yeŋ terni maŋ nuɔ-i baa tāntūnni-i,

na herra-niɛ na saanu-niɛ.

Hūmienɔŋ miɛlāa terni maŋ nuɔ-i, na viinu-yei,

aa amaŋ cuolaanu, na diinu-yei.

6 Nuɔmba-i hiere ba ka da Diilonɔ ŋɔ ka kor-ba dumaa.»*

7 Nuɔmba bɔi taa ba jo Nsāa tuɔ batisɛŋ-ba. Wuɔ tuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Nelbabalaŋ namaa temma-i daana-i, hai juɔ tūnu-nei wuɔ da na batisɛŋ Diilonɔ siɛ ka gāŋ baa-na?

8 Taa na ce kumaŋ faa, ku yaa ka pigāaŋ wuɔ na naana na cilɔbabalaŋo-i kelkel. Baa na ta na ne wuɔ sɪ *Abiramuŋ yeŋ na bincɔiŋo Diilonɔ siɛ ka gāŋ baa-na! Mi tūnu-nei, naŋ fiɛ da tāmpɛiŋa maŋ daaya-i, Diilonɔ gbāa bir-a ce-ya Abiramu hāayɛlmba namaa fuoŋgu-na†.

* 3:6 Isayi (Ésaïe) 40.3-5 † 3:8 Niɛŋ Nsāa sebe-i-na 8.33-39.

9 Maale nuŋgu saaraa jina. Tibiinŋu maŋ da ku saa maŋ biefefeina, ku juŋ aa senu.»

10 Nuon baa ta ba yuu-yo wuɔ: «Kufanŋu terienŋuna, i saaya i ce bige-i?»

11 Wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Jonŋorbaa-ba hã da ba waa baa nuoni maŋ, umaŋ saa da binŋkũŋgu ŋ hã-yo u diei, aa niiwuon da ni bi waa baa nuoni maŋ, umaŋ saa da duɔ wuo ŋ hã-yo.»

12 *Nampohũutaamba namba naa bi jo u duɔ ji batiŋ-ba, bafaŋ baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, miɛ i saaya i ce bige-i?»

13 Wuɔ gbẽ bafamba-i wuɔ: «Nuomban saaya ba ta ba pã kumaŋ ba hã-na, baa na ta na hũu na cor kufanŋu-i.»

14 Sorosibaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «Aa miɛ fuɔ, i saaya i ce bige-i?»

Wuɔ gbẽ bafamba-i wuɔ: «Baa na ta na du nuomba-i na hũu ba gbeina-i. Taa na yii baa na cufaluŋgu yaa yon.»

15 Diilon ŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saan *Konkortieno maŋ, nuomba taa ba niya u jomma-i. Baŋ juɔ da Nsãa-i ba da niɛ sɪ u yaa-i.

16 Nsãa wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Muomi batiŋ-na baa hũmma yon, ŋga unaa jo dii, u fõŋgũ jienya mei wuon-i, mei saa piɛra u natãanŋu-i. Fuɔ ka batiŋ-na baa *Diilon-Yalle baa dãamu.

17 Kãkãruŋgu dii u nanŋa-na. U ka pe u ðimma-i. Duɔ ji pe-ma tɪ hiere torre-na, u ka kũɔl belle-i diide inõŋgõ-na aa senu fuoru-i baa dãamu. Dãamu fammu sa ðin dede.»

18 Nsãa taa u dii nelma bõi nuomba tũnni-na, a ce dumaŋo-na u taa u waŋ *Neldõdõlma-i baa-ba.

19 Erədi wuə hūyāa u mələ cienjo a dii-yo. Ba taa ba bī cienjo-i Erodiyadi. Aa naa tiraa ce weima bəi ma saa fa. U yaa waa nellentienjo-i Galile-i-na. Nsāa wuə fulnu-yuə wuə u maacemma saa fa.

20 Wuə ce baa bel Nsāa-i dii-yo kaso, a migāan tuə naara kunanġu u cālmuo-i-na.

Yesu batisemma-i

(Matie 3.13-17; Marke 1.9-11)

21 Nuəmba-i hiere ba kāa ka *batisenġ. Baġ taa ba batisenġ huəġgu-na, Yesu wuə bi kā ba ka batisenġ-yo. Baġ baatisenġ-yo tī, wuə tuə cārā Diilonjo-i. Dəro wuə puur.

22 *Diilonġ-Yalle hel koġhurunġ temma jo ji diire-yuə. Baa nu molo piie dəro-i-na wuə: «Mi Biəno yaa nuəno-i, ŋ maama sa suə aa dəlnu-mie; nuənei fiəŋ mi huəġga-i.»‡

Yesu bincuəmbaġ cuu ba-naa dumaa ku yaa daaku

(Matie 1.1-17)

23 Yesuġ duəġ u maacemma-i huəġgu maġ nuə-i, u waa baa biəġ komorre baa cīnciel temma. Nuəmba taa ba jəguəġ wuə Yosefu biəno.

Yosefu to-i ba taa ba bī-yo Eli.

24 Eli to-i ba taa ba bī-yo Mata.

Mata to-i ba taa ba bī-yo Levi.

Levi to-i ba taa ba bī-yo Məlki.

Məlki to-i ba taa ba bī-yo Yanai.

Yanai to-i ba taa ba bi bī-yo Yosefu.

25 Yosefu faġo to-i ba taa ba bī-yo Matatijasi.

Matatijasi to-i ba taa ba bī-yo Aməsi.

Aməsi to-i ba taa ba bī-yo Nahəmu.

‡ 3:22 Gbeliemāġ-nalāanġu (Psaume) 2.7; Isayi (Ésaie) 42.1

Nahomu to-i ba taa ba bi-yo Esili.
 Esili to-i ba taa ba bi-yo Nagai.
 26 Nagai to-i ba taa ba bi-yo Maatiŋo.
 Maatiŋ to-i ba taa ba bi bi-yo Matatiyasi.
 Matatiyasi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Semie.
 Semie to-i ba taa ba bi-yo Yoseki.
 Yoseki to-i ba taa ba bi-yo Yoda.
 27 Yoda to-i ba taa ba bi-yo Yohana.
 Yohana to-i ba taa ba bi-yo Eresa.
 Eresa to-i ba taa ba bi-yo Sorobabel.
 Sorobabel to-i ba taa ba bi-yo Salatiel.
 Salatiel to-i ba taa ba bi-yo Neri.
 28 Neri to-i ba taa ba bi bi-yo Melki.
 Melki faŋo to-i ba taa ba bi-yo Adi.
 Adi to-i ba taa ba bi-yo Kosamu.
 Kosamu to-i ba taa ba bi-yo Elmadamu.
 Elmadamu to-i ba taa ba bi-yo Er.
 29 Er to-i ba taa ba bi bi-yo Yesu.
 Yesu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Elieser.
 Elieser to-i ba taa ba bi-yo Yorimu.
 Yorimu to-i ba taa ba bi bi-yo Mata.
 Mata faŋo to-i ba taa ba bi bi-yo Levi.
 30 Levi faŋo to-i ba taa ba bi-yo Siminyo.
 Siminyo to-i ba taa ba bi-yo Yuda.
 Yuda to-i ba taa ba bi bi-yo Yosefu.
 Yosefu faŋo to-i ba taa ba bi-yo Yonamu.
 Yonamu to-i ba taa ba bi-yo Eliyakimu.
 31 Eliyakimu to-i ba taa ba bi-yo Meleya.
 Meleya to-i ba taa ba bi-yo Mena.
 Mena to-i ba taa ba bi-yo Matata.
 Matata to-i ba taa ba bi-yo Natamu.
 Natamu to yaa *Davidi.

³² Davidi to yaa Yese.

Yese to yaa Yobedi.

Yobedi to yaa Bosi.

Bosi to yaa Sala.

Sala to yaa Nasō.

³³ Nasō to yaa Aminadabu.

Aminadabu to yaa Adime.

Adime to yaa Arni.

Arni to yaa Esirōmu.

Esirōmu to yaa Peresi.

Peresi to yaa *Yuda.

³⁴ Yuda faṅo to yaa *Yakōbu.

Yakōbu to yaa *Isaki.

Isaki to yaa *Abiramu.

Abiramu to yaa Tera.

Tera to yaa Nahor.

³⁵ Nahor to yaa Seruge.

Seruge to yaa Erehu.

Erehu to yaa Pelegi.

Pelegi to yaa Eber.

Eber to yaa Sala.

³⁶ Sala faṅo to yaa Kanamu.

Kanamu to yaa Arpasadi.

Arpasadi to yaa Semu.

Semu to yaa *Nowe.

Nowe to yaa Lemeki.

³⁷ Lemeki to yaa Matusalemu.

Matusalemu to yaa Enaki.

Enaki to yaa Yeredi.

Yeredi to yaa Maleleyel.

Maleleyel to yaa Kenamu.

³⁸ Kenamu to yaa Enosi.

Enosi to yaa Seti.

Sɛti to yaa Adāma.
Diilonɔ ũj hiela miwaanɔ-i u maa Adāma faɔ
yaa jina.

4

*Sitāni taara duɔ guɔl Yesu gbeini-i
(Matie 4.1-11; Marke 1.12-13)*

¹ *Diilonɔ-Yalle naa yu Yesu huɔŋga-i. ũj hilaa
*Yurdɛ-i-na, die kã baa-yo *hiɛkuraanɔŋgu-na.

² ũj kãa terienɔŋgu-na, *Sitāni wuɔ nyaanu-yuɔ
duɔ ka guɔl u gbeini-i. U cie yinni komuɔŋa hã
baa-yo tãalma-na. Yinni fanni-na, Yesu saa dii
kuuwuɔŋgu u nunɔŋgu-na. Ku huɔŋgu-na, nyulmu
sire cuɔl-o.

³ Sitāni wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɔ-Bienɔ yaa
nuɔŋo-i kelkel, ce tãmpɛl daade bir kuuwuɔŋgu i
ne!»

⁴ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na
wuɔ: «*Niiwuoni-i yon, ni sie gbãa ce nelien nuɔ ŋ
ba.*»*

⁵ ũj waan mafamma-i, Sitāni nyugũŋ baa-yo
dɔrɔ a ka pigãan-yo nileinɔ-i hiere hiɛma-na da
hɔlhɔlhɔl

⁶ aa cira: «Niŋ daa nileinɔ man daaya-i hiere baa
a huɔya-niini-i, mei waanɔ; da miɛ mi ka ce kuman
baa-ya mi ce.

⁷ Da ŋ dũuna jaal-mi, mi ka hã-ni baa-ya.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma nyegãan Diilonɔ-nelma-na
wuɔ: «*N saaya ŋ ta ŋ dũuna ŋ jaal Itienɔ-i Diilonɔ
yaa-i; aa ŋ ta ŋ cãa u yaa u diei yon.*»†»

* **4:4** Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 8.3   † **4:8**
Anjinamma tiyemman-sebɛ (Deutéronome) 6.13

9 Sitāni wuɔ hiire baa-yo a kā baa-yo *Yerusalemu-i-na, ka haa-yo *Diilodubuɔ dərɔ-i-na aa cira: «Da kuɔ Diilonj-Bieŋo yaa nuɔŋo-i kelkel, tie ŋ diire hɛma-na i ne. Ma sɪ ma nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ:

10 *«Diilonj ka ce u *dɔrpɔpuɔrbiemba ta ba niya-nie.»*

11 Aa tiraa cira:

«Ba ka tūu-ni ba nammu-na

ŋ baa ka tistŋ ŋ fɛɛ terienju.»‡»

12 Yesu wuɔ cira: «Ma bi nyegāan Diilonj-nelma-na wuɔ: *Baa dāŋ Itienj-o-i Diilonj-o-i ŋ ne.»*§»

13 Sitāni wuɔ ce ji gbɛ; u saa ji gbāa guɔl Yesu gbeini-i. Wuɔ naa u ta aa yanj-yo tuɔ cie huɔŋgu nanju.

*Yesuŋ duɔŋ u maacemma-i dumaa Galile-i-na
(Matie 4.12-17; Marke 1.14-15)*

14 *Sitāniŋ juɔ ta aa yanj Yesu-i, wuɔ bir kā *Galile-i-na baa *Diilonj-Yalle fɔŋgūɔ-i. Uŋ kāa, baa fūnunj ta ba gbɛlienj-yo terni-na hiere.

15 U taa u waŋ Diilonj-nelma-i *Diilonelhāalādūnni-na. Nuɔmba-i hiere ba taa ba kaal-o.

(Matie 13.53-58; Marke 6.1-6)

16 Yiinju nanju-na, wuɔ ji kā Nasarɛti-i-na. U vāa kusuŋ-nu'i. *Yitlenanjuŋ juɔ hi, wuɔ kā *Diilonelhāalādūngu-na. U taa u kā koko. Diilon-nelmanj juɔ hi kamma, wuɔ sire duɔ kalaŋ.

17 Baa hā-yo *Diilopɔpuɔrbilonj-o-i *Isayi sebe yaa wuɔ u kalaŋ. Wuɔ puur terienju manj uŋ nyegāan wuɔ:

18 *«Itienj-o *Yalle dii mi yunju-na.*

‡ 4:11 Gbeliemān-nalāanju (Psaume) 91.11-12
Anjɪnamma tiyemmanj-sebe (Deutéronome) 6.16

§ 4:12

Na saa da, u hielaa-mi
 mi da mi waŋ *Neldədlma-i baa sūntaamba-i.
 U puwraa-mi
 mi da mi waŋ baa kəraamba-i wuə kərsinni tle,
 aa waŋ baa yiriemba-i wuə ba yufienja ka puur,
 aa bamaŋ dii pərtəmma-na wuə pərtəmma tle,
 19 aa waŋ baa-ba wuə Diilonjo ka firnu u huəŋga-i baa
 nuəmba-i fiεfiε-i-na.»*

20 Uŋ kalaan tī, wuə suuye sebe-i aa hā
 Diilonelhāalādūngu maacencerəŋo-i baa-yo aa
 tīena. Nuəmba-i hiere baa dīŋ-yuə ta ba ne-yo.

21 Wuə cira: «Miŋ kalaan nelma maŋ daama-i,
 ma ciε nyunjo daayo'i nuə-i.»

22 Nuəmba kar da hāmmu! Wuə cor tuə piiye.
 U nelma taa ma suurnu nuəmba-i ma cor. Ba
 hāmmu cu; ba ta ba yuu ba-naa wuə: «Yosefu
 biεŋo'i sī wεi?»

23 Yesu wuə gbē-ba wuə: «Yiinju dii baa yiinju,
 na ka naŋ gbānalāan daaku-i baa-mi wuə:
 «Perruntie, sire ŋ fεε i nel» Aa na ka cira: «I
 nuə niŋ ciε mamaŋ hiere Kafarnamu-i-na, ce ma
 temma naŋ fεεŋ nelle-na i ne.»

24 Aa tiraa gbē-ba wuə: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i
 baa-na: Diilopəpuərbilonjo-i, u nellen-baamba sa
 kāŋ-yo.

25 Yaan mi tūnu-nei, *Eli bāanġu-na, bikul-
 caamba bəi waa *Isirahel-na, Diilonj wuə ce bienja
 siεi baa caamba niediei u saa dāa. Nyul muə suur
 nelle-na†.

---

* 4:19 Isayi (Ésaïe) 61.1-2 † 4:25 Jāmatigi ba sebedielāŋo (1 Rois)
 17.1

26 Nga Diilonɔ wuɔ yan bafamba-i aa puɔr Eli-i bikulciɛŋo nanɔ wulaa Sareputa, dii Sidɔ‡.

27 Aa Diilopɔpuɔrbilonɔ-i Elise bāanɔu-na, *wontuɔrmba bɔi waa Isirahel-na, ŋga Elise saa ji sire u diei *Isirahel-baamba-na; u yaanɔ bafamba-i aa sire umanɔ naa hilaa Siiri mara-i-na jo, ba taa ba bi-yo Naama§.»

28 Banɔ juɔ nu mafamma-i, ba hɔmmu pānɔ guɔla hiere.

29 Ba nelle waa tānɔnɔ-nu. Baa sire tisiŋ-yo hiel-o Diilonelhāalādūŋgu-na, a hel baa-yo nellen-huɔŋga-na, a nyugūŋ baa-yo tānɔnɔ dɔrɔ-i-na wuɔ ba ka se-yo nanna.

30 Yesu wuɔ yan-ba aa yeɣel hel ba hɔlma-na ta.

*Yesuŋ siire jaamba-i dumaa Kafarnamu-i-na
(Marke 1.21-28)*

31 Yesuŋ hilaa Nasareti-i-na, wuɔ ta kā Kafarnamu. *Galile nelle nande-i difande-i. Uŋ kāa, wuɔ kā *Diilonelhāalādūŋgu-na *yitiɛnanɔgu-na ka tuɔ wanɔ Diilonɔ-nelma-i.

32 U taa u piye baa bibesiinni u yanɔ *ānjinaamma pigāataamba-i; a ce dumaanɔ-na, u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor.

33 Naacolɔnɔ nanɔ waa ba hɔlma-na, *jina waa u yunɔgu-na. Wuɔ kaasɔŋ da gbagaga wuɔ:

34 «Nasaretitaanɔ Yesu! I cie-ni nie? Nɔ juɔ da ŋ ji kɔsuɔnɔ-ye wuɔ bige-i cie? Mi suɔ-ni, Diilonɔ-nolɔnɔ yaa nuɔnɔ-i.»

---

‡ 4:26 Jāmatigi ba sebediɛlānɔ (1 Rois) 17.8-16 § 4:27 Jāmatigi ba sebehāalɔnɔ (2 Rois) 5.1-14

35 Yesu wuɔ cira: «Suuye η nunḡu-i aa η cor η hel naacolḡo-na.» Jina wuɔ mal naacolḡo-i nuɔmba-na aa naa hel u saa ce kuubabalaangu yuɔ.

36 Kuɔ ce nuɔmba-i gbere, baa ta ba piiye baa banna wuɔ: «Naacolḡ daayo hii de! Baa jinabaa-ba-i hiere u donya-bei baa u nun-ãndaangu.»

37 Kuḡ cie dumaango-na, u yerre gbuo terni-i hiere.

(Matie 8.14-17; Marke 1.29-34)

38 Uḡ hilaa *Diilonelhãalãdũḡu-na, wuɔ kã Simɔ ciḡ-nu. Simɔ cura sa waa hinni; u kũma naa gbuu huol da pãmpãmpãḡ, u galla. Ba cãrã Yesu-i wuɔ u sire-yuɔ.

39 U kã ka ture ciḡḡo yudãrã-i-na, a nuola jarma-i. Ciḡḡo pãḡ da u fere terduḡḡu fangu-na. Wuɔ sire tuɔ ce ba nersinni-i.

40 Bãanguḡ juɔ ta ku suur huḡḡu maḡ nuɔ-i, jaambaḡ waa baa bamaḡ hiere nelle-na, baa jo baa-ba. Yesu wuɔ tuɔ haa u nammu-i bei u sire-bei.

41 Jaḡ daaba hõlma-na, *jinabaa-ba waa nuɔmba bõi-na. Duɔ donya umaḡ baamba-i, ba ta ba kaasḡ wuɔ: «Diilon-Bieḡo yaa nuḡḡo-i kelkel!» Jinabaa-ba naa suɔ wuɔ Diilon uḡ pãa nunḡu-i aa saḡ *Konkortieḡo maḡ, u yaa Yesu-i; a ce dumaango-na Yesu tuɔ nuola-bei, u sa yaḡ ba da piiye.

(Marke 1.35-39)

42 Cuon juɔ kaal, u sire kã hieḡ-nu. Nuɔmba taara-yuɔ ka da-yo aa ta ba taara ba bella-yuɔ u baa da ta aa yaḡ-ba.

43 Wuɔ waḡ baa-ba wuɔ: «Mi saaya mi wuõra waḡ *Diilon-bãangu *Neldõdõlma-i nilieḡa naḡa-na hiere; Diilonḡ puõraa-mi baa ma yaa.»

44 Aa naa ta tuo wuora *Yude *Diilonelhāalādūnni-na u waŋ Diilonj-nelma-i.

5

Gberε-tetebelle

¹ Yiingu nanŋu-na, Yesu kāa Genesarεti dalanŋa-na. Nuomba kūol ba-naa kā u wulaa da ba ka nu Diilonj-nelma-i.

² Wuo da benni nanni-i ni hāi hūmma nuŋgu-na, ni taamba naa hel ta ba saara ba jonaamba-i.

³ Wuo kā ka suur kunanŋu-na, Simo kūnŋu'i waa aa ce u forra-kuo celle konkondaanŋu-na. Uŋ furaaya-kuo, Yesu wuo tiena a donŋ tuo waŋ Diilonj-nelma-i u pigāanŋ nuomba-i.

⁴ Uŋ juo piiye tī, wuo gbε Simo-i wuo: «Kā pututu terienŋu-na, na ka nanŋ na jonaamba-i.»

⁵ Simo wuo cira: «Hāalātie, i naanŋ juoŋo-i co i saa da binŋkūnŋu bel, ŋga niŋ waanŋ-ma dei, mi sie yagar ŋ nuŋgu-i.» Aa naa ta.

⁶ Baŋ kāa ka nanŋ ba jonaamba-i, baa bel titiraamba-i jonaamba yu ta ba yii da ba kar.

⁷ Ba nabentaamba namba waa, baa fara bī ba jo baa ba beŋo-i a ji kāyā-bei ba jul titiraamba-i. Baŋ julii-ba, benni-i ni hāi-i-na niε yu ta ni yii da ni nyierā hūmma-na.

⁸ Simo-Piεrŋ daa mafamma-i, wuo kā ka dūuna Yesu caanŋu-na aa naa cira: «Itie, muoŋo-i āmbabalmanceronŋ muo, baa piε-mi.»

⁹ Titiraanŋ daaba ciinumma diyaa korma yuo baa bamanŋ waa baa-yo hiere beŋo-na.

¹⁰ Halle u nagbosobaa-ba-i Sebede bepuomba-i korma bi bilaa-ba. Ba taa ba bī unanŋo-i Sake aa bī unanŋo-i Nsāa. Yesu wuo waŋ baa Simo-i wuo:

«Baa yaŋ korma da-ni, a doŋ nyuŋgo, ŋ ka yaŋ tetebelle-i aa ta ŋ dii nuɔmba-i Diilonŋ-hũnuŋ-nu.»

¹¹ Yesuŋ waanŋ mafamma-i, baa hel baa ba benni-i bomborma-na ka yaŋ-ni aa cu u huonŋ-nu.

Yesu siire wontorŋo naŋo
(*Matie 8.1-4; Marke 1.40-45*)

¹² Yiinŋgu nanŋu-na, Yesu kãa nelle nande-na. *Wontorŋo naŋo da-yo aa piɛ ka dũuna u caanŋ-nu aa cira: «Itie, da ŋ ta ŋ taara mi jarma ta-miɛ, mi suyaa miɛ ku siɛ yar-ni.»

¹³ Yesu wuɔ haa u nanŋa-i yuɔ aa naa cira: «Mi taara ŋ jarma ta.» Naacolŋo jarma pãŋ ta yuɔ terduonŋu fanŋu-na.

¹⁴ Yesu wuɔ wanŋ-ma kuola-mɛi baa-yo wuɔ u baa yaŋ ma hel; aa u kã *Diilojigãntienŋo wulaa u ka ne-yo, aa u pã niikonni manŋ dii pãmma u hã-yo u migãanŋ u yuŋ-maama-i ŋaa *Moisiŋ nyegãanŋ-ma dumaa*. Ku yaa nuɔmba ka suɔ wuɔ u jarma taa-yuɔ kelkel.

¹⁵ Kufanŋuŋ ciɛ, Yesu yerre migãanŋ ta di du di kã. Nuɔmba bɔi taa ba jãnu ba-naa ba nu u nelma-i. Jaamba taa ba cãrã-yuɔ u tuɔ sire-bɛi ba jarma-na.

¹⁶ Nŋa huonŋu nanŋ-nu duɔ ce, u yaŋ-ba aa ta kã u denŋ ka cãrã Diilonŋo-i aa bir jo.

Yesu siire murgu naŋo
(*Matie 9.1-8; Marke 2.1-12*)

¹⁷ Yiinŋgu nanŋu-na, Yesu taa u wanŋ Diilonŋ-nelma-i u pigãanŋ nuɔmba-i. A ne da *Farisiɛbaa-ba namba waa tɛna ba hɔlma-na, baa *ãnjɛnamma pigãataamba namba. Banamba taa ba hel

---

* **5:14** Niɛŋ Buolmanŋ-sebe-i-na (Lévitique) 14.2-32.

*Galile, banamba *Yude, halle banamba naa hel *Yerusalemu-i-na jo. Itienjo fõngũ waa baa-yo u tuo sire jaamba-i.

¹⁸ Balamba namba tũu murgu nanjo-i kuugallan-nu jo baa-yo, wuɔ ba ji suur jina-yuɔ Yesu caan-gu-na.

¹⁹ A ne da nuɔmba naa yu dũngu-i, ba saa suɔ ban ka suur baa-yo dumaa. Ba naa ba nyugũŋ dũngu dɔrɔ-i-na, aa kaasĩŋ-ku dii-yo baa u kuugallan-gu-i nuɔmba hɔlma-na jina-yuɔ Yesu caan-gu-na.

²⁰ Yesu wuɔ ne da ba haa ba nan-ga-i yuɔ cor, wuɔ gbẽ ba jeiŋo-i wuɔ: «Mi jĩɛ, ŋ ɔmbabalma hurii here.»

²¹ Anjinamma pigãataamba-i baa Farisiɛbaa-ba don ta ba piiye wuɔ: «Hai moloŋo-i daayo-i aa u tuo tuora Diiloŋo-i? Da ma hel Diiloŋo-na, hai moloŋo-i gbãa hur u nanoloŋo ɔmbabalma-i?»

²² Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbẽ-ba wuɔ: «Bige-i cie na ta na jɔguŋ nel daama temma-i na hɔmmu-na?»

²³ A hur u ɔmbabalma-i, baa a ce u sire a tuo wuɔ-i, ma hãi-i-na, namaa daa hama-i ce fẽu yan?

²⁴ Nga mi ka sire naacolŋ daayo-i ku yaa na ka suɔ wuɔ Diiloŋo hãa *Moloŋ-Bienjo-i ku fõngũ-i hĩɛma-na u tuo hur nelbiliemba ɔmbabalma-i.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ gbẽ murgu-i wuɔ: «Sire ŋ bie ŋ kuugallan-gu-i ŋ kũŋ, muɔmɛi waan-ma dumaa.»

²⁵ Naacolŋo bi sire ba yufelle-na a bie u kuugallan-gu-i tuo gbɛliɛŋ Diiloŋo-i u kũŋ.

²⁶ Maa ce-ba here gbɛɛɛ; baa ta ba piiye wuɔ: «Diiloŋo-i bibienjo!» Korma taa ma da-ba a ce ba ta ba piiye wuɔ: «I daa gbɛɛɛ-weima nyun-go-i-na.»

Yesu biε Levi-i
(Matie 9.9-13; Marke 2.13-17)

27 Yesuŋ hilaa terieŋgu-na, wuɔ da *nampohūutienɔ naŋɔ tɛnaana u maacemmaŋ-dūŋgu-na, ba taa ba bɪ-yo Levi. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Levi, sire i ta.»

28 Levi bi pāŋ nanna u maacemma-i aa sire cu u huon-nu.

29 Ku huonŋgu-na, Levi wuɔ ce källe u dumelle-na Yesu yerreŋ aa bɪ u jo ba ji ta ba wuo niiwuoni-i. Nuɔmba bɔi waa baa-ba. Nampohūutaamba waa ba hɔlma-na.

30 *Farisiεbaa-ba daa mafamma-i ce bige-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i? Kuɔ gbuu jaŋ-ba; baa ta ba waana aa naa ta ba piiye baa Yesu *hāalābiemba-i wuɔ: «Bige-i ciε na ta na wuo aa ta na nyɔŋ baa nelbabalaŋ daaba temma-i?»

31 Yesu wuɔ gbε-ba wuɔ: «Da ŋ waa hɪnni, ŋ ka ce bige-i perruntien terien-nu?»

32 Mi saa jo nelfafaŋ maa-na, ŋga mi juɔ nelbabalaŋ maa-na ba da ba nanna ba cilɔbabalaŋɔ-i.»

Yesu piiye sūŋgu maama
(Matie 9.14-17; Marke 2.18-22)

33 Baŋ waa mafamma-na, *Farisiεbaa-ba namba yuu-yo wuɔ: «*Nsāa-Batisi *hāalābiemba dii sūŋgu-i aa ta ba cārā Diilonɔ-i, miε baamba bi dii aa ta ba cārā, bige-i ciε naŋ baamba sa dii?»

34 Yesu wuɔ siε-ba baa gbānalāŋgu wuɔ: «Nelie gbāa tuɔ jā ciεŋɔ aa na ce u jēnaamba dii sūŋgu ku yiŋgu-na dɔrbiεŋɔ yufelle-na wei?»

35 Ŋga yiŋgu dii baa yiŋgu, ba ka bel dɔrbiεŋɔ-i ta baa-yo. Kufaŋgu yinni'i nuɔ-i baŋ ka dii sūŋgu-i.»

36 Aa naa tiraa nanḡ gbānalāanḡu nanḡu baa-ba wuo: «Ba sa taal jonḡorfelenḡo-i a nar uucōlonḡo. Da ḡ ce-ma, jonḡorfelenḡo kompanḡa siē biē baa uucōlonḡo kaanḡa-i, u yaa daayo u taalaa tī.

37 Ba sa bi dii duvēnfelenḡo-i cirkrōcōlonḡ-na. Umanḡ duō ce-ma, cirkrpūō ka muonu aa duvēḡo ka kūnna.

38 Nḡa da ḡ¹ a ḡ dii duvēnfelenḡo-i, ḡ saaya ḡ dii-yo cirkrōfelenḡ-na.

39 Na saa da, umanḡ duō tuō nyōḡ duvēncōlonḡo-i uufelenḡo sa dōlnu-yuō a ce dumaanḡo-na u sa taara-yuō.»

6

Yitiēnanḡu maama

(Matie 12.1-8; Marke 2.23-28)

1 *Yitiēnanḡu nanḡu-na, Yesubaa-ba taa ba karnu sonni nanni ba cor. U *hāalābiemba ta ba kar bile-i ba hu-yo ba natierḡa-na ba wuo.

2 *Farisīēbaa-ba namba ta ba wanḡ baa-ba wuo: «Bige-i ciē na ta na ce kumanḡ saa saaya cemma yitiēnanḡu-na?»

3 Yesu wuo gbē-ba wuo: «Nyulmu nanḡ bilaa *Davidi-i wuo ce kumanḡ baa u nuōmba-i^{*}, ma sī na kalaanḡ-ku ke?»

4 U nanḡ suurii Diilonḡ-dūḡu-na dumaa a biē Diilonḡ-buruo-i ba wuo. A ne da a saa baa miē Diilonḡ-hūmelle-i, bamanḡ si dii *Diilojigāntaamba, ba saa saaya ba wuo buruo faḡo-i.»

5 Uḡ waanḡ mafamma-i, wuo cira: «*Molonḡ-Bienḡo yaa yitiēnanḡu tienḡo-i.»

* 6:3 Niēḡ Samiēl sebedīēlāḡo-na (1 Samuel) 21.2-7.

Yesu siire nagāduɔla naŋo
(*Matie 12.9-14; Marke 3.1-6*)

⁶ *Yitienanɔŋu bi nanɔŋu-na, Yesu wuɔ suurii *Diilonelhāalādūŋgu-na tuɔ wan Diilon-nelma-i. A ne da naacolŋo naŋo waa ba hɔlma-na, u nadienanga naa minanɔ.

⁷ *Anjinamma pigāataamba-i baa *Farisiɛbaa-ba kā ka tɛna ta ba ne Yesu-i wuɔ duɔ sire jeinɔ yitienanɔŋu-na ba da āntāalāmma haa-yuɔ.

⁸ Yesu wuɔ suɔ baa-ba. Wuɔ gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Sire ŋ jo ŋ ji yiera nuɔmba yaanɔŋa-na.» Naacolŋ wuɔ sire jo ji yiera.

⁹ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi yuu-na nelma diei: A saa baa miɛ Diilon-hūmelle-i, bige-i faa cemma yitienanɔŋu-na? Anfafamma'i faa cemma waa āmbabalma? Da ŋ da molo yii duɔ ku, ku saaya ŋ kor-o waa ku saaya ŋ yan u ku?»

¹⁰ Aa naa wuɔra ne ba yammu-i hiere aa wan baa naacolŋo-i wuɔ: «Fara ŋ nanɔŋa-i.» Naacolŋ wuɔ bi fara u nanɔŋa-i, kaa bir ka temma-i.

¹¹ Ba hɔmmu gbuu pāŋ du hiere; baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «I ka ce Yesu daayo-i niɛ?»

Yesu fiɛlaa u pɔpuɔrbiemba-i
(*Matie 10.1-4; Marke 3.13-19*)

¹² Yibienɔ fanɔŋa-na, Yesu wuɔ kā tānunɔŋu nanɔŋu-na ka cārā Diilonɔ-i cɔ u yufien-na.

¹³ Cuonɔ juɔ kaal, wuɔ bɪ u *hāalābiemba-i a fiɛl cɪncieluo ba hāi bei, a tuɔ bɪ-ba *pɔpuɔrbiemba.

¹⁴ Uŋ fiɛlaa bamanɔ ba yireinɔ yaa daaya: Simɔ, (Yesu wuɔ bɪ Simɔ fanɔ yaa Pier-i,) baa u hāanɔ-i Andere, baa Sake, baa Nsāa, baa Filipu, baa Batelemi,

15 a naara Matie, baa Toma, baa Alfe bieŋo-i Sake, baa Simo man taa u kuye u nelle maama-i,

16 a naara Sake bieŋo-i *Yuda, baa *Yuda-Isikaro man juo hel Yesu huonŋu-na.

Jaamba bai juo Yesu ji sire-bei

(Matie 4.23-25)

17 Yesuŋ juo fiel u *pɔpuɔrbiemba-i ti, wuo hiire baa-ba tanunŋu-na ka yiera baa-ba kpankpataaŋgu nanŋu-na. U *haalabiemba namba waa terienŋu fanŋu-na, baa sa waa dei baa yuliinŋu-i a naara nelpunŋu nanŋu. Banamba taa ba hel *Yude, banamba *Yerusalemu, banamba Tiir, banamba Sidō dii dāmmaŋ-nuoraanŋu caaŋ-nu.

18 Baa juo da ba ji nu Yesu nelma yaa-i aa u duo sire jaamba-i ba jarma-na. Wuɔ bi donya *jinabaa-ba-i u hiel-ba nuomba yunni-na.

19 Fōŋgūo nanjo taa u hel Yesu-i-na u sire-bei ba jarma-na, a ce dumaanjo-na, baa ta ba taara ba yiɛya-yuɔ hiere.

Yesu gboya u haalabiemba-i

(Matie 5.1-12)

20 Nuomban nii Yesu-i-na da ba yiɛya-yuɔ, wuo wuɔra ne u *haalabiemba-i aa naa cira:

«Sūntaan namaanjo-i, na yunni dɔlaa;

*Diilon-nelle-i namaa diele-i.

21 Nyulmuŋ yeŋ namaa naman nuɔ-i fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa;

niiwuoni kaa haaya baa-na.

Namaa naman kaalaan fiɛfiɛ-i-na, na yunni dɔlaa; na kaa waa nyembinnij.

22 Nuon da ba bigaan-na,

da ba nanna-nei,

da ba ta ba tuora-nei,
siso da ba ta ba biena na yireinja-i *Molon-Bienjo
maama-na, na yunni dɔlaa.

²³ Taa na gbu na nye yiingu fangu-na, aa na ta
na muora na gbugbanni-i; Diilonjo kaa pã-na bai
dɔro-i-na. Na saa da, ba bincumba cie karaangu
fangu temma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba-i.

²⁴ Nga waan namaano-i, sɔlma haraa-nei;
na cie na bɔangu-i ti.

²⁵ Niiwuonin haaya baa namaa naman fiɛfiɛ-i-na,
sɔlma haraa-nei;
na kaa waa nyulmu-na.

Namaa naman dii nyembinni-na fiɛfiɛ-i-na, sɔlma
haraa-nei;

na kaa waa kuliin-kaalu-nu.

²⁶ Nuumba-i hierɛ da ba ta ba bi na yefafalle,
ɲaa ba bincumba nan bin coikartaamba man naa
cie ba fɛɛ Diilopɔpuɔrbiemba
ba yefafalle-i dumaa, sɔlma haraa-nei.»

Taa na dɔl na bigaarãamba-i
(Matie 5.38-48; 7.12)

²⁷ «Namaa naman karaa na tɔnni-i ta na nu
mi nelma-i, yaan mi tɔnu-nei: Taa na dɔl na
bigaarãamba-i, taa na ce anfafamma baman
diyaan lunɲu nei.

²⁸ Uman duɔ haa u nubabalaangu nuɔni man
nuɔ-i, baa waasa kutienjo-na, yan aa η ta η jɔguɔn
kuufafaangu baa-yo. Taa na cãrã Diilonjo-i na hã
baman ciɛn-nan kuujanɲu-i.

²⁹ Uman duɔ caa η tɔn daaku-i, bir daaku-i η
hã-yo. Uman duɔ bie η jonɲorbuɔ-i, baa cie-yo η
jonɲoryelle-na.

³⁰ Uman̄ duɔ cārã η wulaa, hã-yo. Aa uman̄ duɔ biε bĩŋkũŋgu η wulaa, baa yuu-yo ku maama.

³¹ Nan̄ taaran̄ nuɔmba ta ba ce kuman̄ ba hã-na, taa na ce ku temma na bi hã-ba.

³² Da na ta na dɔl na dɔdɔltaamba yon̄, na jaaluŋgu sɪ Diilon̄o wulaa. Na saa da, halle baman̄ sa wuɔyaan̄ Diilon̄-hũmelle-i ba dɔl ba dɔdɔltaamba-i.

³³ Da na ta na bi ce añfafamma-i baman̄ ciεŋ añfafamma-i nei yon̄, na jaaluŋgu sɪ Diilon̄o wulaa. Halle baman̄ sa wuɔyaan̄ Diilon̄-hũmelle-i ba ce kufan̄gu-i.

³⁴ Aa da na ta na dii cẽmiεŋa-i nan̄ suyaa wuɔ baman̄ ka gbãa suu-ya, na jaaluŋgu sɪ Diilon̄o wulaa. Halle baman̄ sa wuɔyaan̄ Diilon̄-hũmelle-i, da ba suɔ wuɔ uman̄ ka gbãa suu cẽmelle-i ba dii-de u'i nuɔ-i.

³⁵ Nga, taa na dɔl na bigãarãamba-i, taa na ce añfafamma bei, taa na hã aa na baa ta na cie ku sɔlaan̄gu huon̄gu-na. Ku yaa Diilon̄o ka pã-na bɔi. Aa na ka waa Dɔrwuon̄o beŋ namaa. U yaa faa. U faa baa nuɔmba-i hiere ka hel baa baman̄ sa suyaan̄ añfafamma-i baa nelbabalaamba-i hiere.

³⁶ Na saaya na waa hujantaan̄ namaa, ŋaa na Ton̄ yeŋ hujantien̄o dumaa.»

*Yesuŋ waan̄ man̄ a kã cãlmuɔ yan̄ga-na
(Matie 7.1-5)*

³⁷ «Baa na ta na cãl na-naa, ku yaa Diilon̄o siε ka cãl-na. Baa na ta na haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle na-naa nuɔ, ku yaa Diilon̄o siε ka haa cãlmuɔ-cãŋkuɔle nei. Uman̄ duɔ cãl nuɔni man̄, ce jande aa η yan̄-yo, ku yaa nuɔ da η bi cãl Diilon̄o-i u ka ce jande aa yan̄-ni.

38 Niŋ fiŋ baa kekerienġu maŋ ŋ hã nuɔmba-i, ba ka fi baa ku yaa hã-ni, terienġu fanġu-na, yaŋ ŋ nanga ta ka fara, ku yaa ba ka fi naŋ kũŋgu-i aa fêl-ku ku yu kũnna hã-ni.»

39 Yesu wuɔ naŋ gbãnalãanġu baa-ba wuɔ: «Na-maa daa yiro gbãa bel u nayironġ nagãŋ-na ba kã terienġu aa ba siɛ ka par suur fuonġ-nu wei?

40 *Hãalãbilonġo sa suɔ u yaŋ u hãalãtienġo-i, ŋga hãalãbilonġo maŋ duɔ hãalã ka hi u fuonġu-i, u ka tuɔ suɔ ŋaa u hãalãtienġ uŋ suɔ dumaa.

41 «Naŋ ciɛ niɛ da hũyãŋo-i unanġ yufellenġ aa daabolma-i naŋ yufelle-na ŋ saa da-ma?

42 Daabolma-i naŋ fɛrɛŋ yufelle-na jũnnu dumandɛ-i ŋ bir ŋ gbɛ ŋ nabentienġo-i wuɔ: «Yaŋ mi hiel hũyãŋo-i ŋ yufelle-na hã-ni.» Anġbãŋgbãama! Hiel daabolma-i ŋ yufelle-na igɛna, ku yaa ŋ ka ta ŋ da dɛi a gbãa hiel hũyãŋo maŋ ŋ nabentienġo yufelle-na.»

(Matie 7.16-20; 12.33-35)

43 «Tibifafaanġu sa maŋ biebabalɛiŋa, tibibabal-aanġu sa bi maŋ biefɛfɛiŋa.

44 Ba suɔ tibinni-i ni biena'i nuɔ-i. Ba sa ya-gal muŋiŋa kaapugammu-na, aa ba sa bi biɛra hãlɛiŋa caaterrenġ-yuŋ-nu.

45 Nelienġ nuɔ ŋ huonġanġ yuu baa mamaŋ, ma yaa hilaanġ ŋ nuŋgu-na. Nelfɛfɛiŋo-i u ãnfafamma hel u hɔfafanġa'i nuɔ-i aa nelbabalanġo-i u maacembabalamma hel u hɔbabalanġa'i nuɔ-i.»

Jaagɔciraamba hãi maama

(Matie 7.24-27)

46 «Bige-i ciɛ na ta na bĩ-mi «Itie, Itie», aa da mi waŋ mamaŋ baa-na, na siɛ ce-ma?

⁴⁷ Uman̄ duō jo ji nu mi nelma-i aa ce-ma, mi ka pigãan̄-na kutien̄ uñ saa baa uman̄:

⁴⁸ U saa baa neliẽno man̄ wuō u ma dũngu, aa hĩn̄ ka hi tãmpẽlle-i jĩna ku tuole-i. Ku tuolen̄ jĩena fafamma aa u ma-ku, diilon̄on̄ juō tã, kanni gbar, hũmma bũn̄ ka nan̄-ku, ma saa gbãa naara-kuō.

⁴⁹ Nga uman̄ juōn̄ u nu mi nelma-i aa u sa ce-ma, u saa baa uman̄ wuō u ma dũngu aa u saa hĩn̄ jĩna ku tuole-i aa ma-ku. Diilon̄on̄ juō tã, hũmma bũn̄ ka nan̄-ku, ku pãn̄ cii hierẽ, bĩnkũngu saa tĩe.»

7

Yesu siire sorosi ba yuntien̄o nan̄o maacembilon̄o-i

(Matie 8.5-13)

¹ Yesun̄ juō piiye u nelma-i tĩ baa nuōmba-i, wuō ta kã Kafarnamu.

² *Oromẽ ba sorosi ba yuntien̄o nan̄o waa nelle fande-na, u maacembilon̄o nan̄o maama waa kpelle yuō. Maacembilon̄ daayo tuō jan̄. U jarma waa kpelle.

³ Yesun̄ juō, sorosi ba yuntien̄ daayo nu-ma. Wuō puor̄ *Yuifu ba bĩncuōmba namba-i u wulaa, wuō ba ka cãrã-yuō u ji sire u maacembilon̄o-i hã-yo.

⁴ Bĩncuōn̄ daaba kã ka ta ba cãrã Yesu-i aa ta ba piiye wuō: «Naacol̄n̄ daayo saaya kãyãmma.

⁵ Yuifubaa miẽ i maama dōlnu-yuō; ñ saa da, u'i maa i *Diilonel̄hãalãdũngu-i hã-ye.»

⁶ Yesu wuō ta tuō kã baa-ba sorosi ba yuntien̄o cĩngu-na. Bañ kaa piẽ cĩngu-i, ba suu baa sorosi ba yuntien̄o tiraa puor̄ u jẽnaamba namba Yesu wulaa. Baa wan̄ baa Yesu-i wuō: «Itie, i jĩen̄ wuō

i ji waŋ baa-ni, wuɔ ŋ baa muliɛŋ ŋ fɛrɛ; kɛrɛ nuɔ ŋ saa saaya ŋ suur fuɔ temma dumelle-na

⁷ ku'i ciɛ ŋ da u saa siɛ jo u fɛrɛ ŋ wulaa. Nŋa da ŋ siɛ, ŋ waŋ nelma diei, u maacembiloŋo ka sire.

⁸ Wuɔ fuɔ fɛrɛ-i nuɔmba dii u yuŋ-nu, aa fuɔ bi waa banan yuŋ-nu. Duɔ gbɛ umaŋ wuɔ: «Kã ŋ ka ce daaku!» Nŋ da kutieŋo kãa. Duɔ bi gbɛ umaŋ wuɔ: «Jo bandel!» Nŋ da kutieŋo bi juɔ. Duɔ bi tiraa gbɛ u maacembiloŋo-i wuɔ: «Ce daama!» Nŋ da u ciɛ-ma.»

⁹ Yesu wuɔ kar da hãmmu! Naacolŋ uŋ juɔ piiye ti, Yesu wuɔ bir u yaanŋa-i nuɔmba-na aa naa cira: «Yaan mi tũnu-nɛi; *Isirahɛl-na hiere, mi saa da umaŋ haa u nanŋa-i miɛ naacolŋ daayo temma-i.»

¹⁰ Sorosi ba yuntieŋo pɔpuɔrbien baa bir ta ba kũŋ. Baŋ kaa hi ciŋgu-i, baa da maacembilon daayo siire da yeryer u temma-i.

Bikulciɛŋo nanŋo biɛŋo kuu Yesu sire-yuɔ

¹¹ Ku huonŋu-na, Yesu wuɔ ta tuɔ kã nelle nandena, ba bi-de Nayine. U *hãalãbiemba waa baa-yo a naara nelpũŋgu nanŋu.

¹² Baŋ kaa ta ba suur nelle-na, baa suu baa ba tũyãa bikuloŋo nanŋo ta ba kã da ba ka fuure. U waa naacombiloŋo, aa u yaa waa u diei u nyu wulaa, a ne da u to naa ku aa yan-ba. Nuɔmba boi taa ba kã u fuuremma-na.

¹³ Yesuŋ daa nyuŋo-i, u hujarre gbuu ko-yo, wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Ciɛŋ nuɔ, budii; baa kaal.»

¹⁴ Aa naa piɛ ka haa u nanŋa-i kuloŋo-na. Baman naa tũyãa-yo baa yiɛra. Wuɔ waŋ baa-yo wuɔ: «Naacombilo, sire!»

¹⁵ Wuɔ bi yiiye sire tɛna, aa don tuɔ piiye. Yesu wuɔ gbɛ nyuŋo-i wuɔ: «Biɛ ŋ biɛŋo yaa-i.»

16 Korma pāņ bel-ba hiere terienġu fanġu-na. Baa ta ba gbēliēņ Diilonġo-i aa ta ba piiye wuō: «*Diilopəpuərbilobuō hilaa-yiē. Diilonġo juō ji kāyā u nuōmba-i.»

17 Nelma famma gbuo *Yude-i hiere baa nilēiņa maņ u kətōnni-na.

Nsāa-Batīsi puōraa u hāalābiemba-i Yesu wulaa (Matie 11.2-6)

18 Yesuņ ciē mamaņ hiere, Nsāa *hāalābiemba kā ka tūnu-yuō baa-ma.

19 Wuō bir puər ba hāi Yesu wulaa wuō ba ka yuu-yo kerē *Koņkortieņo maņ saaya u jo, u yaa ufaņo-i wei sisō uu dii huoņ-nu?

20 Baa kā ka da Yesu-i, baa cira: «*Nsāa-Batīsi puōraa-ye ņ wulaa, wuō i ji yuu-ni kerē Koņkortieņo maņ saaya u jo, u yaa nuōņo-i wei sisō uu dii huoņ-nu?»

21 A ne da huōņġu fanġu-na, Yesu waa tuō sire jaamba bēi ba jarma-na aa tuō donya *jīnabaa-ba-i nuōmba yunni-na aa bi tuō puur yiriemba yufieņa-i.

22 Wuō waņ baa-ba wuō: «Kāaņ na ka tūnu Nsāa-i baa naņ daa kumaņ, baa naņ nuō mamaņ: *Yiriemba yufieņa puurii, murgubaa-ba siire ta ba wuō, *wontuōrmba jarma taa bēi, tugbentaamba tūnni puurii, bikuomba siire aa sūntaamba nuō *Neldədəlma-i.**

23 Umaņ gbēini-i da ni saa ji guəl mi huoņġu-na kutieņo yuņġu dōlaa.»

Nsāa-Batīsi sīnni-i (Matie 11.7-19)

---

* 7:22 Niēņ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 35.5-6; 61.1.

24 Nsãa pɔpuɔrbienɔ baŋ taa, Yesu wuɔ tuɔ taara u pigãaŋ nuɔmba-i baa Nsãa sinni-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na kãa ka ne bige-i *hɛkuraanɔ-na? Fafalmuŋ sagallaŋ hɛŋgu-i duma na kãa ka ne ku yaa wei?

25 Namaa kãa ka ne bige-i? Na kãa ka ne umanɔ diyaa bɪmbɪfafanni wei? Ma sɪ bamaŋ diyaanɔ bɪmbɪfafanni-i aa ta ba ce ba bãanɔ-i baa dii jãmatigi ba dũnniŋ ke?

26 Nga namaa kãa ka ne bige-i? Ma sɪ na kãa ka ne *Diilopɔpuɔrbilonɔ'i ke? Aa naacolɔŋ faŋo-i, mi tũnu-nei, u maaraa Diilopɔpuɔrbiemba-i.

27 Mamanɔ nyegãaŋ Diilonɔ-nelma-na wuɔ: «*Mi ka puɔr mi pɔpuɔrbilonɔ wuɔya ta ŋ yaan-na ka cãa ŋ humelle-i*†, ba gbɛ Nsãa yaa-i.

28 Yaanɔ mi tũnu-nei, Nsãa temma saa hi honɔ caanɔ-biemba-na yogo, a ne da umanɔ si dii baa yunɔgu *Diilonɔ-nelle-na u maaraa Nsãa-i.

29 Nuɔmba-i hiere ka hel baa *nam-pohũutaamba-i ba nuɔ Nsãa nelma-i aa suɔ wuɔ Diilonɔ maacemma vii, ba ce Nsãa *batisenɔ-ba.

30 Nga *Farisɪebaa-ba-i baa *ãnjɪnamma pigãataamba yagaraa wuɔ Nsãa baa batisenɔ-ba. A ce dumaanɔ-na, Diilonɔ unɔ taa u taara u ce kumanɔ hã-ba, ba cɪnaana-kuɔ.»

31 Yesu wuɔ tiraa cira: «Mi gbãa saa fiɛfiɛ ku nuɔmba-i baa haba-i?

32 Mi gbãa saa-ba baa bisãlmba manɔ tɪnaana ponsanatigerrenɔ. Banamba ta ba wanɔ baa banamba-i wuɔ:

«I hulii tulammu hã-na, na saa nyenɔ,
i hãl kuliinɔ-neini hã-na, na saa kaal.»

† 7:27 Malaki (Malachie) 3.1

33 *Nsāa-Batisin juo aa u sa dii dibelle u nunḡu-na, u sa nyoḡ kolma, na cira wuo *jina dii u yunḡu-na.

34 *Molon-Bieḡ un wuo aa tuo nyoḡ, na tiraa sire ta na piye wuo: «Naacolḡ daa fuo bi yii baa niiwuoni yaa yonḡ baa konyolle, aa tiraa sire bel j̄eru baa nampohũutaamba baa nelbabalaamba.»

35 Nga bamaḡ siyaa Diilonḡ nelma-i ba suyaa wuo ma faa.»

Yesu kaa Simo c̄in-nu

36 *Faris̄eyieḡo nano waa, ba taa ba bi-yo Simo. Yiinḡu nanḡu-na, wuo ji bi Yesu-i wuo ba ka wuo niiwuoni u terienḡu-na. Yesu wuo ka ba ka ta ba wuo.

37 A ne da saasorc̄ieḡo nano waa nelle fande-na. Wuo nu-ma wuo Yesu dii Simo terienḡu-na ba ta ba wuo niiwuoni. Wuo ka baa natikolo-hũmma *alabati-kamoelenḡ

38 ka yiera saanu baa Yesu gbeini-i tuo kaal. Un kaal dumaḡo-na, nyinyolma ta ma kũna Yesu gbeini-na. Wuo ce u yukuos̄inni-i a hurre-nie aa pũra-nie nammu hai aa ce natikolo-hũḡ daama-i a kũna-nie.

39 Simo daa mafamma-i ce bige-i, u paḡ tuo piye u huoḡ-na wuo: «Kuo naacolḡ daayo waa *Diilop̄op̄uorbilonḡ ninsoḡo, cieḡo maḡ yieyaayan-yuo daayo-i uu naa suo wuo c̄ef̄ef̄ieḡo s̄i.»

40 Yesu wuo cira: «Simo, nelma dii mi da mi waḡ-ma baa-ni.»

Simo wuo: «H̄aal̄atie, waḡ-ma.»

41 Yesu wuo cira: «Naacolḡo nano c̄emelle waa nuamba hai nu; diel̄a-wuonḡo-i neifienḡ-komuḡa hai baa c̄incieluo, h̄aal̄inḡ-wuonḡo-i neifienḡa ndii.

⁴² Ba saa gbāa da ba pā-ya, u ce hujarre bei aa ce ba yaŋ-ya. Ba hāi-i-na, cēmellentienjo maama ka dɔlnu hai yaŋ?»

⁴³ Simo wuo cira: «Mei huon-na, uman gbeina-i waa boi u maama ka dɔlnu u yaa yaŋ.»

Yesu wuo cira: «Ŋ waan ninsojo.»

⁴⁴ Aa naa bir u yaanga-i cieno-na, aa gbẽ Simo-i wuo: «Ŋ daa cien daayo-i ke? Miŋ diyaa mi gboluonngu-i ŋ dumelle-na, ŋ saa hã-mi hũmma mi saara mi gbeini-i. Nga fuo kaalaa kũna u nyinyolma-i mi gbeini-na a saara-nie hã-mi, aa hurre-nie baa u yukuosinni-i.

⁴⁵ Ŋ saa jārã-mie pūrã-mie, nga fuo-i, dii un suurii ŋ dumelle-na ji hi baa fiɛfiɛ, u saa yaŋ mi gbeini pūrãmma-i.

⁴⁶ Ŋ saa hure namma mi yungu-na, nga cien daayo kũna naticolo-hũmma mi gbeini-na.

⁴⁷ Ku'i cie mi ta mi tũ-niŋ mie: Mi maaman dɔlaanu-yuo dɔlnumma man daama-i, ku pigãan wuo u ambabalma-i baa ma ciinumma-i hiere, ma hurii. Nga uman ambabalma-i da ma saa hur boi, mi maama sa dɔlnu kutienjo-i boi.»

⁴⁸ Aa naa wan baa cieno-i wuo: «Ŋ ambabalma hurii.»

⁴⁹ Baman waa juwuoterienngu-na baa don ta ba jɔguon wuo: «Naacolŋ daa fuo hilaa hie aa tuo gbã u hur ambabalma-i?»

⁵⁰ Yesu wuo wan baa cieno-i wuo: «Niŋ haa ŋ nanŋa-i mie ŋ kuraa, kã fiɛi.»

8

Caamba namba taa ba kāyã Yesu-i baa u hãalabiemba-i

1 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ji sire tuɔ wuɔra nilɛiŋa-na hiere u waŋ *Diilonḡ-bāanḡu *Neldɔdɔlma-i u kā. U *hāalābiɛŋ cīncieluo ba hāi baamba waa baa-yo

2 a naara caamba namba. Wuɔ duɔnya *jinabaa halanḡ-ba caamba famba yunni-na, aa naa bi sire banamba jarma namma-na. Ba taa ba bī unanḡo-i Maari. Fuɔ taa u hel Magidala. Jinabaa niehāi naa hilaa fuɔ-i-na.

3 Aa bī unanḡo-i Sani. Fuɔ bɔlɔ waa *Erɔdi dumɛlle maacembiemba yuntienḡo nanḡo, ba taa ba bī-yo Kusa. Aa ta ba bī unanḡo-i Susani a naara capūŋgu nanḡu. Ba taa ba ce ba nagāŋ-niini-i ba kāyā Yesu-i baa u hāalābiemba-i.

*Nuɔmbanḡ bel Diilonḡ-nelma-i dumaa
(Matie 13.1-23; Marke 4.1-20)*

4 Nuɔmba taa ba hel nilɛiŋa-na hiere ba jo ba nu Yesu nelma-i. Yiinḡu nanḡu-na, wuɔ nanḡ gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ:

5 «Naacolḡo nanḡo kāa ka nanḡ fūma u suonḡu-na. Unanḡo kā ka diire hūmellenḡ-huonḡ-na. Nuɔmba ta ba cor ba fiɛna-yuɔ; huriimba jo ji wuo-yo hiere.

6 Unanḡo kā ka diire tāmpēllenḡ-terienḡ-nu a pa, kpekelma ce u ku.

7 Unanḡo kā ka diire hīɛŋ-nu; hīɛŋgu tu suuye-yuɔ.

8 Umanḡ diiriye suonḡ-huonḡa-na, munterfafammu-na, u sire gbuu kpatalla.» Yesunḡ waanḡ mafamma-i, u piiye da gbagaga wuɔ: «Umanḡ duɔ u ka nu, u nu!»

9 U *hāalābiemba yuu-yo wuɔ: «Gbānalāan daaku yunḡu yaa wuɔ nie?»

10 U cira: «Diilonḡo ciɛ baa namaanḡo-i. U *nellenḡ-tesīnni maama manḡ fuyaa, u pigāanḡ namaanḡo-i

baa-ma. Nga ma piiye baa banamba-i gbānɛiniŋ;
 a ce dumaanjo-na,
da ba ne-ma, ba siɛ da ma terienɗu-i,
aa da ba nu-ma, ba siɛ suɔ ma yunɗu-i.*»

¹¹ Aa naa cira: «Mi gbānalāanɗu yunɗu yaa daaku:
 Diilonɗ-nelma yaa fūma-i, aa nuɔmba hɔmmu yaa u
 mundiiremmu-i.

¹² Nuɔmba nan hɔmmu dii ɗaa hūmellen-huɔŋga,
 da ba nu Diilonɗ-nelma-i, ba yan *Sitāni jo ji hiel-ma
 ba hɔmmu-na, a ce dumaanjo-na ba siɛ da hūu-ma
 aa kor.

¹³ Banan hɔmmu dii ɗaa tāmpɛllen-terienɗu, da ba
 nu Diilonɗ-nelma-i, ma gbuu dɔlnu-bei; ba hūu-ma.
 Nga ma siɛ gbāa nan kaasinni. Da ku ji huol, ba har
 jina.

¹⁴ Banan hɔmmu dii ɗaa hien-terienɗu, da ba nu
 Diilonɗ-nelma-i, ba yan anjɔguɔma-i baa gbein-
 maama-i a naara ba kusun-maama jo ji suuye-mɛi.
 A ce dumaanjo-na ma siɛ gbāa dii belle ba wulaa.

¹⁵ Banan hɔmmu dii ɗaa hɛfafamma, da ba nu
 Diilonɗ-nelma-i, ba hūu-ma aa bel-ma baa hɔfafanɗa
 aa nyaar ta ba wuɔ ma hūmelle-i diŋ saaya di wuɔ
 dumaa.»

Fitin-gbānalāanɗu
(Marke 4.21-25)

¹⁶ Yesu wuɔ tiraa nan gbānalāanɗu daaku-i baa-ba
 wuɔ: «Ba sa celien fitinuɔ-i aa ce binɗkūŋgu cure-
 yuɔ. Da ba celien-yo, ba haa-yo dɔrɔ ku yaa ɗ da
 dūŋ-huɔŋga ciɛ gbaa hiere.

¹⁷ Ku weima si dii maman siɛ ji hel bomborma-
 na, aa ku nelma si dii maman siɛ ji nu.

---

* **8:10** Isayi (Ésaïe) 6.9

18 Kuŋ yeŋ baa umaŋ, ba ka hã-yo naara, aa umaŋ kuu sí baa-yo, ceŋle kũngu maŋ uŋ haa u naŋga-i kuɔ, ba ka hũu-ku aa yaŋ-yo. Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na ta na suɔ nelma numma.»

Yesu nyu-i baa u hãmba juɔ u wulaa
(*Matie 12.46-50; Marke 3.31-35*)

19 Yesuŋ waa tuɔ waŋ Diilon-ŋelma-i, u nyu-i baa u hãmba jo da ba ji ne-yo; jo ji da nuɔmba yuu, ba saa gbãa da ba piɛ u caaŋ-nu.

20 Baa waŋ ba Yesu-i wuɔ: «ŋ nyu-i baa ŋ hãmba juɔ da ba ji ne-ni, baa dii gõŋgũõŋgu-na.»

21 Yesu wuɔ cira: «Bamaŋ nuõŋ Diilon-ŋelma-i aa ce-ma, ba yaa meŋ nyubaa-ba-i, ba yaa meŋ hãmba-i.»

Yesu yieraaya fafalmu
(*Matie 8.23-27; Marke 4.35-41*)

22 Yiingu naŋgu-na, Yesu wuɔ ji bel nyugũŋ beŋo naŋo-na baa u *hãalãbiemba-i aa naa cira: «Yaŋ i karnu dalanga-i i kã bombor damaalei-i.» Baa bi ta ta ba karnu ba kã.

23 Ba'a ba kã yaanga-na, Yesu wuɔ duɔfũŋ. Ba kaa hi hõlma namma-i, fafalmu naŋ temma sire suuye-bei. Hũmma doŋ ta ma suur beŋo-na. Baa ta ba yii da ba kunu.

24 Hãalãbiemba ta ba kaasŋ wuɔ: «Hãalãtie, sire, i yii die kul!» Yesu wuɔ sire nuola fafalmu-i baa hũmma-i niɛ kã ka ciire.

25 Kuɔ cu ba hõmmu-i, ba kũõŋ maa ta ma nyɛŋ. Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaa na'a na haa na naŋga-i miɛ hie?» Baa ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Neliɛŋ hayo-i temma-i dumandɛ-i? Fuɔ dii niɛ aa duɔ nuola fafalmu-i baa hũmma-i ni kã ka ciire ni temma-i?»

*Yesu duɔnya jɪnabaa naacolɔŋo naŋo-na
(Matie 8.28-34; Marke 5.1-20)*

26 Yesubaa-baŋ karaanu ka hi Geresa-i dii Galile dalanga bomborma namma-na, baa huɔl.

27 *Jina ba nolɔŋo naŋo waa nelle fande-na, u baaŋgu cuɔ. U waa tuɔ wuɔra u biŋ tãmporuŋgu aa tuɔ kã u cɔ cɪncuɔŋ-na. Yesubaa-baŋ huɔlaa u da-ba, u ta tuɔ jãrã-bei.

28 Uŋ juɔ hi, u kaasɪŋ aa dũuna Yesu caaŋgu-na aa piye da gbagaga wuɔ: «Dɔrwuɔŋo Biɛŋ nuɔ, mi ciɛ-ni niɛ? Jande, baa ce hɔdorre baa-mi.»

29 Yesu wuɔ nuolaaya jɪnabaa-ba-i wuɔ ba hel-yuɔ ku'i ciɛ wuɔ tuɔ piye dumaanɔ-na. Ku waa da ku sire-yuɔ yiŋgu maŋ nuɔ-i, ba bel-o vaa-yo baa jɔlgɔbaa jina. Nga da ba fiɛ vaa-yo, u kar jɔlgɔbaa-ba-i aa suur hɪɛŋ-nu.

30 Jɪnabaa daaba naa ciinu cor u yuŋgu-na. Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba bi-ni niɛ?»

Wuɔ cira: «Ba bi-mi Sãlle.»

31 Jɪnabaa-ba bir yaŋ aa ta ba cãrã Yesu-i wuɔ u baa donya-bei ba kã yaahuol-terienɔŋu-na.

32 A ne da pɛrsãlle nande waa ta di wuora tãnuŋgu-na. Jɪnabaa-ba cãrã Yesu-i wuɔ u yaŋ ba ka suur pɛrmba famba yaa nuɔ-i. Yesu wuɔ hã-ba hũmelle-i.

33 Baa hel naacolɔŋo-na a kã ka suur pɛrmba-na. Pɛrmba pãŋ ta ba gbar ba hiire, ba kã ba kunu dalanga-na.

34 Nuɔmba waa ta ba ceŋ-ba. Baŋ juɔ da ba gbaraa ka kunu hiere dumaanɔ-na, baa pisãllã baa gbaruŋgu; banamba kã nellen-huɔŋga-na, banamba kã sonni-na ka waŋ-ma.

³⁵ Nuomba hel da ba ji ne. Baŋ juo ji hi, baa da naacolŋ daayo diyaa bimbinni tiena da welewele Yesu caaŋgu-na. Korma paŋ ta ma da-ba.

³⁶ Bamaŋ waa da baŋ duonya jinabaa daaba-i dumaa naacolŋo-na, baa ta ba piiye ba tūnu ba-namba-i.

³⁷ Kor maa gbuu ta ma da Geresataamba-i. Baa cārã Yesu-i wuɔ u ce jande aa u ta u halaŋ ba terienŋu-na. Wuɔ kã ka nyugūŋ beŋo-na duɔ bir.

³⁸ Uŋ duonya jinabaa-ba-i naacolŋo maŋ nuɔ-i, wuɔ cārã-yuɔ wuɔ u yaŋ u kã baa-yo. Yesu wuɔ cira:

³⁹ «Yaŋ aa ŋ kūŋ ŋ ka tūnu nuomba-i Diilonŋ uŋ cie kumaŋ niε.» Naacolŋ wuɔ ta ka tuɔ wuɔra u waŋ Yesuŋ cie kumaŋ yuɔ hierε.

Yesu yieraaya cieŋo naŋ tamma aa sire bikuloŋo naŋo

(Matie 9.18-26; Marke 5.21-43)

⁴⁰ Yesuŋ hilaa Geresai-na jo, nuomba kūɔl ba-naa kã ka yu-yuɔ. Ba taa ba niya u jomma-i hierε.

⁴¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bi-yo Yarusi. U waa *Diilonelhãalãdūŋgu yuntienŋo. Wuɔ jo ji dūuna Yesu caaŋgu-na a tuɔ cārã-yuɔ wuɔ u kã u dumelle-na

⁴² kεε u biloduɔla yii baa u yuŋgu. Bilonŋo bien cinciɛluo baa a hãi waa belle fande-na. Yesu wuɔ ta ba ta ba kã. Nuomba fūnuŋ yu-yuɔ ta ba nogol-o terni-na hierε.

⁴³ Cieŋo naŋo bi waa ba hɔlma-na, u tamma taa ma kūnna. Ku bien cinciɛluo baa a hãi waa belle fande-na. U cie pεrru-i ji gbẽ. U gbeinŋa tiraa tĩ aa tamma saa yiera.

44 Cien daayo pie Yesu huon-yannga a yieya u jongoruo tūngu-i. Un yieyaaya jongoruo-i terienngu man nuo-i, tamma pan yiera.

45 Yesu wuo suo wuo molo yieyaaya-yuo. Wuo yuu wuo: «Hai moloŋo-i yieyaaya-mie?»

Wulawula wuo fuo si, wulawula wuo fuo si. Pier wuo cira: «Haalatie, molo saa yieya-nie, nuomba yaa yuu ta ba tisij-ni.»

46 Yesu wuo cira: «Molo yieyaaya-mie. Mi daa kunganu paraaya-mie ku'i cie mi suo.»

47 Cien daa un daa Yesu suyaa dumaano-na, u kuma don ta ma nyen. Wuo pie duuna u yaanga-na, aa naa piye nuomba-i hiere ba yufelle-na kuman cie u yieya-yuo. Aa fafalmun daa-yuo terduonngu fanngu-na dumaa, wuo tiraa wan mafamma-i.

48 Yesu wuo gbẽ-yo wuo: «Mi bilo, nin haa n nannga-i mie, n kuraa. Ka n ka fiei.»

49 Yesun taa u wan mafamma-i huonngu man nuo-i, moloŋ wuo hel Diilonelhhaaladungu yuntieno cinguna ji wan baa-yo wuo: «Baa yan haalatieŋo mulien u fere, n bilono jarma yaraa-yo.»

50 Yesu wuo nu-ma. Wuo wan baa Yarusi-i wuo: «Baa tie holle. Da n haa n nannga-i mie, n bilono ka sire.» Un wan mafamma-i, baa cor ta ba ka.

51 Ban kaa hi cingui, u saa sie molo suur baa-yo dungu-na. U cie fuo baa Pier baa Nsaa baa Sake a naara bilono to-i baa u nyu-i ba'i suur baa-yo yon.

52 Nuomba-i hiere ba waa kaalun-nu. Yesu wuo gbẽ-ba wuo: «Baa na kaal, u saa ku, u duofun.»

53 Baa bir yan aa ta ba comuon-yo. Bafamba wulaa ma tie.

⁵⁴ Yesu wuɔ bel bilonɔ nanɔa-i, aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Bilo, sire!»

⁵⁵ Bilonɔ wuɔ puur u yufienɔa-i aa pɔn yiiye sire. Yesu wuɔ cira ba hã-yo bɪnkũngu u wuɔ.

⁵⁶ Kuɔ ce u bɪncuɔmba-i gberɛ. Yesu wuɔ wanɔ baa-ba wuɔ ba baa yanɔ ma hel.

9

Yesu puɔraa u hãalabiemba-i (Matie 10.5-15; Marke 6.7-13)

¹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ tigiin u *hãalãbien cɪncieluo ba hãi baamba-i a hã-ba himma baa fɔngũɔ ba da ba gbãa ta ba donya *jinabaa-ba-i hiere aa ta ba sire jaamba-i.

² Uɔ ciɛ mafamma-i, wuɔ puɔr-ba wuɔ ba wuɔra wanɔ *Diilonɔ-bãanɔgu maama-i aa sire jaamba-i.

³ Aa naa wanɔ baa-ba wuɔ: «Da na'a na ta, molo baa biɛ bũɔle, molo baa biɛ buɔra, molo baa biɛ niwuoni, molo baa biɛ gbeinɔa, molo baa bi biɛ jonɔgorbaa-ba hãi.

⁴ Da na kã terienɔgu terienɔgu, aa ba ka hã-na dũngu wuɔ na ta na cɔ, na tɛɛ dũngu fanɔgu-na fuɔ na tamma.

⁵ Nga da na kã da na ka har bamanɔ nuɔ-i aa ba yagar, na pir na nallu-i na ta. Ku yaa ba ka suɔ wuɔ ba maacemma saa fa.»

⁶ U hãalãbiemba ta ta ba wuɔra nilɛinɔa-na hiere ba wanɔ *Neldɔdɔlma-i aa ta ba sire jaamba-i ba kã.

Erɔdi huɔnɔga cuu (Matie 14.1-12; Marke 6.14-29)

⁷ Mamanɔ ciɛn hiere, *Erɔdi manɔ waa *Galile yunɔgu-na wuɔ nu-ma. Uɔ nuɔ-ma, u huɔn kaa cu.

Banamba taa ba piiye wuɔ *Nsāa-Batisee yaa siire kuon-nelle-na a jo.

⁸ Banan ba'a *Eli yaa caraaya-bei. Banan ba'a yiinataan *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔ'i siire kuon-nelle-na jo.

⁹ Erɔdi wuɔ cira: «Mi cie ba kar Nsāa yungu-i, hai moloɔ-i daayo fuɔ?» Aa naa tuɔ taara u da Yesu yufelle.

*Yesu hāa nelpūngu nanɔgu wuo ye
(Matie 14.13-21; Marke 6.30-44; Nsāa 6.1-14)*

¹⁰ Yesu *pɔpuɔrbiemban kaa bir jo, baa jo ji tūnu-yuɔ baa ban kaa ce maman hiere. Yesu wuɔ ce ba hel nellen-huɔnga-na kā ba den, dii nelle nande caangu-na ba bī-de Betisada.

¹¹ Ban fiε ta, nuɔmba yagar nu-ma, aa sire nyaa u huon-nu. Ban kaa hi, Yesu wuɔ hā-ba muntienammu aa biε *Diilon-nellentesinni maama-i wan baa-ba aa bi sire jaamba man waa ba hɔlma-na.

¹² Bāangun juɔ don ta ku hir huɔngu man nuɔ-i, u *hāalābien cincienu ba hāi baamba kā u wu-laa ka cira: «Itie, in yen hienɔgu-na dumandε-i aa bāangun ta ku suur, η sa ce nuɔmba bɔɔ kā nilɛinɔ man kɔtɔnni-na ka taara niwuoni wuɔ, baa muncammu wei?»

¹³ Yesu wuɔ cira: «Namei saaya na hā-ba niwuoni-i ba wuɔ.»

Baa cira: «*Buruo u ndii dii baa-ye yon baa titiraamba hāi. Da η bi'a miemei ka sāa ji hā nelpūn daaku-i hiere η wan-ma.»

¹⁴ A ne da bɛmba man waa, ba yuu nuɔmba neifienɔ hāi nuɔsiba ndii temma.

Yesu wuɔ cira: «Cieŋ ba tiena nuɔmba komuɔŋa hã-a-hãi baa cɪncielbaa.»

¹⁵ U hãalãbiemba ce nuɔmba tiena.

¹⁶ Yesu wuɔ biɛ buruo u ndii daayo-i baa titi-raamba hãi baanɗ daaba-i a ciir u yuŋgu-i dɔrɔ-i-na aa jaal Diilonɔ-i. Uŋ jaalaa Diilonɔ-i, wuɔ bũlnu-niɛ hã u hãalãbiemba calnu-niɛ hã nuɔmba-i.

¹⁷ Nuɔmba wuo hiere niɛ yar-ba. Hãalãbiemba gbura ni boini-i a dii-ni segeyufienɗ cɪncieluo baa a hãi a ta baa-ni.

Yesu sɪnni yaa hani-i?

(Matie 16.13-28; Marke 8.27-9.1)

¹⁸ Yiinɗu nanɗu-na, Yesu kãa u denɗ ka tuɔ cãrã Diilonɔ-i. U *hãalãbiemba waa baa-yo. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Nuɔmba wanɗ wuɔ niɛ mei kũŋgu-na?»

¹⁹ Baa cira: «Banamba ciɛra wuɔ nuɔnei *Nsãa-Batisi-i, bananɗ ba'a nuɔnei *Eli-i, bananɗ ba'a yiinataanɗ *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɗo'i birii jo nuɔŋo-i.»

²⁰ Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Namaa fuɔ, na'a hai moloŋ muɔmei?»

Pier wuɔ cira: «Diilonɗ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɗ *Konkortienɗo manɗ, u yaa nuɔŋo-i.»

²¹ Yesu wuɔ wanɗ-ma kuola-mei baa-ba wuɔ ba baa yanɗ molo nu-ma.

²² Aa naa cira: «*Molon-Bienɗo saaya u gbuu mulienɗ. Nelle bɪncuɔmba-i baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i a naara *ãnjɪnamma pigãataamba ka ciina-yuɔ aa bel-o ko-yo. Nɗa da ba ko-yo, u ka ce yinni hãi yonɗ hɪɛma-na, siɛlinɗ-yiinɗu-na u ka sire hel jo.»

²³ Aa naa wanɗ baa-ba wuɔ: «Nuɔni manɗ da ŋ ta ŋ taara ŋ nyaanu-miɛ, ŋ saaya ŋ ciina ŋ fɛɛ aa ŋ jo

i ta. Aa η saaya η ta η sie muliema-i baa kuliingu-i yinni man jon.

²⁴ Uman duo tuo kaal baa u yungu yon, kutieno ka kosoη u fere; nga uman duo tuo kosoη u fere mei maama-na, kutieno ka da cicelma man sie ji ti dede.

²⁵ Da η da η yufien-niini-i hiere hie ma-na aa ka caa, yun haku-i dii-kuo?

²⁶ Uman duo tuo ce senserre u sa taara ba suo wuo u cuu mi huon-nu, aa bi tuo ce senserre baa mi nelma wamma-i, Moloη-Bieη duo ka bir jo baa u fongu-i, baa u To wuono-i a naara u To u dorpuorbiemba wuono-i, u ka bi ce senserre baa kutieno maama-i.

²⁷ Yaan mi wan ninono-i baa-na: Banamba dii na holma-na bande-i-na, ba ka da *Diilon-baangu-i baa ba yufelle aa suo ku.»

*Yesu birii u den birma
(Matie 17.1-8; Marke 9.2-8)*

²⁸ Yesun waan mafamma-i, yinni niisiei temma cor, wuo ce fuo baa Pier, baa Nsaa a naara Sake ba ka tanungu nangu-na da ba ka carã Diilon-o-i.

²⁹ Un kaa tuo carã Diilon-o-i u yaanga funun bir ka den birma aa u jongorbaa-ba bir baapielmba ta ba gbu ba caa da muimui.

³⁰ Wuu u ne da nuamba hai juo ji ta ba piiye baa-yo: *Moisi baa *Eli.

³¹ Dorcecerma namma'i naa dii-ba huonga ba ta ba piiye baa Yesu-i un ka ku kuliingu man *Yerusalemu-i-na a perien u maacemma-i bal-ma.

³² N sie suo wuo Pierbaa-ba naa kor duofun bir ba nammu-i ba honniη, nga ba yagar sire da cecer

daama diyaa Yesu-i huɔŋga baa muɔŋ daaba-i ba hāi-i-na u caaŋ-nu.

³³ Nuɔŋ daabaŋ juɔ ta ba ta, Pɛr wuɔ waŋ baa Yesu-i wuɔ: «Hāalātie, i jomma faa bande-i-na dɛ! N sa yaŋ i ce gbuganni siei wei? Ku diei naŋ kūŋgu, ku diei Moisi kūŋgu, aa ku diei kūŋgu naŋgu-i Eli kūŋgu.» U taa u piiye dumaa u yuŋ-nu, u sa suɔ uŋ waŋ mamaŋ.

³⁴ Uŋ taa u waŋ mafamma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i, duherru nandu jo ji cɪnnu-bei. Korma ta ma da-ba.

³⁵ Ba'a ba ne, da molo piiye duherru-na wuɔ: «Mi Biɛŋo yaa daayo-i, mi hielaa u yaa-i. Taa na nu u nuŋgu-i*.»

³⁶ Moloŋ daa uŋ juɔ piiye tɪ, *hāalābiemba da Yesu yaa u diei yoŋ; ba saa da moloŋo baa-yo. Kuŋ ciɛ dumaŋo-na, ba finaŋ nel daama-na, ba saa waŋ-ma baa moloŋo huɔŋgu faŋgu-na.

*Yesu duɔnya jɪna naacombiloŋo naŋo-na
(Matie 17.14-18; Marke 9.14-27)*

³⁷ Ku cuo kaala-i-na, Yesu wuɔ hiire tānuŋgu-na baa u *hāalābiemba-i. Nelpūŋgu naŋgu jo u wulaa.

³⁸ Naacolŋo naŋo waa ba hɔlma-na. Wuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Hāalātie, jande, ne mi biɛŋo-i, u yaa u diei yoŋ mi wulaa.

³⁹ *Jɪna dii u yuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ dumandɛ-i, u tugol kaasɪŋ. Duɔ kaasɪŋ, jɪna mal-o u tuɔ tārā aa sāmpugaaru ta du hel u nuŋgu-na. Duɔ sire-yuɔ, u mulɛŋ-yo da suu aa suɔ ji ciire-yuɔ.

⁴⁰ Mi cārā ŋ hāalābiemba-i miɛ ba donya-yuɔ, ba saa gbāa.»

---

* **9:35** Isayi (Ésaïe) 42.1; Like 3.22

41 Yesu wuɔ cira: «Fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaaŋo-i na sa hũu neliɛŋ maama; na saa fa. Na daa niɛ sɪ mi ka tiɛna baa-na gbula a tiera na nonni-i wei?» Aa naa gbɛ naacolŋo-i wuɔ: «Jo baa ŋ biɛŋo-i bande.»

42 Naacombiloŋ uŋ kaa tuɔ piɛ Yesu-i, jina wuɔ sire-yuɔ. Wuɔ cii pãŋ tuɔ tãrã. Yesu wuɔ nuola jina-i wuɔ u cor hel naacombiloŋ-na. U bi siremma yaa dumaŋo-na u jarma-na. Wuɔ hã u to-i baa-yo.

43 Nuɔmba maŋ waa hiere kuɔ ce-ba gbɛɛ. Wu-lawula wuɔ Diiloŋo hii, wulawula wuɔ Diiloŋo hii.

*Yesu tirii u kuliŋgu maama-i
(Matie 17.22-23; Marke 9.30-32)*

Yesu aŋcemmanŋ taa ma ce nuɔmba-i hiere gbɛɛ dumaŋo-na, wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ:

44 «Karaaŋ na tũnni-i na nu nel daama-i fafamma: Ba ka bel *Moloŋ-Biɛŋo-i hã nelbiliemba-i baa-yo ba ko-yo.»

45 U hãalãbiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i; ma yunŋu naa fuo-bei, ba saa gbãa da ba suɔ-ma. Ba siɛ bi siɛ da ba yuu-yo.

*Hayo-i nelbuɔ-i hãalãbiemba-na?
(Matie 18.1-5; Marke 9.33-37)*

46 Ku huonŋu-na, Yesu *hãalãbiemba ji ta ba fanu ba-naa da ba suɔ umaŋ nelbuɔ-i ba hɔlma-na.

47 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ biɛ bisãmbiloŋo naŋo jina u caanŋu-na aa naa waŋ baa-ba wuɔ:

48 «Umaŋ duɔ ne muɔŋo-i aa bel bisãmbiloŋ daayo-i fafamma, kuu dii ŋaa kutienŋo bilaa mei fɛɛ yaa-i; aa umaŋ duɔ bel muɔŋo-i fafamma, kuu dii ŋaa u bilaa umaŋ puɔraa-mi. Na saa da, umaŋ

duo ce u fere cekũo na hõlma-na hiere, u yaa-i nelbuo-i.»

⁴⁹ Nsãa wuo wan baa-yo wuo: «Hãalãtie, i daa naacolõo nanõo taa u bĩ ñ yerre-i aa tuo donya *jinabaa-ba-i. Miε ne da u sa nyaanu-niε baa miεño-i, i ce u yan.»

⁵⁰ Yesu wuo cira: «Baa na cie-yo, umanõ duo saa bigãan-na, kutienõ dii baa-na.»

Yesu kãmma-i Yerusalemu-i-na

⁵¹ Diilonõ unõ ña naa saaya u hũu Yesu-i yinni manõ nuo-i, ninõ juo ta ni piε, wuo sire wuo fuo fuo kã *Yerusalemu-i-na.

⁵² Aa naa puor nuomba ta u yaan-na. Kutaambanõ kaa hi *Samarinelle nande-i, baa yiera wuo ba tigiinõ cie-yo.

⁵³ Nga banõ waa da ba cor kã Yerusalemu-i-na, nelle fande taamba saa hũu-ma u duo har ba nelle-na.

⁵⁴ Banõ juo hi da-ma dumaanõ-na, Sake-i baa Nsãa-i baa cira: «Itie, ñ sa yanõ i ce Diilonõ naar koba wei?»

⁵⁵ Yesu wuo bir nuola-bei.†

⁵⁶ Aa ba cor ta ba kã nelle nande.

Ba nyaanu Yesu-i niε?

(Matie 8.19-22)

⁵⁷ Banõ kãñ hũmelle-na, naacolõo nanõo gbẽ Yesu-i wuo: «Itie, mi ka ta mi nyaanu-niε ninõ kãñ terni manõ nuo-i hiere.»

⁵⁸ Yesu gbẽ-yo wuo: «Muncõmmu dii baa bũorãamba-i, aa kamma dii baa huriimba-i; nga

---

† **9:55** Banamba naaraaya wuo: «Na saa suo wuo na balaanõ cor wei? *Molonõ-Bienõ saa jo duo ji ko nuomba, nga u juo duo ji kor-ba.» Saa-ku baa Like 19.10.

terienḡu si dii baa *Molon-Bieḡo-i u duḡ tuḡ c̄innu u yunḡu-i.»

⁵⁹ Aa naa miel waḡ baa unano-i wuḡ: «Jo i ta».

Naacolḡo gbẽ-yo wuḡ: «Yaḡ mi to duḡ ku mi fuure-yuḡ t̄i, mi ka suḡ jo i ji tie wuḡra.»

⁶⁰ Yesu wuḡ gbẽ-yo wuḡ: «Yaḡ kuomba fuure ba nakuomba-i, aa nuḡo-i ḡ k̄a ḡ ka ta ḡ wuḡra ḡ waḡ *Diilonḡ-b̄aḡḡu maama-i baa nuḡamba-i.»

⁶¹ Unanḡ wuḡ tuḡ piiye baa Yesu-i wuḡ: «Itie, mei ka ta mi nyaanu-nie, ḡga yaḡ mi ka c̄ar̄a h̄umelle-i c̄inḡu-na iḡena.»

⁶² Yesu wuḡ cira: «ḡ saa da, umanḡ duḡ tuḡ k̄u baa niimba-i aa tuḡ miel u ne u huonḡu-na, kutienḡo sie gb̄aa guona Diilonḡ-suonḡu-na.»

10

Yesu puḡraa nuḡamba komuḡḡa siei baa c̄incieluo ba h̄ai

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuḡ tiraa hiel nuḡamba komuḡḡa siei baa c̄incieluo ba h̄ai a puḡr-ba ba h̄a-ba-h̄ai nilieḡa-na hierie baa terni maḡ unḡ ḡa naa saaya u k̄a-nie, ba da ba ta u yaan-na.

² Aa naa waḡ baa-ba wuḡ: «D̄imma dii boi ḡga ma kartaamba saa ciinu. C̄aar̄an suontienḡo-i u puḡr nuḡamba namba naara.»

³ Aa naa cira: «Miḡ puḡraa-na dumand̄e-i, kuu dii ḡaa mi cieḡ t̄ilm̄ba ka dii-ba maamunaamba-na.

⁴ Da na'a na ta, molo baa bie gbeḡa, molo baa bie buḡra, molo baa bi bie naatenni. Aa da na ta na k̄a, molo baa ka yiera h̄umelle-na wuḡ u jaal molonḡo.

⁵ Da na ka suur c̄inḡu maḡ nuḡ-i, mamanḡ dii cemma iḡena ma yaa daama, na cira: «T̄iȳaan dei.»

⁶ Da kuɔ yaafɛllentienɔ dii ciingu fanɣu-na, na jaalunɣu ka hi-yo, da ma'i sɪ ku ka bir jo na wulaa.

⁷ Da ba jārā-nei fafamma terienɣu maŋ nuɔ-i, na har na tɛna kusuɔŋ-nu'i. Da ba hā-na kumaŋ, na hūu na wuo. Da ba bi hā-na kuunyɔŋgu maŋ, na hūu na nyɔŋ. Maacembilonɔ saaya baa u maacemma sullu. Baa na ta na horuonu na muŋharmunterni-i.

⁸ Da na suur nelle maŋ nuɔ-i, da ba bel-na fafamma aa hā-na kumaŋ, na hūu na wuo fiɛi.

⁹ Aa jaamba maŋ dii nelle fande-na, na sire-bei aa na waŋ baa nuɔmba-i wuɔ *Diilonɔ-bāaŋgu piyaa-ba tɪ.

¹⁰ Nga da na suur nelle maŋ nuɔ-i, aa ba yagar ba saa hā-na muntɛnammu, na kā nellenɔ-huɔŋga-na na ka cira:

¹¹ «I pirii i nallu-i na nelle-na, nga mamaŋ dii, na saaya na suɔ wuɔ Diilonɔ-bāaŋgu piyaa tɪ.»

¹² Mi tūnu-nei, bamaŋ da ba saa ka hā-na muntɛnammu, Diilonɔ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiingu maŋ nuɔ-i, uŋ ka haa kumaŋ kutaamba-na, ku ka balaŋ yaŋ Sodɔmutaamba kūŋgu-i*.»

(Matie 11.20-24)

¹³ Aa naa cira: «Korasitaan namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Betsadataan namaaŋo-i, sūlma haraa-nei! Gberɛ-wɛima maŋ ciɛ namaa hɔlma-na, kuɔ maa naa ce Tiir nelle yaa nuɔ-i baa Sidɔ nelle-na, dii yiinaa nilɛiŋa faŋa taamba naa kūnna cuonɣu ba fɛrɛŋ nuɔ aa dii buɔrbaa jonɣor ba temma a pigāaŋ wuɔ ba naana ba cilɔbabalaŋo-i.

---

* **10:12 Sodɔmutaamba kūŋgu-i:** Niɛŋ Miwaanɔ jɪnammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 19.24-28.

14 Terienḡu fanḡu-na, Diilonḡ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i yiinḡu maḡ nuɔ-i, uḡ ka haa kumaḡ nei, ku ka balan yan Tiirtaamba künḡu-i baa Sidōtaamba künḡu-i hiere.

15 Kafarnamutaan namaanḡo-i, na daa nie sī namɛi ka maar nuɔmba-i hiere wɛi? Na tāal na fɛɛ; namɛi ka waa ba hieronḡo-i hiere ba huonḡ-nu.»

16 Aa naa wanḡ baa uḡ hielaa bamaḡ duɔ puɔr-ba wuɔ: «Da na kā, umaḡ duɔ ka nu na nunni-i, kutienḡo nuɔ mɛi nunḡu yaa-i; umaḡ duɔ ka ciina-nei, u ciinaana muɔmɛi. A ne da umaḡ duɔ ciina muonḡo-i, u ciinaana umaḡ puɔraa-mi.»

17 *Pɔpuɔrbiembanḡ kāa aa jo, ba jo ji ta ba nyɛ da musɛmusɛ aa ta ba piye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, halle baa *jinabaa-ba-i hiere, die piye baa-ba aa bī ḡ yerre-i ba nu i nunni-i.»

18 Yesu wuɔ cira: «Mi daa *Sitāni hilaa dɔrɔ-i-na jo ji diire ḡaa diilonḡ-nyiesimma.

19 Nieḡ, mi hāa-na himma-i ninsonḡo na ta na gbā na fiɛna jēnaamba-i baa namɛimba-i, aa ta na gbā na yar bigāarānḡo-i; a ce dumaanḡo-na bīḡkünḡu sie gbāa ce kuubabalaanḡu nei.

20 Na saa da! Kumaḡ saaya ku fɛ na hɔmmu-i ku'i sī wuɔ *jinabaa-ba nuɔ na nunni-i, ḡga ku yaa daaku: Na saaya na suɔ wuɔ na yirɛinḡa nyegāanḡ dii dɔrɔ-i-na.»

Yesu huonḡa fɛ

(Matie 11.25-27; 13.16-17)

21 Terduonḡu fanḡu-na, *Diilonḡ-Yalle pān ce Yesu huonḡa fɛ. Wuɔ cira: «Baba, nuɔnei Yuntienḡ nuɔ dɔrɔ-i-na baa hiɛma-na hiere. Niḡ fuyaa ḡ huonḡa-i cɛcɛmuntaamba-na baa sebesuotaamba-na, aa cɛr

pigãan bisãmbiamba-i baa-ka, η jaaluŋgu bɔi. Nin-sonjo, η cie η huɔŋga yaa dumaŋo-na Baba.»

²² Aa naa cira: «Mi To birii weima-i hiere hãmi. Da ma hel Tuonjo-na, molo sa suɔ Bepoljo-i, aa da ma bi hel Bepoljo-na baa uŋ taaran u pigãan baman baa-yo, molo sa suɔ Tuonjo-i.»

²³ Aa naa bir fulnu u *hãalãbiamba-i ba kula wuɔ: «Naŋ dan kuman daaku-i, baman daan-kun ba yunni dɔlaa.

²⁴ Yaan mi tũnu-nei, *Diilopɔpuɔrbiamba bɔi baa fɔŋgɔtaamba bɔi taa ba taara ba da naŋ dan kuman, aa nu naŋ nuŋ maman, ŋga ba saa ji gbãa†.»

Samariyiɛŋo nanjo maama

²⁵ *Anjĩnamma pigãatiɛŋo nanjo sire yiɛra aa yuu Yesu-i baa nel daama-i duɔ cure-yuɔ wuɔ: «Hãalãtie, da mi ta mi taara mi ka da cicɛlma man sa tɛɛŋ dede-i, mi saaya mi ta mi ce bige-i?»

²⁶ Yesu wuɔ yuu-yo wuɔ: «Ba nyegãan wuɔ nie *anjĩnamma-na?»

²⁷ Naacolŋ wuɔ cira: «Ba ciɛra wuɔ: *Ŋ saaya η dɔl Itiɛŋo-i Diilonjo-i baa η huɔŋga-i hiere, baa η kusũŋgu-i hiere, baa η fɔŋgũɔ-i hiere, baa η añjɔguɔma-i hiere, aa η bi dɔl η nanoljo-i ŋaa niŋ dɔl η fɛɛ duma.*»‡»

²⁸ Yesu wuɔ cira: «Ma yaanŋa yaa-i. Da η ta η ce mafamma-i, η ka da cicɛlma man sa tɛɛŋ dede-i.»§

²⁹ Ŋga añjĩnamma pigãatiɛŋo tuɔ taara u pigãan Yesu-i wuɔ u nelma saa kã hiɛŋ-nu. U bir yuu-yo wuɔ: «Mi nanoljo yaa hai?»

---

† **10:24** Niɛŋ Pier dɛ. 1.10-12. ‡ **10:27** Anjĩnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 6.5; Buolman-sebe (Lévitique) 19.18 § **10:28** Niɛŋ Buolman-sebe-i-na (Lévitique) 18.5.

30 Yesu wuɔ siɛ-yo baa nel daama-i wuɔ: «Naa-colŋo naŋo hilaa *Yerusalemu-i-na a tuɔ hiire u kã Yeriko. Uŋ kãŋ hũmelle-na, cuobaa-ba ka cie-yo hũu u bĩmbĩni-i, aa gbuu muo-yo ta ba yii da ba ko-yo. Baŋ muyaa-yo dumaanŋo-na, ba nanna-yuɔ aa fa.

31 *Diilojigãntienŋo naŋo tuɔ jo ji da-yo, u ciel cor aa yaŋ-yo.

32 *Levitiyiɛŋo naŋo jo ji ce maaduɔma.

33 *Samariyiɛŋo naŋo jo ji hi da-yo, u hujarre gbuu ko-yo.

34 U yiera. Duvẽ waa baa-yo, u ce duvẽŋ daayo-i a saar u pãnni-i aa hure namma niɛ aa vaaya-niɛ. Uŋ cie mafamma-i, kakũmuɔ waa baa-yo; u tetɛŋ-yo haa-yo u kakũmuɔ-i-na a kã baa-yo niraan-muŋharmu nammu-na ka migãaŋ bel-o fafamma.

35 Ku cuo kaala-i-na, u hiel warbienŋa* hã terientienŋo-i, wuɔ u hũu u tuɔ bel jeiŋo-i, kɛɛ fuɔ cor yaan-na. Da a ji yor a da u saa jo, u ce fuɔ waanŋa u tuɔ bel-o, duɔ ji jo, u ka pã-ya hã-yo.»

36 Yesu wuɔ yuu añjĩnamma pigãatienŋo-i wuɔ: «Naŋ huɔŋga-na, balan daaba-i ba siɛi-i-na, hayo-i niɛ jeiŋ daayo-i wuɔ u nanolŋo?»

37 Anjĩnamma pigãatienŋ wuɔ cira: «Umaŋ cie hujarre-i yuɔ, u yaa-i.»

Yesu wuɔ cira: «Kã ŋ ka ta ŋ ce dumɛi!»

Nɛliɛŋoŋ saaya u par maman

38 Yesuŋ taa u kã *Yerusalemu-i-na baa u *hãalãbiemba-i, ba kã ka hi nelle nande-i. Cienŋo

---

* **10:35** Ku birii a saanu baa cerma. Ma nyɛgãaŋ girekimma-na wuɔ: «Wuɔ hiel *deniebaa-ba hã hã terientienŋo-i.»

naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Marti. Marti wuɔ ce ba har u wulaa.

³⁹ U hãaŋo waa, ba taa ba bi-yo Maari. Maari wuɔ kã ka tãna Yesu caaŋgu-na tuɔ nu u tuɔ piiye.

⁴⁰ A ne da huɔŋgu faŋgu-na, Marti yaan̄ga naa gbuu huol baa gonyamma-i. Wuɔ jo ji tuɔ piiye baa Yesu-i wuɔ: «Itie, mi hãaŋoŋ yaan̄ mi ta mi gonya mi da-mi-diei naŋ daa ku biyaa wei? N̄ sa waŋ baa-yo u jo ji kãyã-miɛ wei?»

⁴¹ Yesu wuɔ cira: «Marti, ne hãa, ŋ huɔŋga yuu baa nelma bɔi, ku'i ciɛ ŋ yaan̄ga huol huolŋ daama temma-i.

⁴² Nelieŋ nuɔ ŋ saaya ŋ ne weima diei par. Daŋ'a ŋ par, ŋ ne maman̄ faa. Maariŋ paraa maman̄, ma yaa faa; molo si dii duɔ ji hũu-ma u wulaa.»

11

Yesu pigãaŋ u hãalabiemba-i ban̄ cãrãŋ Diiloŋo-i dumaa

(Matie 6.9-13; 7.7-11)

¹ Yiin̄gu nan̄gu-na, Yesu waa terien̄gu nan̄gu-na tuɔ cãrã Diiloŋo-i. Uŋ juɔ cãrã tĩ, u *hãalãbiloŋo naŋo waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, hãalã-yiɛ i tiɛ cãrã Diiloŋo-i ŋaa Nsãa uŋ hãalãayã u hãalãbiemba-i dumaa.»

² Yesu wuɔ cira: «Da na'a na cãrã Diiloŋo-i, cieraŋ:

«I To nuɔ,

yaŋ nuɔmba-i hiere ba suɔ wuɔ nuɔnei Diiloŋ nuɔŋo-i.

Pa ŋ bãaŋgu-i yiɛ.

³ Ta ŋ hã-ye niiwuoni-i yinni man̄ joŋ.

⁴ Uman̄ duɔ cãl miɛŋo-i i ce-yo jande.

Diε bi cāl-ni η ce-ye jande;
η baa gāη baa-ye.

Baa yaη weima gbāa tāal-e dii-ye kuubabalaangu
cemma-nā.»»

⁵ Uη waan mafamma-i, u tiraa cira: «Namaanjo-
na, uman duo sire kã u jienjo nan wulaa isuohollen
ka tuo muo dūngu-i yuo, wuo u sire hã-yo niuwuoni,

⁶ keε u jienjo nano haraa-yuo, u saa da ku-
uwuongu duo hã-yo.

⁷ U jienjo tie dii dūngu-na aa cira: «Baa mulien-
muo; mi gaala ti baa mi bisalmba-i aa dūngu tiraa
gbonu, mi sie gbāa sire da mi bie niuwuoni hã-ni.»

⁸ Yaan mi tūnu-nei, naacolη duo cor tuo muo
dūngu-i, u jien duo fie'a u saa ne ba jiesinni-i aa sire,
uη muo u huol u yaan-na u ka sire hã-yo uη taaran
niman hiere.

⁹ «Yaan mi tūnu-nei: Cāarāη! Ba ka hã-na.
Taaraayan! Na ka da. Biēη! Ba ka sie-na.

¹⁰ Uman cāarāη ba hã u yaa-i, uman taaraayan
u yaa daan, aa uman biēη ba sie u yaa-i.

¹¹ «Namaanjo-na, hai moloη biējo-i duo cārã
teterienjo u wulaa, u yaη-yo aa bel jienjo hã-yo?

¹² Sisō duo cārã cumelle, u yaη-yo aa bel namienjo
hã-yo?

¹³ Namaa namaη balaan, da na ta na suo-ma na
hã na bisalmba-i bimbifafanni, ku ce nie aa na To-i
doro-i-na, baman cāarāη u *Yalle-i u sie hã-ba baa-
de?»

*Yesu hilaa baa u himma-i hie?
(Matie 12.22-30; Marke 3.22-27)*

¹⁴ Yiingu nanngu-na, Yesu waa tuo donya *jina
nanjo-i naacolηo nanjo-na. Jina wuo cie naacolηo-i

bobo. Uŋ juo hel, naacolŋo donŋ tuo piiye, kuo cu nuamba hõmmu-i.

¹⁵ Banamba ta ba piiye wuo: «Jina ba yuntienŋo-i *Belsebul* yaa hãa-yo himma-i u tuo donya jinabaa-ba-i.»

¹⁶ Banamba ta ba taara ba cure-yuo, baa cira wuo da kuo Diilonŋo puora u yaa-i, u ce binŋkũngu pigãaŋ-ba ba ne.

¹⁷ Yesu wuo suo ba huoya-maama-i, wuo gbẽ-ba wuo: «Da ŋ da neduolen-baan namaanŋo-i na sa gbo, yiingu dii baa yiingu, na nelle ka muonu.

¹⁸ Namaa naŋ ciera wuo Belsebul hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i hãa, *Sitãni duo tuo gãŋ baa fuo ferenŋ baamba-i, u fõŋgũo ce nie aa co u wulaa?

¹⁹ Sitãni duo hã-muo himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i, namaa baamba fuo, hai moloŋo-i hãa bafamba-i ba ta ba donya-bei? Na saa da, namaa ferenŋ baamba yaa ka karnu ciiruo-i.

²⁰ Muo fuo, Weimantienŋo yaa hãa-mi himma-i mi ta mi donya jinabaa-ba-i. Ku yaa pigãaŋ wuo *Diilonŋ-bãangu paa-nei ti.

²¹ «Fõŋgõtienŋo maŋ jiena kuumuonŋu u caaŋ-nu tuo niya u dumelle-i, cuoyuo sa sie suur-yuo.

²² Nga umaŋ fõŋgũo-i jienya fuo wuoŋo-i duo jo, uŋ haa u naŋga u kuumuonŋu maŋ nuo-i, u hũu-ku aa biera u bimbinni-i hiere calnu-nie hã nuamba.

²³ «Umaŋ duo uu si dii baa-mi, kutienŋo bigãaŋ-mi, aa umaŋ duo u sa tigiinŋ baa-mi, u pisãllã.»

(Matie 12.43-45)

---

* **11:15** *Sitãni yerre nande yaa *Belsebul.

24 «*Jīna duo hel moloŋo-na, u kā ka tuo wuora u biŋ hīeŋ-nu duo taara muntfienammu. Duo saa ka da, u cira: «Mi ka bir kā mi muntercɔlɔmmu-na.»

25 Aa bi bir. Duo kā ka da kutieŋo gbuu migāaŋ u huŋga-i da welewele aa tigiŋ-ka,

26 u bir ka bi u najinabaa niehāi, bamaŋ balaŋ yaŋ ufaŋo-i, ba jo ji suur tīena-kei. Da ba jo ji waa dumaŋo-na, ku migāaŋ balaŋ kutieŋo-na a yaŋ dīelā-kūŋgu-i.»

27 Yesuŋ taa u waŋ mafamma-i, cieŋo naŋo piiye da gbagaga nuomba-na wuo: «Cieŋo maŋ huŋ-ni aa fiε-ni u yuŋgu dɔlaa!»

28 Yesu wuo yaŋ aa gbē-yo wuo: «Cira, bamaŋ nuŋ Diilon-nelma-i aa wuo ma hūmelle-i ba yunni dɔlaa.»

*Nuomba ciera Yesu ce biŋkūŋgu ba ne
(Matie 12.38-42)*

29 Nuombaŋ gbuu ji ta ba ciinu huŋgu maŋ nuo-i Yesu caŋgu-na, wuo cira: «Fiefiε ku nuŋ namaŋo-i na saa fa; na ciera mi ce biŋkūŋgu hā na ne. Nga biŋkūŋgu sa ce dii hā-na, mamaŋ daa *Yonasi-i ma ka saanu baa-na.

30 Yonasiŋ waa kumaŋ Ninivetaamba wulaa†, *Moloŋ-Bieŋo ka waa kufaŋgu temma yaa-i namaa na wulaa.

31 Gēŋgeryiŋgu-na, Seba nellentieŋo ka da nuŋgu fiεfiε ku nuŋ namaŋo-na. Fuo siire termaŋ daaku-na a karnu nilēiŋa-i hiere duo ji nu *Salomɔ nelma-i‡, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Salomɔ-i aa na yagar na sa nu u nuŋgu-i.

† 11:30 Yonasi (Jonas) 3.3-5   ‡ 11:31 Jāmatigi ba sebedielāŋo (1 Rois) 10.1-10

³² Ninivetaamba nuɔ Yonasi nunḡu-i aa nanna ba cilɔbalaŋo-i§, a ne da namaa hɔlma-na bande-i-na, moloŋo dii umaŋ maaraa Yonasi-i, aa na yagar wuɔ na siε nu u nunḡu-i. Terienḡu faŋgu-na, Diiloŋ duɔ ji tuɔ yuu nuɔmba-i, Ninivetaamba ka cira na cālāa cemma.»

Fitḡ-ḡbānalāaŋu
(*Matie 5.15; 6.22-23*)

³³ «Molo sa celien fitḡnuɔ-i aa fuo-yo, sisɔ aa ce biŋkūŋgu cure-yuɔ. Da ŋ celien-yo, ŋ haa-yo dɔrɔ dūŋ-huɔŋga ce cerre hiere.

³⁴ Neliēŋ nuɔ ŋ yufienḡa yaa nan fεrēŋ kerre fitḡnuɔ-i. N yufienḡ da a fa, ŋ waa cecerma-na; ŋga ŋ yufienḡ da a saa fa, ŋ waa kukulma-na.

³⁵ Terienḡu faŋgu-na, ḡbāŋ fitḡnuɔ maŋ dii baa-ni u baa ji diŋ aa yaŋ-ni.

³⁶ Da ŋ waa hiere cecerma-na, ŋ biŋkūŋgu diei si dii kukulma-na, ŋ ka waa ŋaa ŋ suurii fitḡ-dūŋ-nu.»

Yesu haa cālmuɔ Farisēbaa-ba-na
(*Matie 23.1-36; Marke 12.38-40*)

³⁷ Yesuŋ juɔ piiye ti, *Farisēyiēŋo nano bi-yo wuɔ ba ka wuo niiwuoni u ciŋgu-na. Yesu wuɔ kā ba ka ta ba wuo.

³⁸ Uŋ ŋa u saa saara u nammu-i aa suɔ duɔ wuo niiwuoni-i, kuɔ ce Farisēyiēŋ daayo-i ḡberε.

³⁹ Yesu wuɔ ḡbē-yo wuɔ: «Farisēbaa namaaŋo-i, naa dii ŋaa neliēŋo maŋ saaraa kalni honni-i aa yaŋ ni hɔmmu yu baa duganni. Da na ce na migāaŋ na kūɔma yaa da welewele aa na hɔmmu yu baa cuosinni baa balaanḡu.

---

§ 11:32 Yonasi (Jonas) 3.5-10

40 Mimiēl namaa temma-i daana-i, umaŋ cie huonŋu-i u'i saa ce huonŋa-i wei?

41 Firiinuŋ na hōmmu-i baa sūntaamba-i ŋ ka da na birii nuofafaan namaa.

42 «Farišēbaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nei; da na ce na dii Diilonŋo *yufelle-i ka cor baa niifiēlu-i du sīnni-na hiere aa na sie bi ce kumaŋ vii, na sie bi tiraa dōl Diilonŋo-i. A ne da, naa naa saaya na ta na ce ma yaa-i igēna aa suō haa manamma-i ma dōrō.

43 «Farišēbaa namaaŋo-i, sūlma haraa-nei; da na suur *Diilonelhāalādūŋgu-na, na taara na tīena yaan-na. Na taara da na waa nuōmba-na, ba ta ba piē ba jaal-na.

44 Sūlma haraa-nei; naa dii ŋaa cīncuōŋa maŋ gbuyaanu, nuōmba saa suō wuō munterbabal-ammu, ba ta ba wuō ba cor a dōrō.»

45 *Anjīnamma pigāatienŋo naŋo gbē-yo wuō: «Hāalātīe, da ŋ ta ŋ piīye de-i-na, ma sī ŋ bi tuora miē ferē-i kē?»

46 Yesu wuō cira: «Ānjīnamma pigāataaŋ namaaŋo-i, sūlma bi haraa-nei; da na ce na bie conŋorni maŋ nelie sie gbāa tūu-ni a hā nuōmba-i wuō ba tūu, aa na sie bi bel ba tūu.

47 Sūlma haraa-nei; na bīncuōmbaŋ kuō *Diilonpōpōrbiemba maŋ, na siire ta na ma ba cīncuōŋa-i.

48 Naŋ cie mafamma-i, kuu dii ŋaa na pigāaŋ wuō na bīncuōmbaŋ cie kumaŋ ku faa. Bafamba kuō Diilonpōpōrbiemba-i aa namaa ta na ma ba cīncuōŋa-i.

49 Ku'i cie Diilonŋ uŋ suō weima-i hiere, u waŋma gbar-ma wuō: «Mī ka saanŋ mi pōpōrbiemba

namba hã-ba. Ba ka ko banamba bei, aa ce banamba kpãncõlgũ.»

⁵⁰ Diilopɔpuɔrbiemba maŋ baŋ kuɔ-ba a donɗ dii miwaanɔ domma-na, Diilonɔ kaa yuu fiɛfiɛ ku nuɔŋ namaanɔ-i kumaŋ ciɛ na ko-ba.

⁵¹ Yaan mi tũnu-nɛi, baŋ kuɔ Abel* aa ko bamaŋ cu-yo hiere a ji hi Sakari† maŋ baŋ kuɔ-yo mum-buolmuŋ-terienɗu hɔlma-na baa *Diilodubuɔ-i, ba kaa yuu-na kumaŋ ciɛ na ko-ba.

⁵² «Ãnjĩnamma pigãataan namaanɔ-i, sũlma haraa-nɛi! Naŋ fuyaa mamaŋ gbãa ce nuɔmba suɔ Diilonɔ-i; naa dii ŋaa nɛliɛŋo maŋ gbuɔnu dũŋgu aa fuo diele-i. Fuɔ siɛ suur aa bamaŋ taaraayan ba suur u siɛ bi yaŋ ba da suur.»

⁵³ Yesuŋ juɔ hel juwuoterienɗu-na, añjĩnamma pigãataamba-i baa Farisiɛbaa-ba jo ji yu-yuɔ ta ba waana baa-yo aa ta ba yuu-yo baa nelma bɔi

⁵⁴ wuɔ sɪ u ka piiye cãl ba da ãntãalãmma haa-yuɔ.

12

Umaŋ saaya kãalãmma

(Matie 10.26-33)

¹ Yesuŋ taa u piiye baa *Farisiɛbaa-ba-i, nuɔŋ baa kũl ba-naa jo ji yu-yuɔ. Wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Bilaan na fɛrɛ Farisiɛ ba dawɔruɔ-i-na; uu dii ŋaa konsiini. Baa na yaŋ ba ji celien-na baa-yo.

² Nelma maŋ fuyaa hiere, ma ka hel.

³ Da na fiɛ fuo waŋ mamaŋ, ma ka nu.

* **11:51** Miwaanɔ jĩnammaŋ-sebɛ (Genèse) 4.8
Ancolommaŋ-sebehãaliŋo (2 Chroniques) 24.20-22

† **11:51**

⁴ «Mi jěnaan̄ namaa, yaan̄ mi tūnu-nei, baa na ta na k̄aalā uman̄ gbāa ko-na yon̄ aa u sie gbāa ce kunan̄gu nei.

⁵ Mi ka pigāan̄-na nan̄ saaya na ta na k̄aalā uman̄. Na saaya na ta na k̄aalā Diilon̄o yaa-i. Da ŋ ku, u yaa gbāa dii-ni dāamu-na. Coima saa fa, na saaya na ta na k̄aalā u yaa-i.

⁶ Na saa da, ba sa suor tigālāamba ndii warbien̄a hāi yon̄ wei? A ne da u diei maama sa karaanu Diilon̄o-i.

⁷ Halle na yukuɔs̄inni man̄ daani-i, Diilon̄o k̄aan̄-ni hiere. Terien̄gu fan̄gu-na, baa na ta na tie holle; na bōyaa tigālāamba-na titirre.

⁸ «Mi tūnu-nei: Uman̄ duɔ yiera-mei nuɔmba yaan̄ga-na wuɔ mei wuon̄o, *Molon̄-Bien̄o kaa yiera-mei *d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na wuɔ kutien̄o-i fuɔ bi wuon̄o.

⁹ Ŋga uman̄ duɔ ciina-mie nuɔmba yaan̄ga-na, Molon̄-Bien̄o kaa bi ciina kutien̄o-i d̄ɔrp̄ɔpuɔrbiemba yaan̄ga-na.

¹⁰ Uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-āndaan̄gu baa Molon̄-Bien̄o-i, jande gbāa ce kutien̄o-na, ŋga uman̄ duɔ wan̄ noparaan̄-āndaan̄gu baa *Diilon̄-Yalle-i, jande c̄eraa u ce kutien̄o-na.

¹¹ Da ba b̄i-na yiin̄gu yiin̄gu *Diilon̄elh̄aalād̄un̄ni-na, sisɔ yaataamba wulaa, sisɔ f̄āamaan̄ ba terien̄-nu; baa na yan̄ na h̄ommu cu wuɔ na sie ka suɔ nan̄ ka wan̄ maman̄ a kor.

¹² Da na ka hi, Diilon̄-Yalle ka pigāan̄-na nan̄ saaya na wan̄ maman̄.»

Wein̄o man̄ milāan̄ u gbānalāan̄gu

13 Yesuŋ taa u piiye, naacolŋo naŋo tŋe dii nuamba-na aa gbẽ-yo wuo: «Hãalãtie, waŋ baa mi mólõ-i u yaŋ i calnu i to ciilunġu-i.»

14 Yesu wuo cira: «Mi jŋe, hai juo haa-mi geŋġertie muo na yunġu-na, sisõ caltie muo, mi da mi cal namaa ciilunġu?»

15 Aa naa waŋ baa nuamba-i hiere wuo: «Bilaan na fere, baa na yaŋ gbein-maama yu na hõmmu-i ji cor. Na suyaa wuo neliẽŋ nuo da ŋ fie waa wein nuo niẽ niẽ, ŋ weisinni sie gbãa haa kunanġu ŋ yinni-na.»

16 Aa naa naŋ gbãnalãan daaku-i baa-ba wuo: «Belle nande-na, weinõ naŋo ðimma naa gbuu ce.

17 U tuo piiye u huõŋ-na wuo: «Mundiimu sí baa-mi, mi ka ce ðin daama-i niẽ?»

18 Aa ji cira: «Mi suyaa min ka ce kumanġ. Mi ka muonu mi inõŋgõbaa-ba-i aa ma bõmbõŋ-baamba a dii-ma baa mi nagãŋ-niini-i hiere.

19 Da mi gbãa ce mafamma-i, mi ðimmanġ ciinu, mi ka tŋena ta mi wuo yon aa ta mi nyõŋ, aa bi ta mi ce mi bãanġu-i. Mi ka ce biena bõi, mi sie guona.»

20 Diilonġo gbẽ-yo wuo: «N milãan ŋ sa cẽ, isuõŋ daaku-na ŋ ka ku. Da ŋ ku, nin daa ðimma man daama-i ma ka ce hai maama-i?»

21 Yesu wuo cira: «Kuuduõŋgu yaa baa bamanġ gbaraan ba nyaanu miwaanġ daayo weisinni-i aa yaŋ Diilonġ-niini-i.»

Hõcugbãŋgbãlãnde

(Matie 6.25-34)

22 Ku huonġu-na, Yesu wuo gbẽ u *hãalãbiemba-i wuo: «Da mi ta mi piiye baa-na wuo na baa tie holle baa na niwuonin-kũŋgu-i, baa na niidiinin-kũŋgu-i;

23 kuu dii ηaa neliη nuo η yunḡu bəyaa niiwuoni-na aa η kūōma bəyaa niidiini-na.

24 Niη huriimba-i! Ba sa guona, aa inəŋgōbaa-ba bi sī baa-ba, ηga Diilonḡo hā ba ta ba wuo. Na saa buo huriimba-na titirre wēi?

25 Namaaηo-na, hai moloηo-i baa u hōculle-i hiere u gbāa naara kunḡu u yinni-na?

26 Ku fōŋgūo η'a uu si dii-nei na da na ce maay-ilemma famma-i, bige-i ciε na hōmmu ta mu cu baa na niiwuoniη-kūŋgu-i baa na niidiiniη-kūŋgu-i?

27 Niη pūlmaη puη ma fa dumaa, a ne da ma sa ce maacemma, ma sa bi sū joŋgorbaa. Mi tūnu-nei, halle *Salomō-i baa u wēisinni-i hiere, u saa ji dii kompaŋga maη faa yaη pūlma-i dede.

28 Hiηgu maη hiηgu, Diilonḡ duo diyaa-kuo fafamma nyunḡo-i-na diyaan daama temma-i, aa bisīnuo dāamu waa da mu caa-ku; namaa namaη nelbilieη namaa, u ka diiya-nei ka hi hie? Na saa haa na naŋga-i Diilonḡo-na ku haama.

29 Baa na yaη na hōmmu ta mu cu baa na niiwuoniη-kūŋgu-i. Baa na ta na hel na jōguoη-ma.

30 Bamaη sa suyaan Diilonḡo-i, ba yaa gbag-baraayan nifanni huonḡ-nu. Namaa To suyaa wuo ni maama dii-nei.

31 Yaan u maama yaa yu na hōmmu-i igēna, na ka da u hāa-na baa daani-i naara.

32 «Cellε-baan namaa namaη nuo mi babimuo-i, baa na yaη korma da-na. Ku dolaanu na To-i u hāna u nelle-i.

33 Suoraan na nagāη-niini-i aa na hā sūntaamba baa gbeiηa faηa-i. Da na ce mafamma-i, kuu dii ηaa na tieraaya gbeibuo jīna *Diilonḡ-nelle-na. Gbeiηa

faŋa sa ji tī dede, a sa bi ji kā terienġu. Molo si dii duo ji biε-ya na wulaa terienġu-na, nyei bi si dii duo ji wuo-ya.

³⁴ Neliεŋ nuo ninj tieraaaya kusuoŋ-nu ŋ huoŋga dii kusuoŋ-nu'i.»

Baa na gonya duofūmmu

³⁵ «Tigiin na fεε, baa na yaŋ na fitimbaa-ba diŋ.

³⁶ Na saaya na waa ŋaa maacembiemba maŋ ba yuntienjo kaa bilohiyalle aa ba tiena ta ba cie u jomma-i wuo duo jo ba hīl dumelle-i hā-yo.

³⁷ Ba yuntien duo jo ji da ba saa kor duofūŋ, ba yunni dōlāa. Mi tūnu-nei, ŋ da ba yuntienjo biyaa maacemman-jonġoruo dii, aa ce ba tiena u hā-ba niiwuoni ba wuo.

³⁸ Duo fiε jo isuohollen, sisō cuo kaalman-caaŋ-nu, a jo ji da ba saa duofūŋ, ba yunni ka dōl.

³⁹ Na saa da, da ŋ suō cuoyuo uŋ ka suur-niε huoŋgu maŋ nuo-i, ŋ sie yaŋ u ji kanu ŋ dūŋgu-i.

⁴⁰ Namaa fεε-i naŋ'a na saa tiena baa-ma wuo *Molon-Biεŋo ka jo huoŋgu maŋ nuo-i, u jo huoŋgu faŋgu'i nuo-i. Terienġu faŋgu-na, na saaya na tigiin na fεε.»

⁴¹ Piεr yuu-yo wuo: «Itie, gbānalāaŋ daaku vii *hāalābiεŋ miε yon wei, sisō ku vii nuamba-i hiere?»

⁴² Yesu wuo cira: «Da ŋ nu wuo maacembilonjo maŋ vii, aa tuō cē, u yaa uman u yuntienjo kaa nelle aa ce u tuō ne u dumelle-i aa tuō hā u namaacembiemba namba-i niiwuoni-i fafamma.

⁴³ U yuntien duo ka bir jo ji da u cie u maacemma-i maŋ saaya ma ce dumaa, fuo yunġu dōlāa.

44 Mi tūnu-nei, u yuntienjo ka haa-yo u nagāṅ-niini yuṅ-nu hiere.

45 Nga duo da nie sī u yuntienjo sie bir jo fiefie, aa don tuo muo u namaacembimba-i, ku bamba-i baa ku caamba-i hiere, tuo wuo aa tuo nyon u ye;

46 un ṅ'a u saa tiena baa yinggu man maama-i, baa huongu man maama-i, u yuntienjo jo huongu fanṅu'i nuo-i. Duo jo ji da-yo dumaango-na, un ka haa kuman yuo, u'i ka suo-ku. U ka ce-yo ṅaa baman sa nuon Diilon-nungu-i ban ceṅ-ban dumaa.

47 «Maacembilonjo man suyaa u yuntienjon taaran kuman, aa u saa taara u ce-ku, fuo temma-i ba sa muo-yo ce hujarre-yuo.

48 Nga maacembilonjo man sa suyaan u yuntienjon taaran kuman, duo ce maman saaya ba muo-yo, ba sa muo fuo temma-i boi. Da ba ha nuoni man boi, ba ka yuu-ni boi, da ba ha nuoni man boi ṅ tiera, ba ka yuu-ni cor nungu fanṅu-i.»

Yesu saa jo baa yaafelle
(Matie 10.34-36)

49 «Muomi juo baa daamu'i hie ma-na. Mi taara daan daamu ta mu caa.

50 Weima dii da ma da-mi, da ma saa da-mi cor, mi huonga sie gbaa tiena terduon-nu.

51 «Na daa nie sī mi juo baa yaafelle'i hie ma-na wei? Coima, mi juo baa boromma.

52 Nuamba ka don ta ba gan dunni dunni. Baman da ba waa ba ndii ba dnguna, ba siei ka ta ba gan baa ba hai aa ba hai bi ta ba gan baa ba siei.

53 Tonaamba ka ta ba gan baa bepuamba-i; bepuamba bi ta ba gan baa tonaamba-i. Nyu-naamba ka ta ba gan baa ba biamba-i; biamba bi

ta ba gāṅ baa nyunaamba-i. Hūṽyāamba ka ta ba gāṅ baa ba caamba-i; caamba bi ta ba gāṅ baa hūṽyāamba-i*.»

(Matie 16.2-3)

⁵⁴ Yesu wuṽ tiraa waṅ baa nuṽmba-i wuṽ: «Da na da diilonṽ biilii, na cira: <U ka dāa>, aa ma bi ce.

⁵⁵ Aa da na da fafalmu kā bāpagūṅgu-na, na cira: <Babāaṅgu ka waa>, aa ma bi ce.

⁵⁶ Huhurmantaanṽ namaa temma-i daana-i, na ciε niε ta na suṽ diilonṽ yammu-i na bṽrṽ-muṽ aa na sa suṽ mamaṅ ciεṅ fiεfiε-i ma yuṅgu-i?

⁵⁷ Bige-i ciε na sa suṽ-ma ce kumaṅ faa cemma?

⁵⁸ Molonṽ cēmēl da di waa-niε, aa kutienṽ bi-ni, da na ta na kā hūmelle-na, gbāṅ baa-yo ṅ cārā-yuṽ. Ni ma'i sī, duṽ kā baa-ni fāamaambaa-ba wulaa, ba ka hā kpāṅkpānnintaamba baa-ni ba dii-ni kaso.

⁵⁹ Mi tūnu-nεi, da ba dii-ni kaso-i-na, da ṅ saa ji pā ṅ cēmelle tī hiere, ṅ cεraa ṅ da muṅhelmu.»

13

Yesu wuṽ nuṽmba nanna ba cilṽbabaṽṅo-i

¹ *Pilati wuṽ puṽraa ba ka ko Galiletaamba namba *Diilodubuṽ-i-na. Ba waa ta ba buol. Yesuṅ waa tuṽ waṅ nel daama-i, nuṽmba namba jo ji ta ba piiye mafamma-i baa-yo.

² Yesu wuṽ cira: «Na daa niε sī Galiletaanṽ daabanṽ kuu kuliṅgu maṅ, ku pigāaṅ wuṽ ba yaa balaanṽ yaṅ Galiletaamba-i hiere wεi?

³ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilṽbabaṽṅo-i, na ka ku kulduṽṅgu baa-ba.»

---

* 12:53 Mise (Michée) 7.6

⁴ Aa naa cira: «Nuɔmba cɪncieluo niisiei maŋ Siloe dujaataama naŋ cii haa-bei ko-ba, na daa nie si ba yaa balaan yaŋ Yerusalemutaamba-i hiere wei?»

⁵ Na karaa coima! Da na saa nanna na cilɔbabalaŋo-i, na ka ku kulduɔŋgu baa-ba.»

⁶ Yesu wuɔ naŋ gbānalāan daaku-i baa-ba wuɔ: «Naacolŋo naŋo diyaa *ereŋe-suonŋu, aa sū *yensāanŋu kuɔ. Yiinŋu naŋgu-na, u jo ji taara u saa da belle kuɔ.

⁷ U waŋ baa u maacembilonŋo-i wuɔ: «Biena siei yaa de-i tibiiŋ daaku sa maŋ. Jā-ku ŋ nanna! Ku tiyāa ta ku bōnŋŋ hiema-i gbāŋgbāŋ.»

⁸ Maacembilonŋo gbē-yo wuɔ: «Yaŋ ku cɔnu bende-i-na; mi ka hiŋ ku yunŋu-i aa dii hūɔŋgu ne

⁹ si ku ka maŋ belle maŋ juɔŋ. Da ku saa maŋ, i ka suɔ jā-ku nanna.»»

Yesu siire cieŋo naŋo yitiēnaŋgu-na

¹⁰ *Yitiēnaŋgu naŋgu-na, Yesu kāa *Diilonelhāalādūŋgu naŋgu-na ka tuɔ waŋ Diilon-nelma-i u pigāan nuɔmba-i.

¹¹ A ne da cieŋo naŋo waa baa-ba dūŋgu-na, *jina waa u yunŋu-na a ce-yo jeiŋo. Uŋ gaala jarma-na, ku bien cɪncieluo baa niisiei waa belle fande-na. U saa gbāa tuɔ ciir u wuɔ.

¹² Yesuŋ daa-yo, wuɔ bi u jo. Uŋ juɔ, wuɔ cira: «Cieŋ nuɔ, ŋ jarma taa-nie.»

¹³ Aa naa bi haa u nammu-i yuɔ. Cieŋ wuɔ bi pāŋ ciir yiera derre! Uŋ ciirii yiera dumaanŋo-na, wuɔ tuɔ gbeliēŋ Diilonŋo-i.

¹⁴ Yesuŋ siire jeiŋo-i yitiēnaŋgu-na, ku saa dɔlnu Diilonelhāalādūŋgu yuntienŋo-i, wuɔ tuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Maacemmaŋ-yinni dii yinni niediei

saaholma-na* ; na saaya na ta na jo yinni fanni'i nuo-i ba ta ba sire-nei na jarma-na; bige-i cie na sire jo yitienanngu-na?»

15 Yesu wuo cira: «Huhurmantaan namaa temma-i daana-i! Namaano-na, niintaamba-i baa kakuntaamba-i, da ku waa yitienanngu-i ba sa ka baa-ba ba ka nyon hümma wei?»

16 Aa cieño man daayo-i, ma si *Abiramu haayelno nango-i ke? *Sitaniñ cie-yo jeiño ku bien cinciueluo baa niisei yaa de-i. Miñ daa-yo, mii naa yan-yo baa u jarma-i wuo yitienanngu wei?»

17 Yesu bigaarāamba waa nuomba holma-na. Uñ piye dumaano-na, senserre gbuu da-ba. A ne da uñ taa u ce himma man, ma taa ma dolnu nuomba-i hiere.

Diilon-baanngu don tēntēñ

(Matie 13.31-33; Marke 4.30-32)

18 Ku huonngu-na, Yesu wuo cira: «Mi gbāa saa *Diilon-nellentesinni-i baa bige-i?»

19 Mi gbāa saa-ni baa mutardi-belle†. Da η duude, di sire pa ce tibiingu, huriimba ta ba jo ba se kamma ku negemmu-na.»

20 Aa tiraa cira: «Mi gbāa saa Diilon-nellentesinni-i baa bige-i?»

21 Mi gbāa saa-ni baa konsiini. Da ba par-ni ba nakoluon-nu a du farniñ-jümmu-i kolloyufieña siei baa-ni; ni sire ce jümmu nyurā.»

Hümelle man kāan Diilon-nelle-na

(Matie 7.13-14,21-23)

---

* **13:14** Helman-sebe (Exode) 20.9-10; Anjnamma tiyemman-sebe 5.13-14 † **13:19** Mutardi-belle dii cekūo ŋaa sorhēbelle.

22 Yesu wuɔ cor tuɔ suur nileiŋa-na hiere u wan Diilonj-nelma-i u kã *Yerusalemu-i-na.

23 Naacolŋo nanj wuɔ yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋaa nuamba manj ka suur Diilonj-nelle-na ba sie ciinu wei?»

Yesu wuɔ cira:

24 «Gbãan kpelle na suur baa dumelle manj wullu diele yaa-i. Mi tũnu-nei, nuamba bɔi ka cira ba suur baa-de, ŋga ba sie gbãa.

25 Dumellentienj duɔ ji sire a gbonu dũŋgu-i aa yanj namaa namanj gũŋgũŋgu-na, na ka doŋ ta na muo dũŋgu-i aa ta na piye baa-yo wuɔ: «Itie, jande hĩl dũŋgu-i i suur!» U ka cira u sa suɔ-na.

26 «Kufanŋu huonŋu-na, na ka doŋ ta na piye baa-yo wuɔ: «I saa tie wuo aa tie nyonj baa nuonei wei? Nuonei saa ta ŋ wuɔra ŋ wan Diilonj-nelma-i ŋ pigãan-ye nileiŋa-na wei?»

27 «U ka bir wanj baa-na wuɔ: «Kãan na halan mi caan-nu, mi sa suɔ-na, na hieronjo-i hiere ambabalmanciraan namaa.»

28 Da na ka da *Abiramu-i baa *Isaki-i baa *Yakɔbu-i a naara *Diilopɔpuɔrbiemba-i hiere *Diilonj-nelle-na, aa ba cie namaanjo-i wuɔ na sie da suur, na hommu ka gbuu guɔla na ta na kaal.

29 Nuamba ka hel terni-na hiere a jo u kãlle-na ji ta ba wuo aa ta ba nyonj.

30 Huonŋu fanŋu-na, bamanj dii huonŋu-na fiɛfiɛ-i-na, banamba ka ta yaan-na, aa bamanj dii yaanŋa-na, banamba ka bir tie huonj-nu.»

(Matie 23.37-39)

31 Yesunj taa u wanj mafamma-i huonŋu manj nuɔ-i, *Farisiebbaa-ba namba pie u caan-nu a wanj

baa-yo wuɔ: «*Erɔdi taara duɔ ko-ni, ta bande-i-na ŋ kã yanɔa nanɔa!»

³² Yesu wuɔ cira: «Kãan na ka wan baa jumeliɛŋo faŋo-i wuɔ nyunɔgo-i baa bisinuɔ-i mi donya *jinabaa aa sire jaamba; daakũŋgu-i, mi bāl mi maacemma-i.

³³ Nɔa nyunɔgo-i baa bisinuɔ-i baa daakũŋgu-i, mi saaya mi cor baa mi hũmelle-i ta mi kã *Yerusalemu-i-na. *Diilopɔpuɔrbilonɔ saa saaya u ku yanɔa nanɔa.»

³⁴ Aa naa cira: «E Yerusalemutaan namaa! Namei kuŋ Diilopɔpuɔrbiemba-i. Diilon duɔ saan uman hã-na, na nan kutienɔ-i baa tãmpɛlɛina ko-yo. Mei cie ji gbɛ. Mi na'a mi tigiin-na ŋaa kũnanon tigiin u biemba-i dumaa aa pũl-bei, ŋga na saa hũuma.

³⁵ Diilonɔ ka yan na nelle-i hã-na. Aa mi tũnu-nei, da na saa ji ta na cira: «Itien un saan uman u jo, Diilo baa-yo» na sie tiraa da mi yufelle.»

14

Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ cie kãlle aa bi Yesu-i

¹ *Yitɛnanɔgu nanɔgu-na, Yesu kãa *Farisɛ ba yuntienɔ nanɔ dumelle-na ba da ba ka wuo niuwuoni. Nuamba bir ka yan aa ta ba ne Yesu-i wuɔ sɪ u ka ce cãl.

² A ne da naacolɔ nanɔ waa u yaanɔa-na, kũnyurãman-jarma waa-yuɔ.

³ Wuɔ yuu *ãnjɛnamma pigãataamba-i baa Farisɛbaa-ba-i wuɔ: «A saa baa mie Diilon hũmelle-i, da ŋ sire jeiŋo yitɛnanɔgu-na ku faa waa ku saa fa?»

⁴ Ba saa seŋ sūnɔŋgu yuɔ. Wuɔ bel naacolŋo-i a sire-yuɔ u jarma-na, aa naa ce u kŋŋ.

⁵ Naacolŋ uŋ taa, wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Na-maanŋo-na, uman biɛŋo-i duɔ par suur hūnfuoŋ-nu yitŋenanŋu-na, kutienŋo yan-yo dii wuɔ yitŋenanŋu wei? Da ku fiɛ waa u niinŋo, u yan-yo dii hūnfuoŋgu-na wuɔ yitŋenanŋu-na wei?»

⁶ Ba saa da mumpiiyemmu.

⁷ Baŋ biɛ baman källe-na, Yesu wuɔ ne da uman duɔ jo, u tuɔ taara u tŋena yaan-na. Wuɔ wan baa-ba wuɔ:

⁸ «Molon duɔ bi-ni u källe-na, da ŋ kã, baa wuɔya ŋ ka tŋena yaanŋa-na. Uŋ biɛ baman, kunie si unaa maaraa nuɔŋo-i ŋ sa suɔ.

⁹ Da ŋ kã ka tŋena yaanŋa-na, källentienŋo duɔ ka jo ji cira ŋ sire ka tŋena huon-nu aa hã unanŋo tetterre fande-i, ŋ yaanŋa ka ce wullu.

¹⁰ Da ba bi-ni, da ŋ kã, tŋena huon-nu. Ku yaa uman biɛ-na duɔ ka jo ji da-ni huonŋu-na, u ka cira: «Mi jiɛ, sire ŋ ji tŋena yaan-na.» Kufanŋu huonŋu-na, u ka ce-ni bai nuamba-na.

¹¹ Uman duɔ tuɔ tetɛŋ u fɛɛɛ, ba ka hiire-yuɔ, ŋga uman duɔ tuɔ hiire u fɛɛɛ, ba ka tetɛŋ-yo.»

¹² Mafamanŋ curaa, wuɔ wan baa uman taa u ce källe-i wuɔ: «Da ŋ ta ŋ ce källe-i, ku saa saaya ŋ bi ŋ jënaamba yon, baa ŋ hãmba, baa ŋ huraamba, baa ŋ caantaamba man waamba-i. Da ŋ bi ba yaa yon, yiinŋu dii baa yiinŋu, bafamba ka bi ce aa bi-ni. Niŋ cie añfafamma man bei, ma sɔlaanŋu ka suu yiinŋu fanŋu-na.

¹³ Da ŋ'a ŋ ce källe-i, ŋ saaya ŋ bi baa sūntaamba-i, baa jaamba-i, baa murgubaa-ba-i, baa yiriemba-i.

14 Bafamba sie gbãa pã η babĩmuo sullu-i hã-ni. Diilonjo'i kaa pã-ni un η ka sire nelviimba-i yiĩngu maη nuo-i. A ce dumaajo-na η yunηu ka dɔl.»

15 Naacolηo naηo waa tuo wuo baa-ba, un juo nu nel daama-i, wuo gbẽ Yesu-i wuo: «Jaa bamaη ka da wuo niiwuoni-i *Diilon-nelle-na ba yunni ka dɔl dumɛi!»

16 Yesu wuo naη gbãnalãaη daaku-i baa-yo wuo: «Naacolηo naηo taa u ce kãlle aa tũnu nuamba boi.

17 Niiwuoniη-huonηun juo hi, u puor u maacembilonjo-i wuo u ka bĩ-ba.

18 Maacembilon duo kã ka bĩ umaη, kutienjo gbẽ-yo wuo u sie gbãa kã. Dɛlã-wuonjo gbĩε-yo wuo: «Mi sãa suonηu, mi saaya mi kã ka ne-ku. Kã η ka waη baa η yuntienjo-i wuo u ce jande mi sie gbãa hi baa-na.»

19 U cor kã unajo wulaa, fuo ka gbẽ-yo wuo: «Mi sãa niikũrãamba duonja ndii, mi saaya mi kã ka kũ baa-ba ne. Kã η ka waη baa η yuntienjo-i wuo u ce jande keɛɛ mi sie gbãa hi baa-na.»

20 U cor kã unajo wulaa, fuo ka tiraa gbẽ-yo wuo: «Mi jãa cienjo felemma mi sie gbãa hi baa-na.»

21 «Maacembilonjo bir kã ka tũnu u yuntienjo-i baa-ma. U yuntienjo huonηa pãη guola, u waη baa-yo wuo: «Baa tĩena; bir η kã nellen-huonηa-na η ka bĩ sũntaamba-i baa nagãduolbaa-ba-i baa yiriemba-i baa murgubaa-ba-i ba jo.»

22 Maacembilonjo bir ta. Un kãa aa bir jo kufanηu-i, u jo ji waη baa u yuntienjo-i wuo: «Mi bĩε nuamba jo, ηga muntĩenammu tĩyãa yogo.»

23 U yuntienjo tiraa waη baa-yo wuo: «Bir η kã sonniη-hũmienηa-na η ka gbãη baa nuamba-i ba jo ji yu mi dũnηu-i.

24 Yaan mi tūnu-nɛi, miŋ bɛ baman ɖielūo-i-na, ba siɛ da wuo mi niwuoni-i.»

*Ny saaya η ce bige-i igɛna aa suɔ cu Yesu huon-nu?
(Matie 10.37-38)*

25 Nuɔmba bɔi baa cuu Yesu huon-nu ta ba kã *Yerusalemu-i-na. Yesu wuɔ wan baa-ba wuɔ:

26 «Nuɔni man da η ta η nyaanu-miɛ, η saaya η ce-mi bɔlbɔl η to-i-na, baa η nyu-i-na, baa η ciɛŋo-na, baa η bisɛlmba-na, baa η hãmba-na, baa η mɔlbaa-ba-na, baa η tūɔbaa-ba-na, halle baa nan fɛrɛ-i-na. Ni ma'i sɪ, η siɛ gbãa cu mi huon-nu.

27 Aa nuɔni man da η'a η sa siɛ mulɛma-i baa kuliŋgu-i, η siɛ gbãa cu mi huon-nu.

28 Na hɔlma-na, uman duɔ cira u ma dubuɔ, ma sɪ u tɛna igɛna a ne dūŋguŋ ka yu duma, aa ne da kuɔ gbeɲa man dii baa-yo a ka gbãa baal-ku.

29 Ni ma'i sɪ, duɔ jina ku tuole-i, aa u saa ji gbãa baal-ku, nuɔmba ka ta ba nyɛ-yo

30 aa ta ba piiye wuɔ: «Bombolma sa suɔ aa dɔlnu naacolŋ daayo-i; u siire wuɔ fuɔ ma dubuɔ, u yaa daayo ku juɔ yar-o baalma.»

31 Kuuduɔŋgu yaa-i baa nellentienŋo man dii baa sorosibaa neifienŋa ndii. Duɔ da berru baa u nanelentienŋo man dii baa sorosibaa neifien-cɪncieluo, u saaya u tɛna igɛna a ne da kuɔ fuɔ sorosibaa neifienŋa ndii ka gbãa ce berru-i baa sorosibaa neifien-cɪncieluo-i.

32 Duɔ da u siɛ gbãa, η da u diyaa nuɔmba ka cārã-yuɔ; u siɛ yan u ji jo ji diire-yuɔ.

33 Maman dii, uman duɔ saa ne u nagãŋ-niini-i aa yan-ni, kutienŋo siɛ gbãa cu mi huon-nu.

³⁴ «Dãmma-i bin̄kũfafaangu, nga da ma ji saara, ma gbãa tiraa ce niε ce kp̄ennε?

³⁵ Ma siε bi gbãa ce hũɔngu, ma siε bi tiraa gbãa fa manamma ba biε ka kũnna fuoren̄. Uman̄ duɔ u ka nu, u nu!»

15

Bige-i f̄ɛɲ Diilon̄o huɔnga-i?

(Matie 18.12-14)

¹ *Nampohũutaamba-i baa ãmbabalmanciraamba taa ba kã Yesu wulaa ba kã ba nu u nelma-i.

² *Farisiεbaa-ba-i baa *ãnj̄inamma pigãataamba ta ba waana wuɔ u ciε niε yan̄ nelbabalaamba ta ba piε-yo aa tiraa tuɔ siε u wuo niwuoni-i baa-ba?

³ Yesu wuɔ nan̄ gbãnalãan̄ daaku-i baa-ba wuɔ:

⁴ «Namaan̄o-na, tũlmba komuɔɲa ndii da ba waa baa uman̄, aa u diei balla-bei, kutien̄o siε yan̄ komuɔɲa naa baa c̄incieluo nennaa baamba ta ba wuora aa kã ka taara uman̄ baala wei?

⁵ Duɔ ka da-yo, u huɔnga ka gbuu f̄ɛ u tũu-yo kũɲ baa-yo

⁶ ka b̄i u j̄enaamba-i baa u caantaamba-i a wan̄ baa-ba wuɔ: «Mi daa mi tũmaan̄o-i, yaan̄ na h̄õmmu f̄ɛ mei kaan̄ga temma-i.»

⁷ Yesuɲ waan̄ mafamma-i, wuɔ cira: «Yaan̄ mi tũnu-nei, ãmbabalmanceron̄o diei duɔ nanna u cilɔbalaan̄o-i, kuɲ f̄ɛɲ Diilon̄o huɔnga-i dumaa d̄ɔrɔ-i-na, nuɔmba komuɔɲa naa baa c̄incieluo nennaa man̄ saa nanna ba cilɔbalaan̄o-i wuɔ s̄i bafamba vii, ba siε gbãa f̄ɛ-ka dumaan̄o-na.»

⁸ Aa naa tiraa cira: «Neifien̄-c̄incieluo duɔ waa baa ciεɲo man̄, aa neifelle balla dũɲ-huɔnga-na u

wulaa, u sie celienj fitnuo aa pir dūngu-i hiere a taara-die wei?

⁹ Duo da-de, u huonga ka gbuu fe u bi u jenaamba-i baa u caantaamba-i a wanj baa-ba wuo: «Mi daa mi warbelle-i, yaan na hommu fe mei kaanga temma-i.»

¹⁰ Yaan mi tunu-nei, ambabalmancerono diei duo nanna u cilobabalanjo-i, *dorpɔpuɔrbiemba waa hafelle fande temma yaa nuo-i dorɔ-i-na.»

Naacoljo nanjo biejo gbaraa aa ka bir jo

¹¹ Yesu wuo tiraa cira: «Naacoljo nanjo waa baa bepuomba hai.

¹² Yiingu nanju-na, bisalāano gbē tuono-i wuo: «Baba, mie in saaya i da kumanj η nagān-niini-na, hā muo baa mi kūngu-i fiεfiε.» Tuono cal u nagān-niini-i hā-ba.

¹³ Yinni saa da, hāano suor fuo niini-i aa bie gbeija faja-i kā hien-nu baa-ya, kā ka biēna-yei hiere kakarkuon-na.

¹⁴ U gbeijan kaa ti huongu manj nuo-i, nyulmu nanj temma suur nelle fande-na a ce u sa da niwuoni u wuo.

¹⁵ A ne da naacoljo nanjo waa nelle fande-na tuo hej permba, naacombilonjo kā u wulaa wuo u ka taara maacemma. Naacoljo bie-yo u tuo cej u permba-i.

¹⁶ Nyulmunj gbu mu ko-yo dumaano-na, u tuo nenu permba niwuoni-i. Nga hai ka hā fuo baa-ni?

¹⁷ U gbuu ji tiena joguonj da suu, aa cira: «Maacembiemba manj dii baa mi to-i hiere, niwuoni sa ti-bei, aa muomei daami ta mi ku nyulmu-na.

18 Mi ka sire bir kā mi to wulaa ka wan̄ baa-yo wuɔ mi cālāa Diilon̄o-i aa tiraa cāl fuɔ fεɛ-i.

19 U baa tiraa u tuɔ k̄an̄-mi u biɛn̄ muɔ, u yan̄ aa u bel-mi ŋaa u maacembilon̄ muɔ.⟩

20 Aa sire ta.

«Uŋ kaa tuɔ piɛ c̄iŋgu-i, tuon̄o fara da-yo, u hujarre gbuu bel-o, u gbar jārā-yuɔ kā ka gbuu pūrā-yuɔ u fεɛŋ nuɔ.

21 Bεpol̄o gbē-yo wuɔ: «Baba, mi cālāa Diilon̄o-i aa tiraa cāl nan̄ fεɛ-i, baa tiraa ŋ ta ŋ bī-mi ŋ biɛn̄ muɔ.⟩

22 Tuon̄o fara bī u maacembiemba-i a wan̄ baa-ba wuɔ: «Gbaraan̄ na ka biɛ jon̄goruo man̄ faa yan̄ dūŋgu-na, baa naafontarre, baa naatenni na ji dii na hā-yo.

23 Aa in̄ muyaa balyun̄gu man̄, na kā na ka bel-ku na ji ko-ku i ce ponsaan̄gu.

24 Mi taa mi k̄an̄ mi biɛn̄ daayo-i baa bikuomba, ŋga mi daa-yo nyun̄go-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo.⟩ Ponsaan̄gu yaa bi duɔŋ dumaan̄o-na.

25 «A ne da huɔŋgu fan̄gu-na, bεpom̄l̄o waa dii suon̄-nu. Uŋ juɔ tuɔ jo ji piɛ c̄iŋgu-i, u nu niimarni du, baa kaas̄ŋgu.

26 U bī maacembilon̄o diei a yuu-yo wuɔ: «Bige-i cie c̄iŋgu-na?»

27 «Maacembilon̄o cira: «Ŋ hāan̄o yaa birii jo. Uŋ juɔ h̄inni ŋ to ji da-yo, u huɔŋga gbuu fē. U ce i bel balyun̄gu man̄ in̄ muyaa-ku ko-ku hā-yo.⟩

28 M̄l̄o huɔŋga p̄an̄ du. U c̄ina wuɔ u siɛ suur c̄iŋgu-na.

«Ba kā ka tūnu tuon̄o-i. U hel jo ji tuɔ cārā-yuɔ.

29 Naacombilon̄o gbē-yo wuɔ: «Baba, m̄ei dii ŋ caan̄gu-na ta mi cāa-ni ku daa bien̄a b̄oi. Mi saa

yagar η nun-āndaangu-i dede. Nga yinduŋgu η saa ji bel-ku a cira yoloŋo wuɔ: «Hũu η ka ko η wuo baa η jēnaamba-i.»

³⁰ Aa η bieŋo maŋ daayo-i, fuɔ maŋ kãa ka bīena η nagāŋ-niini-i baa saasorbaa aa bir jo, η ce ba bel balyuŋgu ko hã-yo.»

³¹ «Tuoŋo gbē-yo wuɔ: «Nuɔ η dii baa muoŋo-i bāangu-i baa isuŋgu-i, mei nagāŋ-niini-i hai niini-i? Naŋ niini sī wēi?»

³² Nj hãaŋo-i, mi taa mi kãŋ-yo baa bikuomba, nga mi daa-yo nyuŋgo-i cicēlma; uu naa balla, mi daa-yo. Yan aa η kũnna η huŋga-i aa i ce ponsaanŋu-i.»

16

Cēcēmuntienŋo naŋ maama

¹ Ku huŋgu-na, Yesu waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Weiŋo naŋo waa, kombiyie waa baa-yo. Baa ji tũnu-yuɔ wuɔ kombiyien daayo bīena u nagāŋ-niini-i.

² Wuɔ bi-yo ji waŋ baa-yo wuɔ: «Niŋ ceŋ mamaŋ hiere mi nuɔ-ma. A bāl nyuŋgo, η sie tiraa gbãa waa mi kombiyien nuɔ. Ce aa η tagaaya niŋ daa kumaŋ η pigãaŋ-mi.»

³ Kombiyienŋo tīena tuɔ jɔguŋ wuɔ: «Mi yuntienŋo wuɔ u nanna-mie maacemma-na. Duɔ nanna-mie, mi ka ce nie? Mi sie bi gbãa kũ, aa da mie mi ta mi wuɔra mi cãrã, senserre ka ta di da-mi.»

⁴ Aa ji cira: «Ahãa! Mi suyaa miŋ ka ce kumaŋ da ba nanna-mie nuɔmba baa bi nanna-mie.»

⁵ U yuntienŋo cēmienŋaŋ waa bamaŋ nuɔ-i hiere, u tuɔ bi-ba ba da-ba-diei ba ta ba jo. Dīelã-wuoŋo juɔ, u yuu-yo wuɔ: «Nj saaya η pã nie hã mi yuntienŋo-i?»

⁶ «U cira: «Mi saaya mi pã namma gbongboyufien komuɔŋa ndii.»

«Kombiyienjo waŋ baa-yo wuɔ: «Nj cɛmellen nyegãaŋ sebe maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Tiena donduo ŋ nyegɛŋ gbongboyufien komuɔŋa hãi baa cɪncieluo.»

⁷ Aa bɪ unanjo jo. Uŋ juɔ, u yuu ufaŋo-i wuɔ: «Nuɔ ŋ saaya ŋ pã niɛ?»

«U cira: «Mi saaya mi pã ðimma buɔrbaa komuɔŋa ndii.»

«Kombiyienjo waŋ baa-yo wuɔ: «Nj cɛmellen nyegãaŋ sebe maŋ nuɔ-i, u yaa daayo. Nyegɛŋ buɔrbaa komuɔŋa naa.»

⁸ Uŋ cie baa u yuntienjo cɛmientaamba-i cemma maŋ daama-i, u yuntien uŋ juɔ nu-ma, u gbelen-yo wuɔ u cɛ u cor.»

Yesu wuɔ cira: «Na saa da, bamaŋ sa wuɔyaan Diilonj-hũmelle-i ba suɔ ba suuye ba-naa ba yaŋ bamaŋ wuɔyaan-deŋ.

⁹ Mi tũnu-nei, nelie sa ji ku aa ba dii-yo baa u gbeija-i. Terienju fanju-na, gbeija maŋ dii baa-na hĩema-na bande-i-na, cien-yaŋ na bel jɛnaamba baa-ya, ku yaa da na saa ji waa yiingu maŋ nuɔ-i, ba hã-na muntienammu Diilonjo caanju-na.

¹⁰ Umanj duɔ suɔ bɪŋkũcekũma belma, kutienjo ka suɔ bɪŋkũbuɔ belma. Umanj duɔ cãl bɪŋkũcekũma belma, kutienjo ka cãl bɪŋkũbuɔ belma.

¹¹ Da na cãl miwaan daayo gbeija belma, hai ka sie hã namaa ninsoŋ-bɪŋkũŋgu na tiera?

¹² Da ŋ cãl molonj bɪŋkũŋgu belma, Diilonj uŋ ŋa na'a u hã nuɔ kumanj, u ka ce niɛ aa hã-ni baa-ku?

13 Na suyaa wuɔ maacembilonɔ diei siε gbãa cãa nuɔmba hái. N ka da u bigãaŋ u diei aa dɔl u diei, u ka waa baa u diei aa cĩina u diei. Ku yaa ŋaa namaa kũngu-i, na siε gbãa ta na kuye Diilonɔ-i aa bi ta na kuye gbeɲa-i terduɔŋgu faŋgu-na.»

14 Gbeɲa taa a dɔlnu *Farisiɛbaa-ba-i a cor. Yesuŋ waan nel daama-i, baa bir yan aa ta ba nye-yo.

15 Wuɔ wan baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, da na da nuɔmba-i na ce na fεε nelviin namaa, ŋga Diilonɔ suɔ na hɔmmu-i. Nelbiliemban kaal kuman, Diilo sa hiel u yufelle kuɔ.

16 Yiinaa-i-na, nuɔmba taa ba nu *Moisi añjinamma yaa-i baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i aa ta ba ce ba weima-i. Ba ciε kufanɔgu-i a ji hi Nsãa bãanɔgu-i. A don Nsãa bãanɔgu-na, ba duɔŋ ta ba nu *Diilonɔ-nelle maama-i. A ce dumaanɔ-na, nuɔmba-i hiere ba gbãŋ kpelle da ba suur-diε.

17 «Dɔrɔ-i baa hiεma-i ni gbuonumma dii fεu yan añjinamma nelbelle diei gbuonumma-i.

18 «Na saa da; umaŋ duɔ nanna u ciεŋo-i aa jã unanɔ, kutienɔ ciε *fuocesinni-i dumaanɔ-na; aa da ba nanna ciεŋo maŋ aa ŋ biε-yo, ŋ bi ciε fuocesinni-i dumaanɔ-na.»

Weiŋo baa sũntienɔ

19 «Weiŋo nanɔ waa tuɔ gbu u diiya u fεε. U taa u ce u bãanɔgu-i aa bi tuɔ wuo niwuofafanni yaa yinni maŋ jon.

20 A ne da sũntienɔ nanɔ waa tuɔ galla u dumelle yaanɔga-na, ba taa ba bi-yo Lasaar. Pãnni'i naa gbuyaa u kũɔma-i hiere.

21 Weiŋ duo wuo aa juuru maŋ diire hiema-na, Lasaar tuo nenu-duo, ŋga u sie bi da-du. Juo-raamba tiraa waa hie ta ba nalla u panni-i?

22 Uŋ juo ku, *dɔrpɔpuɔrbiemba biε-yo kā baa-yo *Abiramu caaŋ-nu dii ninsoŋ-nelle-na. Ku huonɡu-na, weiŋo bi ji ku, ba fuure-yuo.

23 U kā ka tuo gbu u ce sɔlma-i dāamu-na. U juo ciir u yunɡu-i ku yaa nuo-i, a fara da Lasaar dii Abiramu caaŋu-na.

24 U fara tuo piiye da gbagaga wuo: «Abiramu, mi to nuo, mi mulien mi cor daaŋ daamu-na, jande, ce hujarre mie aa ŋ puɔr Lasaar ka dii u niele-i hūmma-na a ji dii mi nuŋɡu-na mi nuhɔlle fērē.»

25 «Abiramu gbē-yo wuo: «Mi biε, ma sɪ ŋ suyaa wuo niŋ waa miwaanɡo-na, ŋ waa ŋ feren nuo aa Lasaar waa sɔlma-na ke? Fiefiε-i-na, uu dii fiisaanɡu-nu bande-i-na aa nuo ŋ cɛr waa sɔlma-na.

26 Da mi fiε hūu-ma, fobāmbāale dii i hɔlma-na. Molo sie gbāa hel bande-i-na a karnu kā namaa terienɡu-na, aa molo sie bi gbāa hel namaa terienɡu-na a karnu jo bande-i-na.»

27 «Weiŋo gbē-yo wuo: «Da ma waa dumaanɡo-na, yan aa ŋ puɔr-o mie ciinɡu-na

28 u ka piiye tūnu mi hāmba-i, baa dii ba ndii; ba baa ji jo yaahuol-terien daaku-na.»

29 «Abiramu gbē-yo wuo: «*Moisi nelma dii baa-ba, a naara *Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, mafamma ka saanu baa-ba.»

30 «Weiŋo cira: «Abiramu, mi to nuo, mafamma sie gbē baa-ba. ŋga molonɡu duo hel kuonɡu-nelle-na a ka piiye baa-ba, ŋ ka da ba naana ba cilɔbabaŋo-i.»

31 «Abiramu gbě-yo wuɔ: «Da ba'a ba sa nu Moisi nelma-i baa Diilopɔpuɔrbiemba maama-i, molo duɔ fie hel kuon-nelle-na kã, u kãa gbãngbãñ.»»

17

Baŋ gaaŋ hãalãbiemba-i baa nelma maŋ (Matie 18.6-7,21-22; Marke 9.42)

1 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hãalãbiemba-i wuɔ: «Nuɔmba sie gbãa naa kuubabalaanɔgu muncemmu-i, ŋga umaŋ duɔ dii u nanolŋo-i kuubabalaanɔgu cemma-na, sũlma haraa kutienɔ-na.

2 Kumaŋ ka haa-yuɔ, kuɔ baa naa to namelle u nuonɔgu-na aa se-yo dii-yo nuoraan-nu kuu naa ce bɔlbɔl yuɔ.

3 Terienɔgu fanɔgu-na, bilaan na fere.

«ŋ natobin duɔ cãl-ni, ŋ piiye baa-yo da yambaa. Duɔ sie u cãlmuɔ-i, ŋ yan ma ti.

4 Duɔ fie cãl-ni ku yu niehãi yinduonɔgu-na aa tuɔ suɔ-ma u jo u cãrã-nie, baa gãŋ baa-yo.»

5 Yesu *pɔpuɔrbien baa waŋ baa-yo wuɔ: «Itie, in haa i nanɔga-i nie dumaa, kãyã-yie kuanɔgu naara-kuɔ.»

6 Yesu wuɔ gbě-ba wuɔ: «Halle da ku fie waa na haa na niele'i mie yon, na gbãa gbě tibiin daaku-i wuɔ ku fuur ka sũ ku fere nuoraanɔgu-na, aa ma bi ce.»

7 Aa naa cira: «Namaanɔ-na, umaŋ duɔ bie maacembilonɔ jina u suonɔgu-na, sisɔ u biyaa-yo u tuɔ ceŋ u muɔru, duɔ hel hienɔgu-na jo, kutienɔ ka gbě-yo wuɔ u tiena donduo wuo niwuoni-i wei?

⁸ Ma sī u bir gbě-yo wuo: «Ce meī niiwuoni-i aa η hor η niidiini-i aa η biε η hā mi wuo igēna. Da mi wuo tī, nuo η ka suo wuo.» Ma sa ce dumēi wēi?

⁹ Maacembilon duo ce u maacemma-i, ku saaya ba jaal-o tīngu wēi?

¹⁰ Ku yaa ηaa namaa kūngu-i. Baη hāa-na ma-man, da na ce-ma, na saaya na cira: «Miεηo-i maacembien miε yon, i ciε i maacemma.»»

Yesu siire wontuɔrmba cīncieluo

¹¹ Yesuη taa u kā *Yerusalemu-i-na, u bilaaya *Galile-i baa *Samari-i cor.

¹² U kaa tuo suur nelle nande-na, *wontuɔrmba namba sire ta ba jārā-yuo. Ba waa wontuɔrmba cīncieluo. Baη juo piε, baa yiεra aa naa ta ba fara* ba piye baa-yo wuo:

¹³ «Hāalātie, jande, ce hujarre yiε.»

¹⁴ Yesu wuo fara waη baa-ba wuo: «Kāaη *Diilo-jigāntaamba ka ne-na.»†

Baa ta ta ba kā. Baη kāη hūmelle-na, ba jarη ma ta-bēi.

¹⁵ Unan wuo bir tuo gbēliεη Diilonjo-i da gbagaga u jo.

¹⁶ Uη juo hi Yesu caaηgu-na, wuo dūuna jaal-o. A ne da u waa *nieryiεηo; u taa u hel Samari.

¹⁷ Yesu wuo cira: «Ba siire cīncieluo-i-na hiere, ηga nennaa baamba curaa hie?

¹⁸ Bige-i ciε ba saa suo-ma bir jo ji jaal Diilonjo-i ηaa nieryiεη daa uη birii ji jaal-o dumaa?»

¹⁹ Aa naa gbě naacoljo-i wuo: «Sire η kā! Niη haa η nan̄ga-i miε η kuraa.»

---

* **17:12** Buolman-sebe (Lévitique) 13.45-46 † **17:14** Buolman-sebe (Lévitique) 14.2-3

*Molon-Bieŋ uŋ ka bir jo dumaa
(Matie 24.23-28,37-41)*

20 Yiingu nanɗu-na, *Farisɛbaa-ba yuu Yesu-i wuɔ: «*Diilon-bãangu ka don yaku-i?»

Yesu wuɔ cira: «Diilon-bãangu sa ji don domma nan temma ba da-ku baa ba yufelle,

21 aa cira: «Ku yaa bande ku yanga; ku yaa de ku yanga.» Na saaya na suɔ wuɔ Diilon-bãangu duɔŋ tɪ na hɔlma-na.»

22 Aa naa wan baa *hãalãbiemba-i wuɔ: «Yiingu dii baa yiingu, *Molon-Bieŋo kũɔma kaa bel-na, nga na siɛ da-yo halle yinduɔŋgu.

23 Nuɔmba kaa ta ba tãal-na wuɔ ba daa-yo yanga nanɗa. Banamba ka gbẽ-na wuɔ: «Uu dii daalɛi», banan ba'a: «Uu dii terienɗ daaku-na.» Da ba pigãan-na terienɗu man, baa na kã; ba tãal-na.

24 Diilon uŋ nyiesiŋ dumaa ba da-yo terni-na hiere, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ba ka da-yo dumei terni-na hiere. Molo si dii duɔ ji pigãan molonjo baa-yo.

25 Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, fiɛfiɛ ku nuɔmba ka ciina-yuɔ aa ce-yo sũlma.

26 «Maman taa ma ce *Nowe bãangu-na, Molon-Bieŋ duɔ u bir jo, ma temma ka ce.

27 Nowe bãangu-na, nuɔmba naa gonya niiwuoni baa kolma baa cejãlle. Ba tɪyãa ku yaa nuɔ-i a ji hi yiingu man Nowen suurii begubuɔ-i-na aa yan diilopepetienjo dãa hɔr-ba hiere.‡

28 Maman taa ma bi ce Loti bãangu-na, ma temma ka ce. Loti bãangu-na, nuɔŋ baa bi guɔnya

‡ 17:27 Miwaanjo jɪnamman-sebɛ (Genèse) 6.9-7.24

wuolalle baa nyalle, suorunġu baa sãamunġu, kulle baa jaaguã.

²⁹ Nga yiinġu maŋ Lotiŋ hilaa Sodomu-i-na, Diilonġ wuã kũnna dãnġbãġuãġu naŋ temma a kukul nuãmba-i hierẽ.Š

³⁰ Molon-Bieŋ duã u bir jo, ma temma ka ce.

³¹ Duã jo yiinġu maŋ nuã-i, umaŋ duã ji waa ġõŋġũã-nu, u baa cira u suur dũŋ-nu a biẽra u bimbinni-i; umaŋ duã bi waa hiẽŋ-nu, u baa bi cira u bir kũŋ.

³² Mamanġ daa Loti cieŋo-i ma sĩ ma tiyãanu-nei kẽ?*

³³ Umaŋ duã tuã kaal baa u yunġu yonġ, kutienõ ka kãsuãŋ u fẽrẽ; nga umaŋ duã tuã kãsuãŋ u fẽrẽ, kutienõ ka kor u fẽrẽ.

³⁴ Mĩ tũnu-nei, yiinġu fanġu-na, nuãmba hãĩ gbãa waa galla munġalladuãmu-na, ba biẽ u diei ta aa yaŋ unãŋo-i.

³⁵ Caamba hãĩ gbãa waa ta ba sãrãŋ, ba biẽ u diei ta aa yaŋ unãŋo-i. [

³⁶ Nuãmba hãĩ gbãa waa ta ba guona, ba biẽ u diei ta aa yaŋ unãŋo-i.]»

³⁷ Hãalãbieŋ baa yuu-yo wuã: «Itie, mafamma ka ce hie-na?»

Wuã gbẽ-ba wuã: «Bĩŋkũkuliinġ da ku waa kusuãŋ-nu, kpaalbaa-ba tigiinġ kusuãŋ-nu'i.»

18

Cacãratie sa mulĩẽŋ

Š 17:29 Miwaanõ ġĩnamman-sebe (Genèse) 18.20-19.25 * 17:32 Miwaanõ ġĩnamman-sebe (Genèse) 19.26

1 Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa u *hāalābiemba-i duɔ pigāaŋ-ba wuɔ ba saaya ba ta ba cārā Diilonḡo-i yinni maŋ jon; ba baa yaŋ ba kūɔma seŋ. U gbɛ-ba wuɔ:

2 «Gēŋgertieŋo naŋo waa nelle nande-na, u saa tuɔ kāalā Diilonḡo-i aa u saa bi tuɔ kāŋ moloŋo.

3 A ne da, bikulcieŋo naŋo bi waa nelle fande-na. Bikulcieŋ daayo ji da weiima baa moloŋo naŋo; u kā ka bi kutieŋo-i gēŋgertieŋo wulaa.

4 Duɔ kā, gēŋgertieŋo sie ne u yaaŋ-na. Cieŋo sie bi bir. Yiinḡu naḡu-na, gēŋgertieŋo ji cira: «Mi suyaa mie mi sa kāalā Diilonḡo-i aa mi sa bi kāŋ nelieŋo.

5 Nga cieŋ daa uŋ jo u mulieŋ-mi yinni maŋ jon dumande-i-na, mi ka ce ba āndaanḡu-i aa gbuu da fiisa; ni ma'i sɪ u ka tuɔ jo u huol mi yaaŋ-na.»

6 Yesu wuɔ cira: «Na nuɔ geŋgertiebabalaŋ daa uŋ waan mamaŋ ke?

7 Aa Diilonḡo maŋ Diilonḡo, ku ce nie aa u yufellen hilaa bamaŋ nuɔ-i, da ba ta ba cārā-yuɔ bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i u sie ne ba yaaŋ-na?

8 Mi tūnu-nei: U sie dure aa ce-ma. *Molon-Bieŋ duɔ ka bir jo, u ka jo ji da nuɔmba haa ba naŋga yuɔ wei?»

Ba sa cārā Diilonḡo-i baa bombolma

9 Nuɔmba namba taa ba ne ba ferε wuɔ ba vii, a ce dumaanḡo-na, ba taa ba ne wuɔ ba boyaa banamba-na. Yesu wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i hā-ba wuɔ:

10 «*Farisīeyieŋo naŋo-i baa *nampohūutieŋo naŋo-i ba kāa *Diilodubuɔ-i-na da ba ka cārā Diilonḡo-i.

¹¹ Farisʼeyien wuɔ sire yiera aa naa cira: «Diilo, mi jaal-ni. Mi jaal-ni hama-i nuɔ-i? Mi sa ce kuubabalaangu ɲaa banambaŋ ceŋ dumaa: Mi sa cuo, mi huɔŋga saa balan baa nelieŋo, mi sa wuɔra mi ce caamba. Mii si dii ɲaa nampohūtienɔ man yieraaya duɔlei u temma.

¹² Mi dii sūŋgu-i i hāi saaholma-na, aa da mi da bɪŋkūŋgu bɪŋkūŋgu, mi hiel ɲ *yufelle-i hā-ni.»

¹³ «Nampohūtien wuɔ yiera dii huon-nu, u saa sie duɔ ciir u yaanŋa-i, aa tuɔ muo u pāmpinanga-i aa cira: «Diilo, mi suyaa miɛ mi ciluɔ saa fa, jande, baa gāŋ baa-mi.»»

¹⁴ Yesu wuɔ waŋ baa nuɔmba-i wuɔ: «Yaan mi tūnu-nei, balan daaba-i ba hāi-i-na, aa ba suɔ da ba bir kūŋ, Diilonɔ hurii nampohūtienɔ āmbabalma-i aa yaŋ Farisʼeyienɔ maama-i. Na saa da, umaŋ duɔ tuɔ tɛtɛŋ u fɛɛ, ba ka hiire-yuɔ; ɲga umaŋ duɔ tuɔ hiire u fɛɛ, ba ka tɛtɛŋ-yo.»

*Yesu cāarā Diilonɔ-i hā bisāmbiamba namba
(Matie 19.13-15; Marke 10.13-16)*

¹⁵ Ku huonŋu-na, baa jo baa tontobaa-ba namba Yesu wulaa wuɔ u ji haa u nammu-i bei a cārā Diilonɔ-i hā-ba. U *hāalābiambaŋ daa mafamma-i, baa sire ta ba nuola bamaŋ juɔ baa-ba.

¹⁶ Yesu wuɔ cira: «Yaan bisāimba jo mi wulaa, baa na cie-ba». Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Bamaŋ dii bafamba temma-i, *Diilon-nelle dii bafamba diele.

¹⁷ Yaan mi waŋ ninsonɔ-i baa-na: Umaŋ duɔ saa sie *Diilon-nellentesinni-i ɲaa bisālāaŋo, kutienɔ sie gbāa suur *Diilon-nelle-na.»

*Weinɔ naŋ maama
(Matie 19.16-30; Marke 10.17-31)*

18 *Yuifu ba yuntienɔ nan wuɔ yuu Yesu-i wuɔ: «Hāalātiefɛfi, da mi ta mi taara mi da cicēlma man sa t̄ieŋ dede-i, mi saaya mi ce bige-i?»

19 Yesu wuɔ cira: «Bige-i cie ŋ ta ŋ bī-mi nelfɛfiŋ muɔ? Da ma hel Diilonɔ-na, nelfɛfiŋo dii wei?»

20 Diilonɔ ŋ'a i tie wuɔ hūmienɔa man, ma s̄i ŋ suɔ-ya ke? Ta ŋ wuɔ a yaa-i: *«Baa ce *fuoces̄inni, baa ko neliŋo, baa cuo, baa kar coima ŋ haa molon-na, aa ta ŋ dii ŋ to-i baa ŋ nyu-i ba nunɔgu-i.»**

21 Naacolɔ wuɔ bir wan baa Yesu-i wuɔ: «Mī duɔŋ dii mi bisāns̄inninɔ ta mi ce mafamma-i hiere.»

22 Uŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu wuɔ cira: «Ma t̄iyāa ma diei: Suor ŋ nagāŋ-niini-i hiere aa ŋ cal gbeiŋa faŋa-i ŋ hā sūntaamba baa-ya, ku yaa ŋ ka ce weiŋ nuɔ d̄arɔ-i-na. Da ŋ ce mafamma-i, ŋ jo ŋ ji ta ŋ nyaanu-miɛ.»

23 Naacolɔ daayo naa silaa waa weiŋo cor. Yesuŋ juɔ wan mafamma-i, wuɔ gbuu p̄an̄ vāa u yaan̄ga-i.

24 Yesu wuɔ cira: «Kuman̄ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na kuu dii kpelle.

25 Na saa da, kuman̄ ka ce nyɔgōmɛ duɔ gbāa cor mis̄ɛnɛ fuonɔgu-na kuu dii kpelle dɛ! Nga kuman̄ ka ce weiŋo duɔ gbāa suur *Diilonɔ-nelle-na, kufan̄gu dii kpelle yan̄.»

26 Nuɔŋ baa yuu-yo wuɔ: «Dumaanɔ-na, hai molonɔ-i ka gbāa da Diilonɔ-i?»

27 Yesu wuɔ cira: «Maman̄ da ma yar nuɔmba-i cemma, ma siɛ gbāa yar Diilonɔ-i.»

28 Piɛr wuɔ cira: «Itie, aa miɛ man̄ yaan̄ i nagāŋ-niini-i hiere aa tie nyaanu-niɛ, i ka da bige-i kuɔ?»

---

* **18:20** Helman̄-sebɛ (Exode) 20.12-16; Anj̄inamma tiyemman̄-sebɛ 5.16-20

29 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Yaan mi waŋ ninsoŋo-i baa-na: Uman duɔ ta aa yaŋ u dumelle-i, u cieŋo-i, u hamba-i, u bincuɔmba-i, u bisalmba-i Diilonj-maama-na,

30 kutienj uŋ ka da kumanj hɛma-na bande-i-na, ku ka maar uŋ taa aa yaŋ kumanj. Aa u ka da cicɛlma manj sa tɛŋ dede-i bisɪnuɔ-i-na.»

*Yesu tiraa tir u kuliŋgu maama-i
(Matie 20.17-19; Marke 10.32-34)*

31 Ku huongu-na, Yesu wuɔ bi u *hāalābienj cɪncieluo ba hāi baamba-i ba deŋ, a waŋ baa-ba wuɔ: «Na daa inj kāŋ *Yerusalemu-i-na kɛ? *Dilopɔpuɔrbiembanj nyegāanj mamanj *Molonj-Bieŋo maama-na, ma ka ce kusuɔŋ-nu'i.

32 Ba ka bel-o hā *nieraamba-i baa-yo ba nyɛ-yo sūlma, aa tuora-yuɔ, aa tu taalni yuɔ,

33 aa muo-yo, aa ko-yo. Nga da ba ko-yo, u ka ce yinni hāi hɛma-na, sielinj-yiŋgu-na, u ka sire hel jo.»

34 Hāalābiemba saa suɔ u nelma yaanŋa-i, ma yuŋgu naa fuo-bei, a ce dumaanjo-na, ba saa suɔ uŋ taaranj u waŋ mamanj baa-ba.

*Yesu puurii yironjo nanj yufienja
(Matie 20.29-34; Marke 10.46-52)*

35 Yesuŋ kaa tuɔ piɛ Yeriko-i, yironjo nanjo waa tɛna hūmelle tūŋgu-na tuɔ cārā.

36 Uŋ juɔ nu nuɔmba ce ijieni-i ba cor, wuɔ yuu wuɔ: «Bige-i cie?»

37 Baa cira: «Ma sɪ Nasarɛtitaanj Yesu'i curaanj.»

38 Wuɔ pāŋ tuɔ fara u piiye da gbagaga wuɔ: «Yesu, *Davidi hāayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre mie!»

³⁹ Bamaŋ naa taa yaanŋa-na, baa ta ba nuola-yuɔ wuɔ u suuye u nuŋgu-i. Wuɔ migãaŋ tuɔ kaasŋ u naara wuɔ: «Davidi hãayɛlŋ nuɔ, jande, ce hujarre miɛ!»

⁴⁰ Yesuŋ juɔ saanu baa-yo, wuɔ yiɛra aa naa ce ba jo baa-yo. Baŋ juɔ baa-yo, wuɔ yuu-yo wuɔ:

⁴¹ «ŋ taara mi ce bige-i hã-ni?»

Naacolŋ wuɔ cira: «Itie, mi taara ŋ puur mi yufienŋa-i.»

⁴² Yesu wuɔ cira: «Puur ŋ yufienŋa-i! Niŋ haa ŋ nanŋa-i miɛ ŋ kuraa.»

⁴³ U yufienŋ aa bi pãŋ puur terduɔŋgu fanŋu-na, wuɔ cu Yesu huonŋ-nu tuɔ gbeliɛŋ Diilonŋo-i u kã. Nuɔmbaŋ daa mafamma-i, ba hieronŋo-i baa bi kã ba ta ba gbeliɛŋ Diilonŋo-i.

19

Yesu haraa Sase terienŋ-nu

¹ Yesuŋ suurii Yeriko-i-na tuɔ karnu duɔ cor,

² *nampohũutaamba yuntienŋo naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Sase. Sase waa biŋkũntienŋo.

³ Yesuŋ kãa, Sase wuɔ tuɔ taara u da-yo suɔ-yo; a ne da u waa beterie. Nuɔmbaŋ yuu dumaanŋo-na, u saa gbãa duɔ hi da Yesu-i.

⁴ Wuɔ gbar ta u yaanŋ-na ka nyugũŋ tibiinŋ-nu wuɔ duɔ ji tuɔ cor fuɔ da-yo.

⁵ Yesuŋ juɔ hi terienŋu fanŋu-i, wuɔ ciir u yunŋu-i a waŋ baa-yo wuɔ: «Sase, hiire i ta, mi saaya mi har nuɔnɛi nuɔ-i nyunŋo-i-na.»

⁶ Sase huonŋ kaa pãŋ fɛ, wuɔ hiire da donduo kũŋ baa-yo.

7 Nuɔmba daa mafamma-i ce bige-i? Baa ta ba waana wuɔ Yesu cie nie jo ji har nelbabalaŋ daayo temma wulaa?

8 Sase wuɔ sire yiera Yesu yaanŋa-na aa naa cira: «Itie, ne, mi ka calnu mi nagāŋ-niini-i sɔmma hāi, a hā sūntaamba-i sɔmma diei aa muɔmi ce sɔmma diei-maama namma-i. Miŋ duu bamaŋ a hūu ba gbeinŋa-i, mi ka hā-ba a temma sɔmma naa.»

9 Yesu wuɔ cira: «Naacolŋ daa uŋ bi yeŋ *Abiramu hāayēlŋo, koŋkoro suurii u dumelle-na nyuŋgo-i-na.

10 *Molon-Bieŋo juɔ duɔ ji taara bamaŋ baala a kor-ba.»

*Ba sa biera japūŋgu hieŋ-nu gbāŋgbāŋ
(Matie 25.14-30)*

11 Baŋ kaa ta ba pie *Yerusalemu-i, nuɔŋ baa da nie sī *Diilon-bāanŋu ka pāŋ doŋ huɔŋgu fanŋu'i nuɔ-i. Yesu wuɔ suɔ baa-ba. A ne da huɔŋgu fanŋu-na, u waa tuɔ piiye baa-ba.

12 Wuɔ naŋ gbānalāaŋ daaku-i baa-ba wuɔ: «Nel-buɔ naŋo kāa nemaale ba da ba ka hā-yo nellen-tesinni u duɔ ji tiena u nelle-na.

13 Uŋ'a u ta, u bī u maacembiemba cīncieluo a ji cal gbeinŋa hā-ba, aa waŋ baa-ba wuɔ: «Taa na torgoŋ baa gbeinŋ daaya-i, mi kā aa jo.»

14 A ne da u nellen-baamba naa bigāaŋ-yo. Uŋ taa, ba sire puɔr nuɔmba u huɔŋ-nu dii ku yuŋ-terienŋu-na wuɔ ba ka waŋ baa-ba wuɔ ba sa taara naacolŋ daayo nellentesinni-i.

15 «Naacolŋ uŋ kaa da nellentesinni-i aa bir jo, u ce ba bī u maacembiemba maŋ uŋ ŋa naa cal gbeinŋa-i hā-ba wuɔ ba ta ba torgoŋ, duɔ ji ne baŋ daa kumaŋ.

16 Dielã-wuonjo jo ji cira: ‹Yuntie, mi bibiri-
iye mi nan̄ga-i baa nin̄ hãa-mi gbein̄a man̄, a da
gbeinyun̄o temma sɔmma c̄ncieluo.›

17 ‹Nellentien̄o cira: ‹Ku faa, maacembilofɛfein̄
nuɔ; nin̄ suyaa cɛllɛ-kũn̄ daaku belma, mi ka haa-
ni nil̄in̄a c̄nciel yun̄-nu.›

18 ‹Hãalin̄-wuonjo jo ji cira: ‹Yuntie, mi bibiri-
iye mi nan̄ga-i baa nin̄ hãa-mi gbein̄a man̄, a da
gbeinyun̄o temma sɔmma ndii.›

19 ‹Nellentien̄o gbẽ-yo wuɔ: ‹Mi ka bi haa nuon̄o-i
nil̄in̄a ndii yun̄-nu.›

20 ‹Siɛlin̄-wuon̄ wuɔ jo ji cira: ‹Yuntie, n̄ gbein̄a
yaa daaya, mii naa fin̄ya-yiɛ baa fɔtɔruɔ j̄ina
kɔtuon̄gu.›

21 Nan̄ huon̄ga don̄ ka cor a ce mei sa hirã-niɛ, ku'i
ciɛ mi fin̄ya-yiɛ j̄ina kɔtuon̄gu. Da n̄ saa j̄ina kuman̄,
n̄ biɛ ku yaa-i; aa da n̄ saa duu kuman̄, n̄ kar ku
yaa-i.›

22 ‹Nellentien̄o gbẽ-yo wuɔ: ‹Maacembilobabalan̄
nuɔ nan̄ temma-i daani-i, n̄ piiye bel n̄ fɛrɛ. Nin̄
suyaa wuɔ mi huon̄ga don̄, aa da mi saa j̄ina kuman̄
mi biɛ ku yaa-i, da mi saa duu kuman̄ mi kar ku
yaa-i;›

23 bige-i ciɛ n̄ saa kã ka j̄ina mi gbein̄a-i gbein̄-
dũn̄-nu? Min̄ juɔ dɛ-i-na, mii naa saa jo ji da a
huonaana mi hũu-ya wei?›

24 Nuɔmba waa u caan̄gu-na, u wan̄ baa-ba wuɔ:
‹Hũyãan̄ u gbein̄a-i na hã uman̄ daa gbeinyun̄o-i
sɔmma c̄ncieluo-i.›

25 ‹Ba cira: ‹Yuntie, ma s̄i fuɔ daa gbeinyun̄o
temma sɔmma c̄ncieluo kɛ!›

26 «U cira: «Yaanj mi tūnu-nei, umanj duɔ da, kunanju ka naara u kūnju-i, ŋga umanj duɔ saa da, cellɛ-kūnju manj dii, ku hūu.»

27 Uŋ waanj mafamma-i, u cira: «Mi bigaarāamba manj saa ta ba taara mi waa ba yunju-na, bilaanj-banj na jo baa-ba bande, na ji ko-ba mi yufellen.»»

28 Yesunj juɔ piye ti, wuɔ ta nuɔmba yaanj-na ba ta ba kā Yerusalemu-i-na.

Yesu suurma-i Yerusalemu-i-na

(Matie 21.1-11; Marke 11.1-11; Nsaa 12.12-19)

29 Yesubaa-banj kaa ta ba piɛ Betani-i baa Betifage-i dii *Olivi-tibinni-tānunjgu caanjgu-na, Yesu wuɔ wanj baa u *hāalābiemba hāi wuɔ:

30 «Kāanj nelle manj i yaanja-na daade-i, na suurma-na, na ka da ba vaa kakūmbilonjo nanjo, molo saa nyugūŋ-yuɔ dede. Na fir-o na jo baa-yo.

31 Umanj duɔ yuu-na, na cira Itienjo yaa ciɛra na fir-o ka hā-yo.»

32 Uŋ puɔraa bamanj, baa kā ka bi da kakūmbilonjo-i ŋaa uŋ waanj-ma dumaa.

33 Ba ture ta ba fir-o, u taamba yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na fir kakūmbilonjo-i?»

34 Baa cira: «Itienjo yaa ciɛra i fir-o ka hā-yo.»

35 Aa naa fir-o ka hā Yesu-i baa-yo.

Banj kaa baa-yo, baa hiel ba jonjorbaa-ba-i haa u huonju-na aa ce Yesu nyugūŋ ba ta ba wuɔ ba suur nelle-na.

36 Nuɔmba manj waa, baa bi hiel ba baamba-i ta ba fara-bɛi hīɛma-na u tuɔ wuɔ ba dɔrɔ u kā.

37 Banj kaa ta ba hiire Olivi-tibinni-tānunjgu-na aa da ba suur *Yerusalemu-i-na, hāalābiemba-i ba kūnju-na hiere, ba hɔmmu gbuu fɛ. Baa donj ta ba

hāl neini da kabakaba ba gbeliɛn Diilonjo-i wuɔ u
cie gbere-weima bɔi pigãan-ba.

³⁸ Ba taa ba hāl wuɔ:

«*Itien un saan nellentien man u jo, Diilo baa-yo!**

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

Dɔrwuonjo gbɛ baa tuɔlnumma.»

³⁹ A ne da *Farisɛbaa-ba namba waa ba hɔlma-
na. Ban juɔ da ba hāl neini-i kabakaba dumaanjo-
na, baa wan baa Yesu-i wuɔ: «Ŋ sa wan baa ŋ
hãalãbiemba budii wei?»

⁴⁰ Yesu wuɔ cira: «Mi tũnu-nei, da ba fie budii,
tãmpɛnɛna ka sire ta a hāl ba solaanju-i.»

Yesu kaalaa Yerusalemutaamba maama-na

⁴¹ Yesun kaa piɛ da nelle-i, wuɔ pãn tuɔ kaal

⁴² aa naa cira: «E! Yerusalemutaan namaa, kuɔ
naa naa suɔ kuman ka fẽ na hɔmmu-i nyunjo
daayo-na, kuu naa fa. Nga ku fuyaa-nei; na sie gbãa
suɔ-ku.

⁴³ Yiinju dii baa yiinju, na bigãarãamba ka jo ji
dii-na huɔnga. Ba ka suuye-nei terni-na hiere na
sie da munjormu.

⁴⁴ Diilonj un juɔ duɔ ji kor-na aa na saa hũu-ma,
ba ka muonu na nelle-i aa ko-na hiere. Ba sie yan
dũnjo diei ku gbainj.»

*Yesu duɔnya niisuornintaamba-i Diilodubuɔ-i-
na*

(*Matie 21.12-17; Marke 11.15-19; Nsãa 2.13-22*)

⁴⁵ Yesun kãa ka suur *Diilodubuɔ-i-na da ni-
isuornintaamba-i, wuɔ tuɔ donya-bei

* **19:38** Gbelieman-nalãangu (Psaume) 118.26

⁴⁶ aa naa tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Ma nyεgãaŋ Diilon- nelma-na wuɔ: ‹*Mi dũŋgu ka ce Diilojaaldũŋgu.*›† Ma sinni niε namaa ce-ku *cuo ba terien̄gu*‡?»

⁴⁷ Yesu taa u waŋ Diilon- nelma-i u pigãaŋ nuɔmba-i yinni maŋ joŋ Diilodubuɔ-i-na. *Diilojigãntaamba yuntaambaŋ daa-ma dumaan̄o-na, baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i, a naara nelle yuntaamba-i, baa ta ba taara ba ko-yo.

⁴⁸ Nga u nelma taa ma suurnu nuɔmba-i ma cor a ce ba saa suɔ baŋ ka ce-yo dumaa da-yo ko-yo.

20

Hai moloŋo-i hãa Yesu-i hũmelle-i u tuɔ ce u maacemma-i?

(Matie 21.23-27; Marke 11.27-33)

¹ Yesuŋ kãa ka tuɔ waŋ *Neldɔdɔlma-i u pigãaŋ nuɔmba-i *Diilodubuɔ-i-na, yiŋgu nan̄gu-na, *Diilojigãntaamba yuntaamba-i baa *ãnjĩnamma pigãataamba-i a naara nelle bĩncuɔŋ baa kã

² ka cira: «Naacolŋ nuɔ, hai hãa-nuɔ hũmelle-i ŋ ta ŋ ce niŋ ceŋ kumaŋ daaku-i?»

³ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi ka bi yuu-na baa nelma diei:

⁴ Pigãaŋ-muɔ umaŋ naa puɔraa Nsãa tuɔ *ba-tiseŋ nuɔmba-i; Diilon̄o'i naa puɔraa-yo sisɔ nel-biliemba'i naa puɔraa-yo?»

⁵ Baa doŋ ta ba piiye ba-naa nuɔ wuɔ: «Die cira Diilon̄o'i naa puɔraa-yo, u ka cira: ‹*Naŋ suyaa-ma dumaan̄o-na, bige-i ciε na saa hũu u nelma-i?*›

† 19:46 Isayi (Ésaïe) 56.7 ‡ 19:46 Seremi (Jérémie) 7.11

⁶ Diε bi hør-ma cira nelbiliemba'i naa puɔraa-yo, bamaŋ dii bande-i hiere, ba suyaa wuɔ Nsãa waa *Diilopɔpuɔrbilonɔ; ba ka naŋ-ye baa tãmpêlêiŋa ko-ye.»

⁷ Baa naa ba cira: «I saa suɔ umaŋ naa puɔraa-yo.»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Muɔmi siε bi pigãaŋ-na umaŋ hãa-mi hũmelle-i mi ta mi ce miŋ ceŋ kumaŋ daaku-i.»

*Suontienɔ naŋo baa u maacembiemba
(Matie 21.33-46; Marke 12.1-12)*

⁹ Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ naŋ gbãnalãaŋ daaku-i baa nuɔmba-i wuɔ: «Naacolɔ naŋo diyaa *εresê-suonɔgu* aa biε maacenciraamba jina-kuɔ aa kã nelle duɔ ka vaaya.

¹⁰ Tibibienŋaŋ juɔ hi karma, u puɔr u maacembilonɔ diei maacenciraamba wulaa, wuɔ u ka hũu fuɔ yufelle-i ka hã-yo. Maacembilonɔ ta kã. Uŋ kãa, maacenciraamba bel-o muo-yo aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu.

¹¹ Suontienɔ tiraa puɔr maacembilonɔ naŋo ba wulaa. Ba tiraa bel ufaŋo-i a muo-yo aa gbuu tuora-yuɔ aa bir-o; ba saa hã-yo biŋkũŋgu.

¹² U tiraa puɔr maacembilonɔ naŋo ba wulaa ba ce ba siei. Ba muo ufaŋo-i posol-o aa donya-yuɔ.

¹³ Suontienɔ cira: «Mi ka ce niε?» Aa ji cira: «Mi ka puɔr mi bɛduɔla yaa ba wulaa; fuɔ duɔ kã, kunie si ba ka kãŋ-yo.» Aa ce u biεŋo ta kã ba wulaa.

¹⁴ Baŋ juɔ'a ba ne da u jo, ba piiye baa ba-naa wuɔ: «Ciiluwuotienɔ yaa juɔŋ daayo. Yaŋ i ko-yo aa ciiluŋgu ce miε kũŋgu.»

* 20:9 Nieŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 5.1.

15 Ba sire ku yaa nuɔ-i a bel naacombilonɔ-i hel baa-yo suonɔgu-na ka ko-yo.»

Yesu wuɔ cira: «Suontienɔ daa u ka ce bige-i?»

16 U ka jo ji ko-ba aa hã banamba baa suonɔgu-i.»

Nuɔɔ baa cira: «Diilo baa jo baa-ma!»

17 Baɔ piiye dumaanɔ-na, Yesu wuɔ cira: «Mafamma da ma saa ce, baɔ nyegãanɔ nelma maɔ Diilonɔ-nelma-na wuɔ:

*Ɗumaraambaɔ ciinaana kpãɔkpara maɔ,
u yaa juɔ bella dũɔgu-i*†,

nelma famma yunɔgu yaa haku-i?

18 Nuɔni maɔ da ɔ par diire a naɔ ɔ fere kpãɔkpara daayo-na, ɔ ka kara ɔ fere; duɔ bi par diire naɔ nuɔni maɔ, u ka putienu-nie.»

19 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjɔnamma pigãataaɔ baa pãɔ suɔ wuɔ Yesu naaɔ gbãnalãaɔ daaku-i hã ba yaa-i, baa ta ba taara ba bel-o huɔɔɔgu faɔgu-na, ɔga ba taa ba kãalã nuɔmba-i.

Nampo saaya u pã hã jãmatigi-i wei?

(Matie 22.15-22; Marke 12.13-17)

20 A donɔ huɔɔɔgu faɔgu-na, baa donɔ ta ba cumanɔ Yesu-i da ba bel-o. Baɔ puu mafamma-i, baa ce huhurmantaamba namba kã u wulaa ka ce ba fere nelfafaamba wuɔ sɔ ba ka gbãa ce u piiye cãl ba bel-o hã fãamaambaa-ba-i baa-yo.

21 Baɔ kãa, baa cira: «Hãalãtie, i suyaa wuɔ ɔ waɔ ninsoɔɔ yaa-i, aa ɔ sa kãalã nelienɔ baa ɔ ninsoɔɔ-i, ɔ sa bi ce cieluɔ, ɔ gbu ɔ pigãaɔ nuɔmba-i Diilonɔ-hũmelle yaa-i kelkel.

† 20:17 Gbeliemaɔ-nalãaɔgu (Psaume) 118.22

22 Nga, a saa baa miɛ hūmelle-i, ku saaya i tie pã nampo-i i hã *Oromɛ ba *jãmatigi-i wei?»

23 Yesu wuɔ suɔ baa-ba, wuɔ gbɛ-ba wuɔ:

24 «Hãa-minj warbelle mi ne.» Baa hã-yo warbelle-i. Wuɔ yuu-ba wuɔ: «Ba cie hai yungu-i die?»

Baa cira: «Ba cie Oromɛ ba jãmatigi yungu.»

Wuɔ tiraa yuu-ba wuɔ: «Ba nyegãan hai yerre-i die?»

Baa cira: «Ba nyegãan Oromɛ ba jãmatigi yerre-i die.»

25 Yesu wuɔ cira: «Kumanj da ku waa jãmatigi kũngu, pãan-kunj na hã jãmatigi-i baa-ku, aa kumanj da ku waa Diilonj-kũngu-i, na bi pã-ku na hã Diilonj-i baa-ku.»

26 Ba saa gbãa cure-yuɔ bel-o nuɔmba yaanga-na. U nel maa bir yanj aa naa cu ba hɔmmu-i, baa naa ba par finamma.

Kuomba siremanj-kũngu-i

(Matie 22.23-33; Marke 12.18-27)

27 *Sadusiɛbaa-ba wulaa kuomba siɛ sire. Bananj baa kã ka gbɛ Yesu-i wuɔ:

28 «Hãalãtie, *Moisi nyegãan nelma namma hã-ye wuɔ: «*Umanj duɔ ku aa yanj u cieŋo-i u saa da bilonjo baa-yo, u hãanjo saaya u bie-yo a honj bilonjo hã kulonjo-i.*»‡

29 A ne da naacombiamba namba waa niehã ba nyu wulaa. Mɔlŋo sire jã cieŋo, u saa da bisãlmba baa-yo aa ku.

30 Umanj cuu-yo, u bie cieŋo-i u saa da bisãlmba baa-yo, fuɔ tiraa ku aa yanj-yo;

‡ 20:28 Anjɩnamma tiyemmanj-sebɛ (Deutéronome) 25.5-6

31 siɛlin-wuonɔ-i maaduɔma. Ba kuu dumɛi niehâi-i-na ka gbuo hiere unaa saa da bilonɔ baa cɛnɔ daayo-i.

32 Ku huonɔgu-na, fuɔ fɛrɛ u suɔ tuɔ nyaanu-bɛi.

33 Ba hieronɔ-na, banɔ diyaa-yo ba cɛnɔ cor, yiingu manɔ kuonɔ da ba ji sire, u ka ce hai wuonɔ-i?»

34 Yesu wuɔ cira: «Miwaanɔ daayo-na cadiile dii,

35 nɔga Diilonɔ unɔ ka fiɛl bamanɔ wuɔ nelfafaamba a sire-bɛi hiel-ba kuomba hɔlma-na ba da ba tɛna u nelle-na, bafamba siɛ ji ta ba dii caamba.

36 Ba kaa waa gbula nɔa *dɔrɔpɔuɔrbiemba; ba siɛ tiraa gbâa ku. Banɔ siire hel kuomba hɔlma-na ba cɛ Diilonɔ-biemba.

37 Moisi bi waanɔ kuomba siremmanɔ-kũngu-i unɔ piiye pɛrfielu maama-i kusuonɔ-nu wuɔ dâamu bilaa-du. U gbaraa-ma wuɔ: ‹**Abiramu Diilonɔ, *Isaki Diilonɔ, *Yakɔbu Diilonɔ*›

38 Diilonɔ-i cicɛlmantaanɔ-wuonɔ, bikuonɔ-wuonɔ sɛ. Diilonɔ wulaa nuɔmba-i hiere baa dii cicɛlma.»

39 Unɔ piiye dumaanɔ-na, *ânjinamma pigâataamba nanɔ baa cira: «Hâalâtɛ, nɔ suyaa piyemma.»

40 Aa ba saa siɛ da ba tiraa yuu-yo baa nelma namma.

Konkortienɔ bige-i baa Davidi-i?

(Matie 22.41-45; Marke 12.35-37)

41 Ku huonɔgu-na, Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i cɛ Diilonɔ unɔ pâa nunɔgu-i wuɔ u ka saanɔ **Konkortienɔ* manɔ, nuɔmba ta ba piiye wuɔ u ka

waa *Davidi hāayēlŋo? Ba taara ba waŋ wuɔ niε dumaanjo-na?

⁴² Ma si Davidi fuɔ fereε waan-*ma* gbar-*ma* Gbelieman-*neini*-na wuɔ:

«Itienjo gbiε mi Tienjo-i wuɔ:

«Jo η ji tiena mi caan-nu,

⁴³ *aa η yan mi mal η bigāaraamba-i hā η ce η bāanngu-i bei.»**

⁴⁴ Diilon ŋ pāa nuŋgu-i aa saan Konkortienjo man, Davidi bi-yo u Tienjo, u ce niε aa ce u hāayēlŋo yon?»

Yesu firiiye anjŋamma pigāataamba-i

(Matie 23.1-36; Marke 12.38-40)

⁴⁵ Ku huonngu-na, Yesu wuɔ waŋ baa u *hāalābiemba-i nuɔmba-na wuɔ:

⁴⁶ «Bilaan na fereε, baa na ta na ce *anjŋamma pigāataamba temma-i, ba maacemma saa fa: Ba hinu ba dii jonjorbōmbōmbaa, aa da ba waa nuɔmba-na, ba taara ba ta ba piε ba jaal-ba. Da ba kā *Diilonelhāalādūngu man nuɔ-i, sisɔ källe man nuɔ-i, ba taara ba tiena yaan-na.

⁴⁷ Da ba ce ba bel diilonjo-i a hūu bikulcaamba nagāŋ-niini-i hiere a wuo-ni, a ne da da ba'a ba cārā Diilonjo-i, ba cārā-yuɔ da agaga wuɔ nuɔmba cira bafamba faa. Kuman ka haa-bei ku ka balan cor.»

21

Bikulciεŋo nanjo ciε samma

(Marke 12.41-44)

---

* **20:43** Gbelieman-nalāanngu (Psaume) 110.1

¹ Ku huonḡu-na, Yesu wuɔ ne da waamba namba dii gbeinḡa-i kekerienḡu-na da ba hã Diilonḡo-i.

² Wuɔ u ne da bikulciɛḡo naḡo kãa ka dii tãmbienḡa hãi. A ne da u waa sũntienḡo.

³ Yesu wuɔ cira: «Yaan mi wanḡ ninsonḡo-i baa-na: Ciɛḡ daayonḡ diyaa kumanḡ, ku maaraa banambanḡ diyaa kumanḡ hiere.

⁴ Bafamba paraa dii aa yanḡ boluonḡu; ḡga ciɛḡ daa unḡ diyaa kumanḡ, ku yaa waa u yunḡu-na yonḡ; kunanḡu si dii yanḡa nanḡa.»

Mamanḡ ka da nelbiliemba-i aa miwaanḡo suɔ duɔ ti

(Matie 24.1-14; Marke 13.1-13)

⁵ Nuɔmba nanḡ baa yiɛraaya ta ba piiye wuɔ: «*Diilodubuɔ daayo faa cor. Ba maa-yo baa tãmpɛfɛfɛinḡa, aa banḡ pãa bĩmbĩnni manḡ hã ba tuɔlnu-yuɔ ni bi tiraa fa cor.»

Yesu wuɔ gbɛ-ba wuɔ:

⁶ «Nanḡ daa dũḡu manḡ daaku-i, yiinḡu dii baa yiinḡu, ku ka fara hiere hĩɛma-na!»

⁷ Baa yuu-yo wuɔ: «Hãalãtie, mafamma ka ce yaku-i, aa i ka ce niɛ suɔ huonḡu fanḡu-i?»

⁸ Yesu wuɔ cira: «Baa na yanḡ molo ji pira-nɛi. Nuɔmba bɔi ka ta ba jo. Umanḡ duɔ jo, u ka cira wuɔ Diilonḡ unḡ pãa nunḡu-i wuɔ u ka saanḡ *Konḡkortienḡo manḡ, u yaa ufanḡo-i, aa tiraa cira, miwaanḡo tĩmma hii. Baa na cu ba huonḡ-nu! Ba tãal-na.

⁹ Da na ji ta na da berru ce terni-na hiere, aa nuɔmba ta ba ciina ba yuntaamba-i, baa na yanḡ korma da-na. Mafamma'i saaya ma ce igɛna, ḡga miwaanḡo tĩmma'i siɛ pãḡ waa huonḡu fanḡu-na.

¹⁰ Nuɔmba kaa ta ba gāŋ siyaabaa siyaabaa, baa nilɛiŋa nilɛiŋa.

¹¹ Hiɛma kaa ta ma sagalla bōmbōŋ a naara nyulmu-i baa jarcelienumma kaa waa terni nanni-na. Korda-bimbinni kaa ta ni hel dɔrɔ-i-na.

¹² Nga, aa mafamma suɔ da ma ce, ba ka bel-na ce-na kpāncōlgūɔ. Ba ka kā baa-na *Dilonehāalādūnni-na ka gɛr-na aa dii-na kaso. Nanɗ cuu muɔmi huonɗ-nu, yiinɗgu dii baa yiinɗgu ba ka bel-na kā baa-na fāamaambaa-ba wulaa, baa fōŋgōtaamba wulaa.

¹³ Huonɗgu fanɗu'i nuɔ-i na ka da na fɛrɛ piiye kumanɗ ciɛ na ta na nyaanu-miɛ.

¹⁴ Baa na tie holle wuɔ na siɛ ji suɔ nanɗ kaa piiye mamanɗ a kor.

¹⁵ Nanɗ ka wanɗ mamanɗ, mɛi fɛrɛ'i ka dii-ma na nunni-na. A ce dumaanɗo-na, da na wanɗ-ma, na bigāarāamba siɛ gbāa da manamma wanɗ.

¹⁶ Halle na tobaa-ba-i baa na nyubaa-ba-i, baa na mɔlbaa-ba-i, baa na hāmba-i, baa na hu-raamba-i, a naara na jēnaamba ka dii-na na bigāarāamba nammu-na ba ko banamba ɛi.

¹⁷ Nuɔmba-i hiere ba ka bigāanɗ-na mɛi maama-na.

¹⁸ Nga, halle unanɗ yukuɔsibelle diei siɛ kar diire.

¹⁹ Da na hīrā na kūɔma-i na ka da cicɛlma manɗ sa tɛiŋ dede-i.»

(Matie 24.15-21; Marke 13.14-19)

²⁰ «Da na ji da sorosibaa-ba ciilāayā *Yerusalemu-i huonɗgu manɗ nuɔ-i, na saaya na suɔ wuɔ u muonumma hii tɛi.

²¹ Bamanɗ da ba ji waa *Yude-i-na, ba ta ba gbar ba kā tānniŋ; bamanɗ da ba ji waa Yerusalemu

huoŋga-na ba hel; aa bamaŋ da ba ji waa hiŋgu-na, ba baa cira ba suur nelle huoŋ-na.

22 Mamaŋ nyegāaŋ hiere Yerusalemu kūngu-na Diiloŋ-nelma-na, ma ka ce yinni fanni'i nuɔ-i. *Isirahel-baambaŋ cie āmbabalma maŋ, ba ka pā ma sullu-i yinni fanni'i nuɔ-i.

23 Yiŋ daani ka huol. Kusūntaamba-i baa bien-taamba-i sūlma haraa-bei yinni fanni-na. Diiloŋo ka pigāaŋ Isirahel-baamba-i u jāyāmma-i yinni fanni'i nuɔ-i.

24 Ba ka ko banamba baa jigāmmu, aa bel banamba a pisällā baa-ba jāmalābaa-ba-na hiere. *Niεraamba ka jo ji muonu Yerusalemu-i aa sere-yuɔ ce ba bāaŋgu-i.»

(Matie 24.29-35; Marke 13.24-31)

25 «Bāaŋgu kaa bir ku deŋ birma baa ceiŋo-i baa mɔeŋa-i hiere.* Dāmman-nuoraanŋu sie ji ta ku suɔ duma, a ce dumaanŋo-na, nuɔmba hɔmmu kaa cu baa-ku, korma sie ji waa dei bei.

26 Bimbinni maŋ dii dɔrɔ-i-na hiere, ni ka hel ni fonni-na. Nuɔmba da ba jɔguɔŋ ne mamaŋ ka da-ba, korma ka ce ba naŋ yir.

27 Huoŋgu faŋgu'i nuɔ-i, baŋ ka da *Moloŋ-Bieŋo hilaa dɔrɔ-i-na baa u fɔŋgūɔ-i duherru suuye-yuɔ u tuɔ jo.

28 Mafamma da ma ji doŋ ta ma ce, siireŋ na ta na ne u hūmelle-i, na korman-huoŋgu piyaa.»

29 Aa naa waŋ nel daama-i pigāaŋ-ba wuɔ: «Niεŋ *yensāaŋgu-i baa tibinni nanni-i hiere,

---

* 21:25 Niεŋ Isayi sebe-i-na (Ésaïe) 13.10; Esekiel sebe-i-na (Ézéchiel) 32.7; Yowel sebe-i-na (Joël) 3.3-4.

30 da na ji da ni duoŋ ta ni caa fielu-i, na bi suo kerre ifelle hii ti.

31 Kuuduŋgu yaa-i, da na bi ji da mamaŋ daama duoŋ ta ma ce, na saaya na suo wuo *Diilon-ɓaangu hii ti.

32 Yaan mi wan ninsoŋo-i baa-na: Nel daama ka ce hi fiɛfiɛ ku nuamba namba aa ba suo ku.

33 Doro-i baa hiɛma-i ni ka gbuo, ŋga mei nelma sa ji gbuo dede.

34 Bilaan na fere, baa na yan na hommu yu baa ponsannin-maama, baa konyollen-maama, baa anjoguɗa. Da na saa bel na fere, yiin daaku ka tugol-na.

35 Ku ka tugol nuamba-i hiere ŋaa kollun tugol binwuŋo duma bel-o.

36 Yaahuolo man juoŋ, vaan na fere baa Diilocaralle-i ku yaa u ka kayā-nei na hel-yuo. Da na hel yaahuolo daayo-na, na gbāa yiera Molon-Bieŋo yaanŋa-na a piye.»

37 Yesu taa u dii baangu-i *Diilodubuo-i-na u wan Diilon-nelma-i u pigaan nuamba-i, aa tuo kā u co *Olivi-tibinni-tanuŋ-nu.

38 Cuo duo kaal, nuamba naar kūl ba-naa jo Diilodubuo-i-na ji ta ba nu u nelma-i.

22

*Yuda suoraa Yesu-i
(Matie 26.1-5,14-16; Marke 14.1-2,10-11; Nsaa 11.45-53)*

1 *Ban'a ba sa dii siini-i *buruo man nuo-i u ponsaanŋun juo ta ku pie, ba bi bi ponsaanŋu fanŋu yaa *korsinni timman-ponsaanŋu-i,

2 *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjinamma pigāataaŋ baa ta ba taara ba ko Yesu-i, ŋga ba taa ba kāalā nuamba-i.

3 Huoŋgu faŋgu'i nuo-i, *Sitāniŋ suurii *Yuda-i-na, u yerre nande yaa Isikaro. Yuda nuŋgu waa Yesu *hāalābieŋ cīncieluo ba hāi baamba-na.

4 Wuō sire kā ba ka nunu ba-naa baa Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa *Diilodubuō niy-ataamba yuntaamba-i, uŋ ka kāyā-bei dumaa ba bel Yesu-i.

5 Kuō gbuu dōlnu-bei, baa cira ba ka hā-yo gbeiŋa.

6 Yuda wuō hūu-ma aa naa tuō ne uŋ ka da hōfafaanŋu maŋ ba bel Yesu-i nuamba baa suō.

Yesu puōraa ba da ba ka ce kōrsīnni tīmmanŋ-ponsaanŋu niiwuoni-i

(Matie 26.17-25; Marke 14.12-21; Nsāa 13.21-30)

7 *Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i u ponsaanŋuŋ juō hi, baŋ koŋ *kōrsīnni tīmmanŋ-ponsaanŋu tūlmba-i yiinŋu maŋ nuo-i,

8 Yesu wuō waŋ baa Piēr-i baa Nsāa-i wuō: «Kāaŋ na ka ce ponsaanŋu niiwuoni-i, diē kā i ka wuo.»

9 Baa yuu-yo wuō: «I ka ce-ni hie?»

10 Wuō cira: «Da na ka suur nellen-huoŋga-na, na ka da naacolŋo naŋo tūyāa hūmmanŋ-būnaŋga, na cu u huonŋ-nu. Duō ka suur dumelle maŋ nuo-i, na suur baa-yo.

11 Da na suur, na waŋ baa dumellentienŋo-i wuō hāalātienŋ wuō u pigāaŋ-na dūŋgu maŋ uŋ ka hā-yo baa-ku u wuo kōrsīnni tīmmanŋ-ponsaanŋu niiwuoni-i baa u *hāalābiemba-i.

12 U ka pigāaŋ-na dubuɔ naŋo dərɔ-i-na; bimbinni dii-yuɔ tɪ. Na ce niiwuoni-i kusuɔŋ-nu'i.»

13 Pierbaa-ba ta. Baŋ kaa ka hi, baa bi da-ma ŋaa Yesuŋ waan-ma dumaa. Baa ce kɔrsinni tɪmman-ponsaanŋu niiwuoni-i.

(*Matie 26.26-30; Marke 14.22-26; Kor. diɛ. 11.23-25*)

14 Niiwuoniŋ-huɔŋŋuŋ juɔ hi, Yesu wuɔ jo ji tɪɛna baa u *pɔpɔarbiemba-i.

15 Wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Mi gbuu ta mi taara mi ce ponsaan daaku-i baa-na aa suɔ suur yaahuolona.

16 Yaan mi tūnu-ɛi, da ŋ da yiɛ i da i-naa diɛ tiraa ce ponsaan daaku-i ku siɛ waa bande; ku ka waa *Diilon-nellen. Kuŋ donyan kuman kuu dii kusuɔŋ-nu'i.»

17 Uŋ waan mafamma-i, wuɔ biɛ duvɛŋo ciin-na a jaal Diilonɔ-i, aa cira: «Hūyāaŋ na nyɔŋ tɛntɛŋ.

18 Mi tūnu-ɛi, *Diilon-bāaŋ da ku saa ji doŋ, mi sa ji tiraa dii duvɛŋo mi nuŋgu-na.»

19 Ku huonŋu-na, wuɔ biɛ *buruo aa jaal Diilonɔ-i aa bŭlnu-yuɔ hā-ba, aa cira: «Mi kūɔma yaa-i, ma ka ce tāmman-kūŋgu na maama-na. Taa na ce miŋ ciɛ kuman daaku-i mi maama ta ma tɪɛnu-ɛi.»

20 Baŋ juɔ wuo niiwuoni-i tɪ, wuɔ tiraa biɛ duvɛŋ-ciinŋa-i hā-ba aa cira: «Mi tāmman maŋ ka kūnna na maama-na ma yaa daama ciinŋa-na. Diilonɔ ka bel u *tobisifɛlenni-i baa ma yaa-i.

21 Niɛŋ, uman ka hel mi huonŋ-nu, uu dii tɪɛna tuɔ wuo baa-ye bande-i-na.

22 Ba ka ko *Molon-Bieŋo-i ninsoŋo ŋaa Diilon uŋ'a ma ce dumaa, ŋga uman ka hā-ba baa-yo ba ko-yo, sŭlma haraa kutienɔ-na.»

23 *Hāalābienj baa donj ta ba yuu ba-naa wuo: «Miεŋo-na bande-i-na, hai moloŋo-i sie ce daama temma-i?»

Hāalābiemba-na hai moloŋo-i yunju?

24 Ku huonju-na, *hāalābienj baa ta ba taara ba suo umanj yunju ba hōlma-na. Kuo ce ijieni.

25 Yesu wuo wanj baa-ba wuo: «Nellentaamba haa fōŋgūo-i nuamba-na, fōŋgōtaamba ta ba guor nuamba ta ba bi-ba nelfafaamba.

26 Ku saa saaya ku waa dumaanjo-na namaa na wulaa. Umanj duo waa nelbuo-i na hōlma-na, kutienjo saaya u ce u fεε cεkūo, umanj duo waa na yunju-na, kutienjo ce u fεε ŋaa maacembilonjo.

27 Yaanj mi yuu-na nelma diei: Nuo baa ŋ maacembilonjo-i hai nelbuo-i? Nuonei sī wei? Ŋga mei dii na hōlma-na ŋaa na maacembilonj muo.

28 Minj cie muliεma manj cor hiere, na hīerā na kūoma-i a tiεna baa-mi.

29 Terienju fanju-na, mi To unj hāa-mi fōŋgūo-i dumaa, muomi ka bi hā-na baa-yo dumei,

30 i die ka waa baa i-naa mi nelle-na a tiε wuo aa tiε nyonj baa i-naa. Aa na ka waa *Isirahel dūnni cīncieluo ni hāi-niini yunju-nu.»

Yesu gboya Simo-Pier wuo u ka cīna-yuo

(Matie 26.31-35; Marke 14.27-31; Nsāa 13.36-38)

31 Ku huonju-na, Yesu wuo tuo piiye baa Simo-i wuo: «Simō, ne! *Sitāni cāarā-nei Diilonjo wulaa duo sagalla-nei ne sī u ka gbāa hūu-na mi wulaa.

32 Ŋga mei cāarā Diilonjo-i a hā nuonjo-i wuo ŋ Diilonj-hūmellenj-kūŋgu baa ku. Ŋ ka nanna-miε ŋga ŋ ka bir jo. Da ŋ jo, ŋ kāyā ŋ nabaamba-i.»

33 Pier wuɔ cira: «Itie, da ba fie dii-ni kaso, η ka bi da ba diyaa muɔŋo-i baa-ni. Halle da ku fie waa kuliŋgu, mii dii η huon-nu.»

34 Yesu wuɔ cira: «Pier, yan η fεε, muɔmɛi tū-nin, isuɔduɔŋ daaku-na, kəhɔldiɛlɔŋo siɛ hi bu, η ka cɪina-miɛ da i siɛi wuɔ nan sa suɔ-mi.»

35 Ku huon-gu-na, Yesu wuɔ wan baa *hāalābiemba-i hiere wuɔ: «Mi nan puɔraa-na aa naa cira nelie baa biɛ gbeinɔ, nelie baa biɛ buɔra, nelie baa biɛ naatenni; biŋkūŋgu kaa naa na wulaa wei?»

Baa cira: «E'e, ma saa ka ce.»

36 Wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Fieɛ ku kūŋgu-i kuuduɔŋgu si: Gbein da a waa baa uman, u biɛ-ya. Buɔra duɔ waa baa uman, u biɛ-yo. Aa nuɔni man jigāŋga si baa-ni, η suor η jon-goruo-i η sāa kanaan-ga.

37 Yaan mi tūnu-nei, maman nyegāan Diilon-nelma-na wuɔ: «*Ba ka ce-yo nelbalaŋo*»*, ba gbɛ muɔmɛi. Ma ka bi ce. Mi maama man nyegāan sebe-i-na, ma cemman-yiin-gu hii.»

38 Hāalābien baa cira: «Itie, jigāmmu hāi daa ti.»

Yesu wuɔ cira: «Ku ka saanu.»

Yesu kuliŋgu piɛ ku jo

(Matie 26.36-46; Marke 14.32-42)

39 Yesuŋ waan mafamma-i, wuɔ hel ta tuɔ kā *Olivi-tibinni-tānuŋgu-na. Ba taa ba kā koko terien-gu fan-gu-na. U *hāalābien baa bi sire cu u huon-nu.

40 Ban kaa hi, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Cāarāŋ Diilon-o-i weima baa gbāa tāal-na dii-na kuubabalaŋgu cemma-na.»

---

* 22:37 Isayi (Ésaïe) 53.12

41 Aa fuo wuo cor kã yaan-na cεlle ka dũuna tuo cãrã wuo:

42 «Baba, da η sie η maaya yaahuolo daayo-i muo-na; nga baa cira η fer muo, ce-ma niη taaran ma ce dumaa.» [

43 Huoηgu fangu-na, *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nan wuo jo ji carra-yuo a dii holle yuo.

44 U huoηgan ηa na'a ka saa waa huoηga dumaano-na, kuan η ku migãan naara u Diilocãrãlle-i. U cufalun kuo ta ku kũnna ηaa tãmma.]

45 Un juo cãrã tĩ, wuo sire jo u hãalãbiemba wulaa jo ji da hoculle cie ba kor duofũn.

46 Wuo cira: «Bige-i cie na ta na duofũn? Siiren na ta na cãrã Diilonɔ-i bĩnkũngu baa gbãa taal-na dii-na kuubabalaangu cemma-na.»

Yesu belma hii

(Matie 26.47-56; Marke 14.43-50; Nsãa 18.3-11)

47 Nelma saa ji tĩ Yesu nunɔu-na, ba'a ba ne da nuamba namba jo. Yesu *hãalãbien cĩncieluo ba hãi baamba-na, ban taa ba bĩ uman *Yuda-i, u yaa waa nuoη daaba yaanga-na. Ban juo hi, wuo pie duo pũrã Yesu-i jaal-o.

48 Yesu wuo cira: «Yuda, η ka jaal *Molon-Bienɔ-i baa jaalun daaku yaa-i a da η pigãan-ba baa-yo ba bel-o ke?»

49 Baman waa baa Yesu-i baa suo suo fiefie-i-na wuo ku huoηgu sie fa. Baa yuu Yesu-i wuo: «Itie, i bie i jigãmmu-i bei wei?»

50 Unan wuo pãn bie u kaanga-i a jafũn *Diilo-jigãntaamba yuntienɔ maacembilonɔ nanɔ nadi-etũngu-i a yer-ku.

51 Yesu wuɔ cira: «Yaanɔ dumaa, daaku ka saanu!» Aa naa kã ka bel naacolɔ tũngu-i a narku ku temma-i.

52 Uɔ naraa-ku, wuɔ wanɔ baa *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *Diilodubuɔ niyataamba yuntaamba-i, a naara bĩncuɔmba-i wuɔ: «Na hilaa baa jigãmmu baa bɔɛɲa da na ji bel-mi ɲaa cuoyuo muɔ.

53 Ma sɪ yinni manɔ jɔɲ i da i-naa Diilodubuɔ-i-na kɛ? Bige-i ciɛ na saa siɛ bel-mi terienɔ fangɔ-na? Fiefiɛ yaa namaa huɔngu-i, baa *Sitãni bi huɔngu-i; na gbãa ce kumanɔ dalaanu-nei.»

Pier ciinaana Yesu-i

(Matie 26.57-58,69-75; Marke 14.53-54,66-72; Nsaa 18.12-18,25-27)

54 Banɔ bilaa Yesu-i, baa ta baa-yo ta ba kã baa-yo *Diilojigãntaamba yuntienɔ ciingu-na. Pier wuɔ yanɔ ba maa aa suɔ cu ba huɔɲ-nu.

55 Uɔ kaa hi, wuɔ da nuɔmba namba yiraanɔ dãamu gɔɲgũɔɲ-huɔɲga-na, wuɔ kã ka tiena baa-ba.

56 Maacembilonɔ nanɔ wuɔ ne Pier da kelkelkel aa naa cira: «Naacolɔ daayo waa baa Yesu-i.»

57 Pier wuɔ cira: «Ciɛɲ nuɔ, meɪ sa suɔ-yo.»

58 Cɛllɛ, naacolɔ nanɔ da-yo, wuɔ cira: «Ma sɪ nuɔ ɲ bi waa baa-ba kɛ?»

Pier wuɔ cira: «Naacolɔ nuɔ, ɲ haanu, muɔ sɪ!»

59 Kuɔ vaaya cɛllɛ, unanɔ saa hũu-ma, wuɔ cira: «Coima saa fa, naacolɔ daayo hel *Galile; u waa baa-yo.»

60 Pier wuɔ cira: «Naacolɔ nuɔ, ɲ wanɔ wuɔ niɛ dumandɛ-i?» Uɔ taa u wanɔ mafamma-i, kɔhɔldiɛlãɲo donɔ tuɔ bu.

61 Yesu wuɔ miɛl ne-yo. Uɔ ɲa naa gboya-yuɔ baa nelma manɔ wuɔ isuɔduɔɲ daaku-na, kɔhɔldiɛlãɲo

sie hi bu, keɛ u ka ciina-yuɔ da i siei wuɔ u sa suɔ-yo† maa pãŋ tɛnu Pier-i.

62 Wuɔ hel fuorenɗ gbuu pãŋ tuɔ kaal.

Ba kãa baa Yesu-i da ba ka yuu-yo

(*Matie 26.59-68; Marke 14.55-65; Nsãa 18.19-24*)

63 Baŋ bilaa Yesu-i aa jina nuɔmba maŋ ta ba niya-yuɔ ba taa ba muo-yo aa ta ba nyɛ-yo.

64 Baa naa vaa u yufienɗa-i aa ta ba muo-yo. Umanɗ duɔ muo, ba yuu-yo wuɔ: «Hai moloŋo-i muyaa-ni? Bi kutienɗo yerre-i i ne!»

65 Aa ba tuoraaya-yuɔ ŋaa ba ka ko-yo.

66 Cuonɗ juɔ kaal, *Yuifu ba bincuɔmba-i, baa *Di-ilojigãntaamba yuntaamba-i, baa *ãnjinaamma pigãataaŋ baa jãnu ba-naa aa naa ce ba jo baa-yo wuɔ ba ji ce u andaangu-i.

67 Baŋ juɔ baa-yo, baa yuu-yo wuɔ: «Da kuɔ Diilonɗ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saanɗ *Konkortienɗo maŋ u yaa nuɔŋo-i waŋ-ma baa-ye.»

Yesu wuɔ cira: «Da mi fiɛ waŋ wuɔ nie, na sie hũu-ma,

68 aa da mi yuu-na baa mamaŋ, na sie sie-mi.

69 Nga mamaŋ dii, *Molon-Bienɗo ka kã ka waa Itienɗo caaŋ-nu.»‡

70 Uŋ waanɗ mafamma-i, ba hieronɗo-i baa cira: «Diilonɗ-Bienɗo yaa nuɔŋo-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

71 Baa cira: «Ii si dii die ka yuu moloŋo, mie fere-i i nuɔ-ma u nuŋgu-na; wuɔ fuɔ Diilonɗ-Bienɗo.»

† 22:61 Niɛŋ 22.34. ‡ 22:69 Gbelieman-nalãangu (Psaume) 110.1

23

Ba kaa baa Yesu-i fāamaan̄ ba terien̄-nu
(*Matie 27.1-2,11-14; Marke 15.1-5; Nsāa 18.28-38*)

¹ Ku huon̄gu-na, baa sire hiere a kã baa Yesu-i *Pilati wulaa.

² Ban̄ kaa hi, baa gbẽ Pilati-i wuɔ: «I daa naacol̄n̄ daa u wuɔra u gbo nuɔmba-i nelle-na wuɔ ba baa pã nampo-i a hã *Oromε ba *jāmatigi-i. Aa cira Diilon̄ uñ pãa nuñgu-i wuɔ u ka saañ̄ *Kon̄kortien̄o mañ̄, u yaa ufaño-i aa tiraa cira fuɔ nellentien̄o.»

³ Pilati wuɔ yuu-yo wuɔ: «*Yuifu ba nellentien̄o yaa nuɔño-i wei?»

Yesu wuɔ cira: «Muɔmei.»

⁴ Pilati wuɔ wan̄ baa *Diiløjigāntaamba yun̄taamba-i, baa nuɔmba-i hiere wuɔ: «Mei saa da cãlmuɔ naacol̄n̄ daayo-na.»

⁵ Baa yagar aa naa ta ba kaas̄in̄ wuɔ: «U saa fa; nelgboron̄o. U duon̄ baa-ku dii *Galile a jo ji wuɔra gbuo *Yude-i hiere baa-ku, fiεfiε-i u juɔ ji cor baa ku yaa-i *Yerusalemu-i-na bande-i-na; wuɔ nuɔmba ta ba ce ba ferεn̄-maama.»

⁶ Pilatin̄ juɔ nu ba b̄iε Galile yerre-i, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Naacol̄n̄ daayo-i Galileyien̄o-i wei?»

⁷ Baa cira: «Ũu, Galileyien̄o.» A ne da huon̄gu fan̄gu-na, *Erɔdi yaa waa Galile yun̄gu-na. Kuɔ bi saanu u juɔ yinni fanni-na Yerusalemu-na. Pilati wuɔ saañ̄ Yesu-i a hã-yo.

⁸ Erɔdi wuɔ nuɔ Yesu maama-i ku bāan̄gu cuɔ, wuɔ tuɔ taara u da u yufelle n̄ga u saa ji da-yo. Pilatin̄ juɔ saañ̄-yo hã-yo, kuɔ gbuu dɔlnu-yuɔ; wuɔ tuɔ taara u ce gbεre-weima fuɔ ne.

9 Wuɔ yuu-yo baa nelma bɔi, nga Yesu saa ji sen sūnɔŋgu yuɔ.

10 A ne da huɔŋgu fanɔŋgu-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *ānjīnamma pigāataamba waa Erɔdi terienɔŋgu-na gbuu ta ba kar coikāŋkareŋa ba haa-yuɔ.

11 Erɔdi-i baa u sorosibaa-ba-i baa nyɛ-yo aa tuora-yuɔ da dei aa dii yuntaan-ɔŋgoruo hā-yo ku da ku col-o aa bir saan-yo hā Pilati-i baa-yo.

12 Erɔdi-i baa Pilati-i ba saa ta ba gbo, nga yiinɔŋgu fanɔŋgu-na, baa pāŋ bel jīeru.

(*Matie 27.15-26; Marke 15.6-15; Nsaa 18.39-19.16*)

13 Yesuŋ birii jo, *Pilati wuɔ bī *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i, baa *Yuifu ba yuntaamba-i, a naara nellen-nuɔmba-i

14 a ji cira: «Namei juɔ baa naacolŋ daayo-i ji hā-mi wuɔ u wuɔra u gbo nuɔmba-i. Mei yuu-yo namaa fɛɛ-i na yufellen, nan haa maman yuɔ mi saa da-ma yuɔ.

15 Na saa da *Erɔdin birii saan-yo hā-mi wei? Fuɔ saa bi da uŋ ciɛ kuman aa ku hi u kuliinɔŋgu.

16 Mi ka ce ba muo-yo yon aa nanna-yuɔ.»

[

17 Belle belle, *Yuifubaa da ba'a ba ce ba *kɔrsinni timman-ponsaanɔŋgu-i, Pilati nanna ba kasobilonɔ diei.]

18 Nuɔŋ baa sire hiere ta ba kaasŋ wuɔ: «Ko naacolŋ daayo-i aa ŋ nanna Barabasi yaa-i!»

19 Barabasi wuɔ gbuɔ nuɔmba ce ijieni nanni nellen-huɔŋga-na, aa naa tiraa ko nelienɔ. Baa bel-o dii-yo kaso-i-na.

20 Pilati saa tuɔ taara ba ko Yesu-i, wuɔ tiraa piiye baa-ba.

21 Baa yagar aa ta ba kaasɪŋ wuɔ: «Gbu-yo *daaŋ-nu! Gbu-yo daaŋ-nu!»

22 Pilati wuɔ yuu-ba ku yu u beɣufienja siei wuɔ: «U guɔlaaya hama-i? Mei saa da uŋ ciɛ kumaŋ aa na'a i ko-yo. Mamaŋ dii, mi ka ce ba muo-yo aa nanna-yuɔ.»

23 Baa yagar aa naa gbuu pãŋ ta ba kaasɪŋ da gbagaga wuɔ ba saaya ba gbu-yo daaŋ-nu ko-yo.

24 Baŋ kaasɪŋ dumaanɔ-na, Pilati saa gbãa duɔ yagar, wuɔ naa u hũu-ma.

25 Uŋ hũyãa-ma dumaanɔ-na, wuɔ ce ba nanna Barabasi-i, fuɔ maŋ gbuɔ nuɔmba ce ijieni-i aa tiraa ko nelienɔ, aa hã-ba Yesu-i wuɔ ba kã, kumaŋ da ku ka dɔlnuŋ-bei, ba ce-ku yuɔ.

Yesu-i u kuliŋ-hũmelle-na

(Matie 27.32-34; Marke 15.21-23)

26 *Pilatiŋ hãa-ba Yesu-i, sorosibaa baa biɛ baŋ ka gbunɔ-yonɔ *daaŋgu maŋ nuɔ-i a haa-ku hã-yo, aa naa ta baa-yo da ba ka ko-yo. Baŋ kãŋ hũmelle-na, baa suu baa Sirɛniyiɛnɔ naŋo hilaa suonɔ-nu. Ba bi-yo Simɔ. Baa bel-o haa daaŋgu-i hã-yo, aa ce u cu Yesu huonɔ-nu.

27 Nuɔmba saa waa dei ba huonɔgu-na. Caamba bi waa ba hɔlma-na, baa haa ba nammu-i ba yunnɪŋ ta ba kaal.

28 Yesu wuɔ miɛl tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «*Yerusalemu caaŋ namaa, baa na kaal mei maama-na, taa na kaal namaa ferɛŋ maa-na baa na bisãlmba maa-na.

29 Na saa da, yiingu dii baa yiingu, ba kaa cira: <Caamba maŋ saa hoŋ da, baa bamaŋ saa fiɛ dede, ba yunni dɔlaa.>

30 Yiingu fangu-na, nuɔmba kaa ta ba gbɛ tãnni-i wuɔ: <Ciŋ na haa-yiɛ!> aa gbɛ tãnyienja-i wuɔ: <Suuyen-yiɛ!>*

31 Da ba dii daabinaangu-i dãamu-na, ba ka ce daakuraangu fuɔ niɛ?»

32 Baa bilaa gburanġbotaamba namba ba hãi, baa gbonu-bei baa Yesu-i da ba ka ko-ba.

Yesu gbummaŋ-huɔŋgu hii

(Matie 27.35-44; Marke 15.24-41; Nsaa 19.17-27)

33 Tãnyelle nande dii ba bi-de Yukoluongu. Baŋ kaa hi tãnyelle fande-i baa gbu Yesu-i baa gburanġbotaanġ daaba-i ba hãi-i-na. Unanġo-i u nadien-na, unanġo-i u nanyuɔŋ-nu.†

34 Baŋ gbuu-ba, Yesu wuɔ cira: «Baba, baa gãŋ baa-ba; baŋ ceŋ kumaŋ ba sa suɔ-ku.»

Sorosibaa-ba-i ba-naa nuɔ, baa ta ba taara ba calnu u jonġorbaa-ba-i, ba saa suɔ baŋ ka hã umaŋ aa yaŋ umaŋ. Baa naa ba ful tienja calnu-bei.‡

35 Nuɔŋ baa yiera ta ba fara ba ne. *Yuifu ba yuntaanġ baa ta ba piye wuɔ: «U kuraa banamba-i, fiɛfiɛ-i ku hii u yaa-i, u kor u fɛɛ i ne. Duɔ kor u fɛɛ, ku yaa i ka suɔ wuɔ Diilonġo unġ pãa nunġu-i aa saanġ *Konġkortienġo maŋ u yaa ufaŋo-i.»

36 Sorosibaa baa bi ta ba nyɛ-yo aa naa hã-yo niisaarni wuɔ u nyɔŋ,§

* 23:30 Ose (Osée) 10.8 † 23:33 Nieŋ Isayi sebɛ-i-na (Ésaïe)

53.12. ‡ 23:34 Gbeliɛmaŋ-nalãanġu (Psaume) 22.19 § 23:36 Gbeliɛmaŋ-nalãanġu (Psaume) 69.22

37 aa naa cira: «Da kuɔ nuɔnei Yuifu ba nellentien nuɔŋo-i, kor ŋ fɛɛ i ne.»

38 Baa nyɛgãan u yudɔrɔ-i-na wuɔ: «Yuifu ba nellentienɔ yaa daayo.»

39 Ba nan gbuu gburanɔgbotaamba man, unan wuɔ bir gbɛ Yesu-i wuɔ: «Nan saa cira wuɔ Diilonɔ un pãa nunɔgu-i aa saan Kɔŋkortienɔ man u yaa nuɔŋo-i wei? Kor ŋ fɛɛ aa ŋ kor miɛŋo-i kɛ!»

40 Ku saa dɔlnu u nawuonɔ-i, wuɔ tuɔ wan baa-yo wuɔ: «Nan sa kãalã Diilonɔ-i dɛ! Ma sɪ ii dii mulienduɔma yaa nuɔ-i baa-yo kɛ?»

41 Ban bilaa miɛŋo-i ba ninsonɔ. Mie ãntaaramma'i diyaa-ye kuliin daaku-na, aa fuɔ saa bi guɔla binɔkũŋgu ba bel-o da ba ko-yo gbãŋgbãŋ.»

42 Aa naa wan baa Yesu-i wuɔ: «Yesu, da ŋ ji waa ŋ nellentesinni-na, ŋ baa yan mi maama karaanuniɛ.»

43 Yesu wuɔ cira: «Mi wan ninsonɔ-i baa-ni: Nyunɔgo daayo-na, ŋ ka suur baa-mi Diilon-nelle-na.»

Yesu kuliinɔgu-i

(*Matie 27.45-56; Marke 15.33-41; Nsãa 19.28-30*)

44 Bãanɔŋ juɔ hi yuhuɔŋga-i, ba'a ba ne da terienɔgu cuure hiere da bintuu. Ku tiyãa dumɛi fuɔ bãanɔgu ji tɛɛŋ.

45 Kompanɔga man naa karaanu *Diilodubuɔ-i, kaa pãŋ taalnu ka holle-na sɔmma hãi.

46 Yesu wuɔ kaasɪŋ da gbagaga wuɔ: «Baba, hũu-mi.» Aa bi hũu u fɛɛɛ.

47 Sorosi ba yuntienɔ nanɔ unɔ daa mafamma-i, wuɔ gbɛliɛn Diilonɔ-i aa naa cira: «Coima saa fa, naacolɔ daayo naa vii.»

48 Nuɔmba manɔ naa kãa ka ta ba ne, banɔ juɔ da-ku dumaanɔ-na, baa bir ta ba misirrã ba yunni-i ba kũnɔ.

49 Yesu sɔsuɔtaamba-i baa caamba manɔ naa nyaanu-yuɔ a hel *Galile-i-na kã, baa yiɛra da yargaa ta ba fara ba ne.

Yesu fuuremma-i

(Matie 27.57-61; Marke 15.42-47; Nsãa 19.38-42)

50 Naacofɛfɛinɔ nanɔ waa *Yuifu ba *nellen-taamba hɔlma-na, ba taa ba bɪ-yo Yosefu. Yosefu naa tuɔ kãalã Diilonɔ-i.

51 U nabaambanɔ ciɛ kumanɔ Yesu-i-na, u saa siɛ dii u nunɔgu-i baa-ba. U taa u hel Arimate. Yuifu ba nelle nande'i difande-i. U taa u niya *Diilonɔ-bãanɔgu domma-i.

52 Yesunɔ kuu, wuɔ kã *Pilati wulaa ka cãrã-yuɔ. Pilati wuɔ hã-yo baa-yo.

53 Wuɔ kã ka har-o a fɪnya-yuɔ aa kã ka fuure-yuɔ cɪncorre nande-na, baa hɪɛn-de tãmpɛllɛnɔ. Baa sa fuure molonɔ diɛ dede.

54 Yiinɔgu fanɔgu waa jumayiinɔgu, Yuifu ba *yitɛnangunɔ naa saaya ku donɔ bãsuurunɔgu-na.

55 Caamba manɔ naa hilaa *Galile-i-na a nyaanu Yesu-i, baa cu Yosefu huonɔ-nu ka ne banɔ naana dumaa.

56 Banɔ kaa nanna tɪ, baa bir kũnɔ da ba ka taara nantiilma baa natikolo ka kũnna-yuɔ. Ban'a ba ce mafamma-i bãl, bãanɔgu suurii tɪ. Yitɛnangunɔ

hii. Baa tiena fiisa ḡaa maṅ nyegāaṅ dumaa
ānjīnamma-na.

24

Yesu siire hel kuomba hɔlma-na
(*Matie 28.1-10; Marke 16.1-8; Nsaa 20.1-10*)

¹ *Yitienanḡu cuo kaala-i-na,* caaṅ daaba naar
kā cīncorre-na baa natikolo-i

² kā ka da tāmpēlle maṅ baṅ ḡa naa ce-de suu
cīncorre nuṅḡu-i di būmalāa halaṅ.

³ Ba suurii ku yaa-i, ba saa da kulonḡo-i.

⁴ Ba hōṅ muo cu, ba'a ba ne da nuomba hāi, ba
jonḡorbaa-ba caa da kpēikpēi.

⁵ Kor maa ta ma da-ba, baa nisiṅ ba yammu-i.
Nuon daa baa gbē-ba wuo: «Bige-i ciē na jo ji ta na
taara umaṅ dii cicēlma-i bikuonḡ hɔlma-na?»

⁶ Uu si dii bande-i, u siire hel. Uṅ taa u waṅ
mamaṅ baa-na *Galile-i-na, ma tiyāanu-nei wei?

⁷ Ma sī uu naa cira: «Fuo ba hā nelbabalaamba
baa *Molon-Bienḡo-i ba gbu-yo *daaṅ-nu ko-yo. Da
ba ko-yo, u ka ce yinni hāi yonḡ hīema-na, sielin-
yiṅḡu-i u ka sire hel jo.»† Ma saa waṅ wei?»

⁸ Yesu nel maa pāṅ tīenu-bei.

⁹ Baa ta kūṅ ka tūnu u *hāalābiemba-i ba kūṅḡu-
na hiere.

¹⁰ Caamba maṅ waa da mafamma-i ba yireiṅa
yaa daaya: Maari maṅ taa u hel Magidala-i-na u
waa, a naara u duonḡo-i Sake nyu-i, baa Sani, a
naara caamba namba. Ba yaa daa-ma aa kā ka
tūnu Yesu *pōpuorbiemba-i.

* **23:56** Helmaṅ-sebe (Exode) 20.10; Anjīnamma tiyemman-sebe
(Deutéronome) 5.14 * **24:1** Ku cuo kaala waa jumaansi. † **24:7**
Nienḡ 9.22; 17.25; 18.32-33.

11 Baŋ tūonu-bei, pɔpuɔrbiemba da nie sɪ ba ce kɔrni; ba saa hūu-ma.

12 Pɪɛr wuɔ sire gbar kã cɪncorre-na ka gbiina ne, a da kompaŋga yaa yoŋ hɛma-na. U huɔŋ kaa cu, wuɔ naa wuɔ bir kūŋ.

Emawusi hūmelle-na
(Marke 16.12-13)

13 Yinduŋgu faŋgu-na, bamaŋ taa ba nyaanu Yesu-i, ba hãi baa sire ta ba kã nelle nande-na, ba bi-de Emawusi. Di hɔlma yuu kilobaa cɪncieluo u diei temma baa *Yerusalemu-i.

14 Ba taa ba piiye Yesu maama yaa-i ba kã.

15 Yesu wuɔ jo ji hi-ba ba gbonu.

16 Ba daa moloŋo-i, ŋga ba yammu cuu-yuɔ, ba saa suɔ-yo.

17 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Na waŋ wuɔ nie?» Baa yiɛra, ba yammu gbuu vãa hiere.

18 Unano-i ba taa ba bi-yo Kilopasi. Fuɔ wuɔ cira: «Ku ce naŋ saa nu mamaŋ ciɛ Yerusalemu-i-na yiŋ daani-na wei?»

19 Yesu wuɔ yuu-ba wuɔ: «Bige-i ciɛ?»

Baa cira: «Mamaŋ daa Nasaretitaŋ Yesu-i, naŋ saa nu-ma wei? Da ŋ nu wuɔ *Diilopɔpuɔrbiloŋo-i, u yaa waa naacolŋ daayo-i. Uŋ taa u ce mamaŋ hiere, ma taa ma dɔlnu Diiloŋo-i aa bi ta ma dɔlnu nelbiliemba-i.

20 *Diilojigãntaamba yuntaamba-i, baa i yuntaamba hãa sorosibaa-ba-i baa-yo wuɔ ba ko-yo. Ba bel-o gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo.

21 Ii naa haa i naŋga-i u yaa nuɔ-i wuɔ u'i ka kor *Isirahel-baŋ miɛŋo-i. Ŋga ba kuɔ-yo ku yinni siei yaa nyuŋgo-i.

22 Caamba maŋ dii baa-ye, banamba naaraa kã cĩncorre-na, aa jo ji tiraa cu i hõmmu-i

23 wuɔ ba saa ka da-yo. Aa tiraa cira *dɔrpɔpuɔrbiemba kaa carra-bei a waŋ baa-ba wuɔ u siire hel.

24 Baŋ piye dumaɔŋo-na, i nabaamba namba bi sire kã ka da-ma ŋaa baŋ waɔŋ-ma dumaa. Ba saa da Yesu yufelle.»

25 Yesu wuɔ waŋ baa-ba wuɔ: «Namaanɔ-i, na sa gbuu suɔ ku yuŋgu. Na sa hũu neliɛŋ maama donduo. Diilopɔpuɔrbiemba saa waŋ-ma baa-na wei?»

26 Ba saa waŋ-ma wuɔ Diilonɔ uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka saɔŋ *Konkortienɔ maŋ, duɔ jo, u ka ce sũlma aa suɔ doŋ u yuntesinni-i wei?»

27 Baŋ nyegãaŋ u maama maŋ Diilonɔ-nelma-na, wuɔ suur ma yaanga-na tuɔ waŋ-ma baa-ba. U duɔŋ *Moisi seɛbaa-ba yaa nuɔ-i ka cor baa Diilopɔpuɔrbiemba baamba-i hiere, aa baa cor ta ba kã.

28 Baŋ kaa hi Emawusi-i, Yesu wuɔ ce ŋaa u cor yaɔŋ-na.

29 Ba saa hũu-ma u duɔ cor; aa naa cira: «Bãaŋgu tĩɛ tĩ, yaŋ aa ŋ haar ŋ cɔ bande.» Yesu wuɔ haar duɔ ka cɔ baa-ba.

30 Baŋ juɔ cira ba wuo niiwuoni-i, wuɔ bie *buruo-i aa jaal Diilonɔ-i, aa bũl-onɔ hã-ba.

31 Huɔŋgu faŋgu-na, ba yammu suɔ kaala-yuɔ baa suɔ-yo. Baŋ bi suyaa-yo terienɔ maŋ nuɔ-i, ba'a ba ne naa-yo.

32 Baa ta ba piye wuɔ: «Uŋ taa u piye Diilonɔ-seɛɛ maama-i baa-ye hũmelle-na huɔŋgu maŋ nuɔ-i, i hõmmu naa gbuu fẽ ŋaa ba kũɔna hũŋhĩnaŋo muɔ.»

³³ Ba saa tiraa tiena, baa pāŋ sire bir kā Yerusalemu-i-na kā ka da *hāalābiemba maŋ tiyāa cinciueluo u diei, ba tigiin ba-naa, a naara ba nabaamba namba.

³⁴ Baŋ kaa ka da bamaŋ, baa cira: «Itienjo siire ninsoŋo, Simo daa-yo.»

³⁵ Bafambaŋ bi daa mamaŋ Emawusi hūmelle-na, baa bi suur ma yaanga-na waŋ-ma. Aa naa cira: «U juo tuo calnu buruo yaa i suo suo-yo.»

Yesu caraaya u hāalābiemba-i
(*Matie 28.16-20; Marke 16.14-18; Nsaa 20.19-23; Pəpuor: 1.6-8*)

³⁶ *Hāalābien baŋ waa ta ba piiye, ba'a ba ne da Yesu fuo fεε-i ba hōlma-na. Wuo waŋ baa-ba wuo: «Tiyāaŋ dei!»

³⁷ Korma pāŋ ta ma da-ba wuo sī *jina.

³⁸ Yesu wuo cira: «Bige-i korman-kuŋgu fuo? Bige-i cie na ta na dii nuharuŋgu miε?

³⁹ Niεŋ mi nammu-i baa mi gbeini-i. Muomei mi fεε! Juoŋ na ji yiεya-miε na ne. Jina muo sī. Jina dii ŋaa fafalmu; kūoma si dii-yuo, kokonni bi si dii-yuo, ŋga ni yaa daani muomi-na.»

⁴⁰ Uŋ taa u waŋ mafamma-i, wuo tuo pigāaŋ-ba u nammu-i baa u gbeini-i.

⁴¹ Ba hōŋ muo gbuu fē da yogogo, ŋga ba saa hūuma wuo u yaa-i. Baa yiera kar da hāmmu! Yesu wuo yuu-ba wuo: «Kuuwuŋgu dii baa-na bande-i na wei?»

⁴² Teterienjo naŋo waa boluŋgu, baa hīε-yo, baa biε-yo hā-yo.

⁴³ Wuō hūu-yo wuo-yo ba yufelle-na.

⁴⁴ Aa naa waŋ baa-ba wuo: «Miŋ taa mi waŋ ma-maŋ baa-na i wuōramma-na, ma'i sī daama-i wei?

Mi maama maŋ nyegãaŋ *Moisi *ãnjĩnamma-na, baa *Diilopɔpuɔrbiemba sebebaa-ba-na a naara gbɛliemaŋ-neini-na, maa naa saaya ma ce; ma bi ciɛ.»

⁴⁵ Uŋ piye dumaŋo-na, kuɔ kãyã-bei ba suɔ Diilon-nelma yaŋga-i.

⁴⁶ Uŋ waŋ mafamma-i, wuɔ cira: «Baŋ nyegãaŋ mamaŋ, ba ciɛra wuɔ: Diilon uŋ pãa nuŋgu-i aa saŋ *Kɔŋkortieŋo maŋ, u saaya u ku a ce yinni hã hĩema-na aa sieliŋ-yiŋgu-na u sire hel kuomba hɔlma-na

⁴⁷ aa nuɔmba ka nu u maama-i nilɛiŋa-na hiere ka saa. Ba ka doŋ ta ba waŋ-ma *Yerusalemu yaa nuɔ-i wuɔ nuɔmba nanna ba cilɔbabalaŋo-i, ku yaa Diiloŋo ka ce jande ba ãmbabalma-na hiere.

⁴⁸ Mamaŋ ciɛ daama-i hiere, namei daa-ma, namei saaya na wuɔra waŋ-ma.

⁴⁹ Terieŋgu fanŋgu-na, mi To uŋ pãa nuŋgu-i wuɔ u ka hã-na fõŋgũɔ maŋ, da mi kã, mi ka saŋ-yo hã-na. Baa na kã terieŋgu; tĩenaanaŋ na cie u jo igẽna.»‡

Yesu tamma-i duɔ kã dɔrɔ-i-na
(Marke 16.19-20; Pɔpuɔr. 1.9-11)

⁵⁰ Ku huŋgu-na, Yesu wuɔ ce ba hel *Yerusalemu-huɔŋga-na a kã Betani caaŋ-nu. Baŋ kaa hi, wuɔ sire u nammu-i dɔrɔ tuɔ cãrã Diiloŋo-i u hã-ba.

⁵¹ Ba juɔ'a ba ne da u nyugũŋ dɔrɔ.Š

⁵² Baa jaal-o aa naa ta kũŋ, ba hɔmmu gbuu fẽ da yogogo.

---

‡ 24:49 Pɔpuɔr. 1.4-5   Š 24:51 Niɛŋ Pɔpuɔr. 1.9.

⁵³ Ba saa ta ba naa *Diilodubuɔ-i-na; ba taa ba kã
ba jaal Diilonɔ-i.

Diilon-nelma Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme: Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11